

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

AKTUALIZÁCIA

2015

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

Plán rozvoja obcí mikroregiónu Stredná Topľa je vlastníctvom, imaním
Združenia mikroregiónu Stredná Topľa.

Plán rozvoja obcí mikroregiónu Stredná Topľa
je autorským dielom združenia slovedu, o.z.

Autorské práva na systém, formu a obsah spracovania a zoradenia jednotlivých informácií
sú vyhradené pre spracovateľa projektu – združenie slovedu, o.z. a sú jeho vlastníctvom.
Akékoľvek zneužitie autorského práva fyzickou alebo právnickou osobou, kopírovanie celku,
alebo jeho jednotlivých častí, alebo iné zneužitie má za následok trestnoprávnu zodpovednosť!

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

Názov:	Program rozvoja obcí mikroregiónu Stredná Topľa na roky 2015 – 2022
Územné vymedzenie :	Prešovský samosprávny kraj Obce: Hažlín Andrejová Beloveža Brezov Brezovka Cernina Dubinné Hrabovec Komárov Kožany Kučín Kurima Kurimka Nemcovce Ortuťová Poliakovce Porúbka Šarišské Čierne
Územný plán obce schválený:	áno
Dátum schválenia PHSR:	22. 9. 2015
Dátum platnosti:	31. 12. 2022
Publikovaný verejne:	1. 10. 2015
Spracovateľ:	slovedu, občianske združenie Jesenná 6, 040 01 Košice, IČO: 42247438 Registrácia: Ministerstvo vnútra SR VVS/1-900/90-391 53

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

OBSAH

ÚVOD		5
	1. PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A AKTUALIZÁCIA	5
	1.1 ÚČEL AKTUALIZÁCIE PLÁNU ROZVOJA OBCÍ A JEHO PRÍPRAVA	5
	1.2 ZÁMER SPRACOVANIA PLÁNU ROZVOJA OBCÍ	5
	1.3 HARMONOGRAM SPRACOVANIA PLÁNU ROZVOJA OBCÍ	6
	1.4 VÝCHODISKOVÉ KONCEPČNÉ DOKUMENTY	7
	1.5 ZOZNAM ANALYZOVANÝCH KONCEPČNÝCH DOKUMENTOV	7
	1.6 HODNOTENIE PREDCHÁDZAJÚCEHO PHSR	7
	1.7 OSNOVA AKTUALIZOVANÉHO PLÁNU ROZVOJA OBCÍ	9
A	ANALYTICKÁ ČASŤ	10
	2. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O OBCIACH MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A	10
AI	ANALÝZA VNÚTORNÉHO PROSTREDIA	13
	3. KRAJINA	13
	4. OBYVATEĽSTVO	15
	5. OBČIANSKA VYBAVENOSŤ A ZÁZEMIE	20
	6. ŠKOLSTVO	21
	7. EKONOMIKA A RIADENIE SAMOSPRÁVY	22
	8. TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA	24
	9. KULTÚRA A ŠPORT	25
	10. STAV PROJEKTOVEJ PRIPRAVENOSTI	26
	11. ZHODNOTENIE VNÚTORNÉHO PROSTREDIA MIKROREGIÓNU	26
AII	ANALÝZA VONKAJŠIEHO PROSTREDIA	27
	12. EKONOMICKÉ SUBJEKTY A ZAMESTNÁVATELIA V MIKROREGIÓNE	27
	13. NEPODNIKATEĽSKÉ SUBJEKTY	29
	14. DOPRAVNÁ INFRAŠTRUKTÚRA	31
	15. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE	31
	16. HISTORICKÉ A KULTÚRNE PAMÄTIHODNOSTI, PRÍRODNÉ ÚKAZY A POZORUHODNOSTI	32
	17. ZHODNOTENIE VONKAJŠÍCH VPLYVOV MIKROREGIÓNU	33
AIII	ZHODNOTENIE SÚČASNÉHO STAVU ÚZEMIA A SWOT	34
B	STRATEGICKÁ ČASŤ	37
	18. VYMEDZENIE POJMOV	37
	19. VÍZIA MIKROREGIÓNU	37
	20. PRIORITY A CIELE	38
	21. ZÁPIS O VEREJNOM PREROKOVANÍ STRATEGICKEJ ČASTI PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A	43
C	PROGRAMOVÁ ČASŤ	43
	22. PREHĽAD OPATRENÍ	43
	23. INDIKÁTORY OPATRENÍ	53
D	REALIZAČNÁ ČASŤ	55
	24. MANAŽMENT PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU	55
	25. MONITOROVANIE A HODNOTENIE PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU	56
	26. KOMUNIKÁCIA PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU	57
	27. AKČNÝ PLÁN NA ROKY 2016 - 2017	58
E	FINANČNÁ ČASŤ	59
ZÁVER		62
	ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	63

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

ÚVOD

Združenie obcí – mikroregión Stredná Topľa plánovanie svojho rozvoja deklarovali v roku 2006, kedy bol prijatý prvý dokument Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu. Realizácia aktivít podľa tohto plánu sa osvedčila. Investície a projekty, ktoré obce realizovali jednotlivito, ako spoločne susediace, alebo aj spoločne ako celok boli koordinované a nie náhodilé. Úspešné boli aj viaceré projekty a granty, ktoré obce pre svoj rozvoj využili. Pre programovacie obdobie 2014 – 2020 sa obce Mikroregiónu rozhodli PHSR aktualizovať v nadväznosti na aktuálnu legislatívu, ako aj v nadväznosti na priority a ciele Stratégie Európa 2020.

Aktualizovaný Plán rozvoja obcí mikroregiónu Stredná Topľa (**d'alej Plán rozvoja obcí, alebo Plán rozvoja mikroregiónu**) je koncepčný dokument, ktorý hodnotí predchádzajúce obdobie z hľadiska naplnenia plánovaných cieľov, popisuje kľúčové javy v obciach, hodnotí ich a navrhuje k nim dlhodobé priority a opatrenia. Ich realizácia by mala viesť k pozitívnemu rozvoju daného územia. Plán rozvoja odpovedá na otázku, ako naďalej koordinovať činnosť vo vnútri obcí, aby sa dosiahlo riešenie problémov, ktoré sú spoločné pre všetkých obyvateľov obcí v mikroregióne. Aktualizovaný Plán rozvoja obcí je materiálom, ktorý vychádza zo znalosti daného územia, starostlivo mapuje jeho zdroje a usiluje o dosiahnutie „verejného prospechu“. Zároveň využíva skúsenosti z realizácie pôvodného PHSR, využíva silné stránky a príležitosti a minimalizuje slabé stránky v prospech stanovenia reálnych cieľov.

1. PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A - AKTUALIZÁCIA

1.1 ÚČEL AKTUALIZÁCIE PLÁNU ROZVOJA OBCÍ A JEHO PRÍPRAVA

Kľúčovou ambíciou pri príprave aktualizácie Plánu rozvoja obcí je skutočnosť, že využitie finančných, materiálnych a ľudských zdrojov je limitované a je potrebné ich užívanie plánovať tak, aby z toho mali obce a ich obyvatelia čo najväčší úžitok. Skúsenosť z predchádzajúcich rokov potvrdila, že šikovným manažmentom sa to dá.

Plán rozvoja obcí mikroregiónu do roku 2022 je strednodobým plánom pre pokračovanie naštartovaných dlhodobých procesov, ktoré vedú ku zlepšeniu sociálno-ekonomických podmienok života zúčastnených obcí a ich obyvateľov. Úzko nadväzuje na PHSR, ktorý Mikroregión prijal v roku 2006. Je návodom pre spoločné ale aj pre individuálne projekty Mikroregiónu a jednotlivých obcí, ich podnikateľského zázemia, spolkov, či záujmových organizácií pri spoločnom úsilí o vlastný rozvoj. Plán rozvoja obcí mikroregiónu slúži ako podklad pre zdôvodňovanie finančných potrieb pri využívaní štátnych zdrojov a súčasne je potrebnou podmienkou k získaniu dotácií z fondov Európskej únie (EÚ).

Reprezentanti mikroregiónu Stredná Topľa poverili aktualizáciou svojho rozvojového dokumentu odborníkov pôvodného spracovateľa a stanovili spoločne pracovnú aj riadiacu skupinu. Kľúčovým partnerom spracovateľa sa stalo zhromaždenie starostov všetkých obcí, ktoré sú súčasťou Mikroregiónu. Starostovia obcí prihliadali na záujmy rozvoja svojich obcí, na záujmy rozvoja Mikroregiónu ako celku, ale aj na záujmy podnikateľov a ďalších subjektov, ktoré priamo aj nepriamo svojim pôsobením ovplyvňujú rozvoj regiónu. Plán rozvoja obcí tak svojím reálnym obsahom zodpovedá potrebám Mikroregiónu, ale aj potrebám jednotlivých obcí samostatne a subjektom v nich pôsobiacich. V porovnaní s pôvodným PHSR sa do aktualizácie dokumentu nezapojili obce: Hankovce, Lascov, Lipová, Marhaň, Nižná Voľa, Olšavce, Šašová, Vyšná Voľa a Vyšný Kručov. Naopak, do tvorby aktualizovaného Plánu rozvoja obcí sa aktívne zapojili obce Kurimka a Poliakovce.

1.2 ZÁMER SPRACOVANIA PLÁNU ROZVOJA OBCÍ

NÁZOV DOKUMENTU	Program rozvoja obcí mikroregiónu Stredná Topľa na roky 2015 - 2022
FORMA SPRACOVANIA	Plán rozvoja obcí mikroregiónu je spracovaný „na kľúč“ s podporou reprezentantov obcí združených v Mikroregióne. Pri spracovaní Plánu rozvoja je použitá kombinácia expertnej a komunitnej metódy, kde návrhy častí Plánu rozvoja boli doplňované, pripomienkované starostami s cieľom dosiahnuť maximálnu dohodu o rozvoji obcí. Zdrojom informácií boli obecné úrady, Štatistický úrad, Katastrálny úrad a ďalšie. Spracovatelia vychádzali z poznatkov od manažmentu obcí, využili získané iniciatívne návrhy zo

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNŮ STREDNÁ TOPLA

	stretnutí s riadiacou skupinou a s pracovnou skupinou. Plán rozvoja obcí je v súlade s koncepčnými dokumentmi vyšších územných celkov aj v súlade s aktuálnou legislatívou.
RIADENIE PROCESU SPRACOVANIA	Proces spracovania aktualizácie Plánu rozvoja koncepčne aj metodicky riadil spracovateľ: slovedu, o.z. Manažéri za spracovateľa: JUDr. Monika Jurčová Ing. Alžbeta Naďová Riadiaca skupina: Ján Bartoš, starosta obce Kurima Ján Božík, starosta obce Kurimka Vladimír Juskuv, starosta obce Hrabovec Ing. Helena Madzinová, starostka obce Cernina Ing. František Olah, starosta obce Hažlín Ing. Milan Staš, starosta obce Porúbka Ing. Jaroslav Tvardzik, starosta obce Poliakovce Pracovná skupina: Ing. František Olah, starosta obce Hažlín Peter Bučko, starosta obce Brezovka Ing. Jozef Kristiňák, starosta obce Brezov Ing. Milan Hudák, starosta obce Dubinné Ing. Jozef Bednár, starosta obce Komárov Vladislav Juskuv, starosta obce Hrabovec Peter Rajnič, starosta obce Kožany Vincent Breznický, starosta obce Kučín Ján Bartoš, starosta obce Kurima Mgr. Ján Paľa, starosta obce Nemcovce Ing. Ján Čisár, starosta obce Ortuťová Ing. Milan Staš, starosta obce Porúbka Andrej Buvalič, starosta obce Šarišské Čierne Ing. Helena Madzinová, starostka obce Cernina Mgr. Milana Gerženiová, starostka obce Andrejová Ján Božík, starosta obce Kurimka Ing. Jaroslav Tvardzik, starosta obce Poliakovce Peter Mikula, starosta obce Beloveža
OBDOBIE SPRACOVANIA	Plán rozvoja obcí bol spracovaný v období február 2015 – september 2015
FINANCOVANIE SPRACOVANIA	Plán rozvoja obcí mikroregiónu bol spracovaný v nadväznosti na Zmluvu o dielo medzi občianskym združením mikroregiónu a spracovateľom za dohodnutú cenu za dielo.

Zdroj: spracovateľ

1.3 HARMONOGRAM SPRACOVANIA PLÁNU ROZVOJA OBCÍ

TERMÍN: marec – október 2015	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Úvod								
Analytická časť								
Strategická časť								
Programová časť								
Realizačná časť								
Finančná časť								
Záver								

Zdroj: spracovateľ

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

1.4 VÝCHODISKOVÉ KONCEPČNÉ DOKUMENTY

Právnym rámcom spracovania Programu rozvoja obcí sú ustanovenia zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov.

Rovnako dôležitým východiskom pre aktualizáciu Plánu rozvoja obcí je pôvodný PHSR z roku 2006, kedy obce združené v mikroregióne Stredná Topľa položili základy dobrých podmienok na využívanie miestnych možností a zdrojov k svojmu trvalému rozvoju. Tieto cenné skúsenosti využíva mikroregión a jeho jednotlivé obce pri tvorbe a schvaľovaní aktualizácie dokumentu Plánu rozvoja obcí. Aktualizácia Plánu rozvoja obcí sa opiera aj o viacročné rozpočty obcí mikroregiónu.

1.5 ZOZNAM ANALYZOVANÝCH KONCEPČNÝCH DOKUMENTOV

NÁZOV DOKUMENTU	PLATNOSŤ DOKUMENTU	ÚROVEŇ DOKUMENTU	ZDROJ
Stratégia Európa 2020 a Partnerská dohoda SR na roky 2014 – 2020	2020	nadnárodná	www.mindop.sk
Národná stratégia regionálneho rozvoja SR (NSRR)	2030	národná	www.mindop.sk
Integrovaný regionálny operačný program „IROP“	2020	národná	www.mindop.sk

Zdroj: spracovateľ

1.6 HODNOTENIE PREDCHÁDZAJÚCEHO PHSR

Od roku 2006, kedy bol spracovaný, schválený a prijatý prvý Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu Stredná Topľa prešli obce mikroregiónu viacerými pozitívnymi zmenami a realizovali viaceré rozvojové projekty, ktoré skvalitnili život obyvateľov v jednotlivých obciach aj návštevníkov regiónu a jeho okolia. Vďaka šikovnému manažmentu mikroregiónu a jednotlivých obcí, predovšetkým vďaka aktívnym a skúseným starostom sa obce zapojili do prípravy a následnej realizácie viacerých investičných projektov a grantov, ktoré by bez takejto finančnej pomoci nebolo možné realizovať. Obce úspešne využili nenávratné finančné prostriedky a ďalšiu grantovú pomoc v prospech vlastného rozvoja a mohli tak realizovať prioritné investičné aktivity, na ktoré by veľmi ťažko vedela tá-ktorá obec vyčleniť finančné prostriedky z vlastných zdrojov. Okrem investičných aktivít obce využili aj viaceré „mäkké“ projekty predovšetkým v oblasti ľudských zdrojov.

Aktualizovaný Plán rozvoja obcí mikroregiónu Stredná Topľa nehodnotí aktivity, ktoré realizovali jednotlivé obce individuálne. V rámci hodnotenia si všima len najväčšie investičné aktivity, ktoré síce boli realizované len v jednotlivých obciach, ale svojim rozsahom a významom pozitívne ovplyvnili a ovplyvňujú rozvoj celého mikroregiónu. Finančné zdroje boli použité prioritne z podpory a grantov, obce sa finančne podieľali na väčšine projektov vo výške cca 5 – 10% z celkových nákladov. Každá investičná aktivita mala samostatný rozpočet. Pre prehľadnosť sa reprezentanti obcí združených v mikroregióne dohodli, že v dokumente Plánu rozvoja budú uvedené len vybrané aktivity bez časovej a finančnej špecifikácie. Vybrané aktivity pôvodného PHSR sú uvedené v tabuľke.

Tabuľka Hodnotenie realizovaných aktivít

ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 1.2.1 Zvýšenie dostupnosti bývania v mikroregióne Aktivita: Výstavba bytových domov za využitia združených finančných prostriedkov	V obci Hažlín boli vybudované 3 bytovky s počtom bytov 18, v obci Kurima boli vybudované 4 byty v nadstavbe
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 1.2.1 Zvýšenie dostupnosti bývania v mikroregióne Aktivita: Podpora individuálnej bytovej výstavby	Pozemky pre individuálnu výstavbu domov pripravili obce: Hažlín pre 15 domov, Hrabovec, Komárov pre 25 domov
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 2.1.2	Rekonštrukcia verejných budov v rámci ich energetickej

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'Á

Modernizácia a budovanie základnej infraštruktúry a služieb Aktivita: Znižovanie energetickej náročnosti prevádzky budov	úspornosti bola realizovaná: v obciach Hažlín a Poliakovce budova základnej školy, v obciach Andrejová, Poliakovce a Kurima kultúrnosprievádzka budova, v obciach Hrabovec, Cernina, Kurima, Brezov, Beloveža budova materskej školy
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 9.1.1 Rozvoj medzinárodnej spolupráce a imidžu (atraktivity) obcí mikroregiónu Aktivita: Zabezpečenie a realizácia prezentácie príležitostí organizovania voľného času	Deň mikroregiónu - každý rok sa organizujem v inej obci mikroregiónu
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 2.1.1 Budovanie sociálneho zázemia v obci Aktivita: Zlepšiť kvalitu sociálnych a zdravotníckych služieb pre starších ľudí, odkázaných na celodennú starostlivosť, rozvedených, v súlade s reálnymi potrebami poskytovania komplexných služieb Aktivita: Systém terénnej opatrovateľskej služby pre seniorov	Obec Hažlín zriadila vývarovňu a rozvoz stravy pre seniorov obce
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 2.1.1 Budovanie sociálneho zázemia v obci Aktivita: Zlepšiť kvalitu sociálnych a zdravotníckych služieb pre starších ľudí, odkázaných na celodennú starostlivosť, rozvedených, v súlade s reálnymi potrebami poskytovania komplexných služieb	Obec Kurima zriadila denný stacionár pre 30 seniorov
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 4.1.2 Rozvoj dopravnej obslužnosti Aktivita: Zabezpečenie dopravnej obslužnosti pre deti a žiakov dochádzajúcich do škôl mimo vlastnej obce	Obec Hažlín prevádzkuje dopravu pre deti a žiakov z okolitých obcí do materskej a základnej školy
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 2.1.2 Modernizácia a budovanie základnej infraštruktúry a služieb Aktivita: Vybudovanie domov smútku	V obciach Kurimka, Porúbka, Kučín, Brezov, Nemcovce, Beloveža, Kurima, Andrejová a Dubinné boli vybudované Domy nádeje, v obciach Cernina a Hažlín boli Domy nádeje rekonštruované
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 4.1.1 Modernizácia dopravnej infraštruktúry Aktivita: Budovanie cyklistických ciest a trás Opatrenie 6.2.1 Zvyšovanie atraktivity verejných priestranstiev v obciach a v celom mikroregióne Aktivita: Podpora jednotného postupu pri inštalovaní informačných tabulí v obciach	Obce Hažlín, Cernina, Beloveža vybudovali informačné tabule, v obci Cernina bola vybudovaná floriánska cyklotrasa
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 4.2.1 Výstavba, rozvoj a modernizácia technickej infraštruktúry Aktivita: Výstavba a rekonštrukcia skupinových čističiek alebo spoločnej čističky odpadových vôd	Obce Dubinné, Kurima vybudovali čističky odpadových vôd a obec Poliakovce rekonštruovala čističku odpadových vôd
ČÍSLO OPATRENIA	NÁZOV PROJEKTU, POPIS

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

NÁZOV AKTIVITY	
Opatrenie 4.2.1 Výstavba, rozvoj a modernizácia technickej infraštruktúry Aktivita: Podpora výstavby obecných kanalizačných potrubí	Obce Beloveža a Komárov čiastočne vybudovali kanalizáciu
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 9.1.2 Rekonštrukcia infraštruktúry cestovného ruchu Aktivita: Výstavba športovo-rekreačných zariadení areálov a ich vybavenia	Obce Cernina, Brezov, Hažlín budujú multifunkčné ihrisko
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 4.1.1 Modernizácia dopravnej infraštruktúry Aktivita: Výstavba a podpora rekonštrukcie a modernizácie verejného osvetlenia	Obce Poliakovce, Hrabovec, Nemcovce, Cernina, Brezov, Hažlín, Kurimka, čiastočne modernizovali verejné osvetlenie
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 6.2.1 Zvyšovanie atraktivity verejných priestranstiev v obciach a v celom mikroregióne Aktivita: Podpora rekonštrukcie centier obcí Aktivita: Podpora vyrovnávania rozdielov medzi obcami v oblasti úpravy a rekonštrukcie ich centier	Obce Nemcovce, Cernina, Kurima, Hažlín čiastočne rekonštruovali svoje centrá
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 4.1.1 Modernizácia dopravnej infraštruktúry Aktivita: Podpora budovania a modernizácie a budovanie a modernizácia zastávok verejnej dopravy a prístreškov na čakanie	Obce vybudovali prístrešky - čakárne na autobusovú dopravu: Hažlín 3, Porúbka a Beloveža 2, Hrabovec, Cernina, Brezovka, Brezov po jednom prístrešku
ČÍSLO OPATRENIA NÁZOV AKTIVITY	NÁZOV PROJEKTU, POPIS
Opatrenie 5.3.2 Zapojenie mikroregiónu do riešenia protipovodňových opatrení Aktivita: Spolupráca obcí mikroregiónu so zodpovednými inštitúciami na vytváranie systematických protipovodňových opatrení Opatrenie 5.3.3 Revitalizácia riečnych systémov v mikroregióne Aktivita: Podpora zvyšovania a zvyšovanie retenčnej schopnosti krajiny	Obec Andrejová v rámci Programu revitalizácie krajiny vybudovala zrubové hrádzky z materiálu z miestnych zdrojov, zasekávacie pásy a zerodovanie ciest

Zdroj: obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

1.7 OSNOVA AKTUALIZOVANÉHO PLÁNU ROZVOJA OBCÍ

Plán rozvoja obcí formuluje aktuálne kľúčové problémy mikroregiónu a jednotlivých obcí, jasne definuje ich strategické ciele, rozvojové priority a opatrenia. Navrhuje rad na seba nadväzujúcich krokov, ktorými sa koordinuje činnosť vo vnútri obcí a mikroregiónu tak, aby sa dosiahlo riešenie problémov v prospech obyvateľov.

Plán rozvoja obcí mikroregiónu je spracovaný v zhode s programovými princípmi Európskej únie, ktoré kladú dôraz na plánovanie a súlad medzi názormi verejnej správy, podnikateľského a občianskeho sektora. Plán rozvoja je v súlade s prijatými koncepciami štátu, vyššieho územného celku, rezortnými stratégiami, záujmami ochrany životného prostredia aj kultúrneho dedičstva. Jeho obsahová štruktúra zodpovedá aktuálnym potrebám a člení sa na

- Úvod
- Analytická časť

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

- Strategická časť
- Programová časť
- Realizačná časť
- Finančná časť
- Záver
- Prílohy

A. ANALYTICKÁ ČASŤ

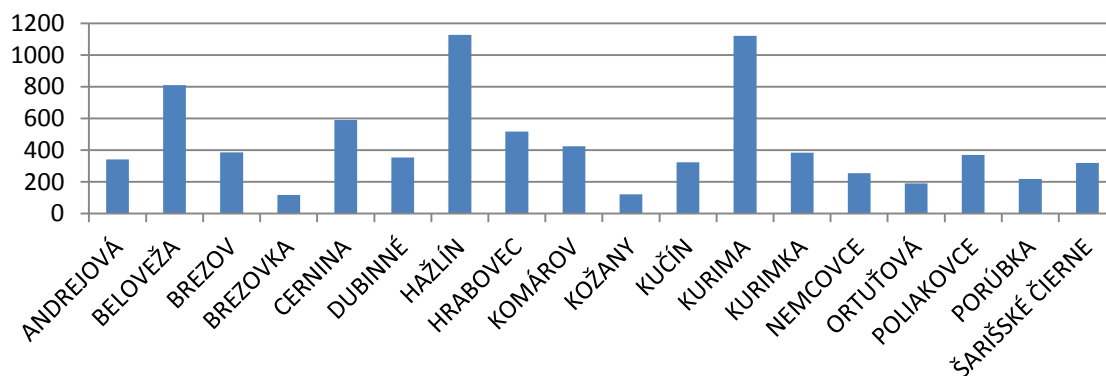
2. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O OBCIACH MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

2.1 PREHLAD ZÁKLADNÝCH ÚDAJOV O OBCIACH MIKROREGIÓNU

Tabuľka Základné údaje o obciach

OBEČ	POČET OBYVATEĽOV	KATASTRÁLNA VÝMERA (ha)	OBEČ	POČET OBYVATEĽOV	KATASTRÁLNA VÝMERA (ha)
ANDREJOVÁ	331	1 165,5	KOŽANY	124	442,6
BELOVEŽA	810	1 015	KUČÍN	323	719,4
BREZOV	386	689,4	KURIMA	1 121	1 589
BREZOVKA	117	253,6	KURIMKA	383	1 227,5
CERNINA	590	1 312,9	NEMCOVCE	255	545,9
DUBINNÉ	353	707,9	ORTUŤOVÁ	190	602,5
HAŽLÍN	1 126	2 099,5	POLIAKOVCE	369	753
HRABOVEC	516	772,6	PORÚBKA	218	296
KOMÁROV	436	799	ŠARIŠSKÉ ČIERNE	312	1 401

Zdroj: obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015, stav k 31. 7. 2015

Graf Porovnanie obcí mikroregiónu podľa počtu obyvateľov

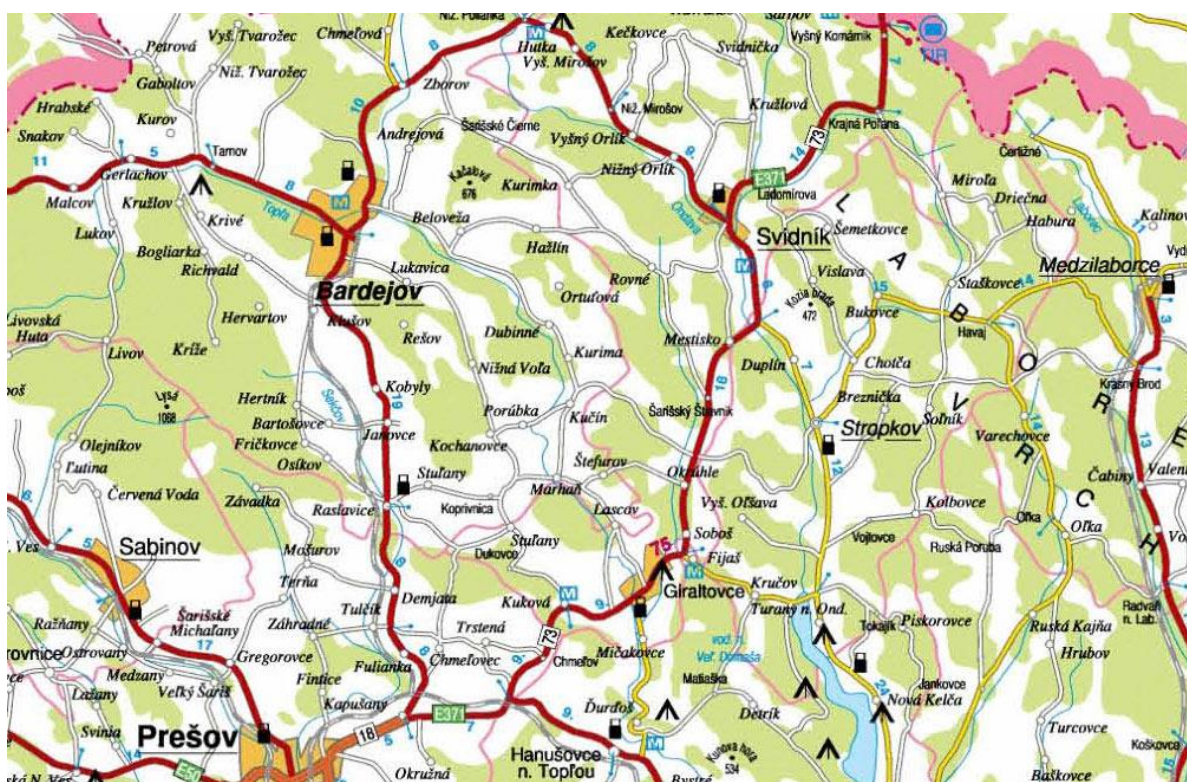
Graf Porovnanie obcí mikroregiónu podľa katastrálnej výmery

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

2.2 GEOGRAFICKÁ POLOHA MIKROREGIÓNU

Mikroregión obcí Stredná Topľa sa nachádza južne až juhovýchodne od okresného mesta Bardejov a susedí s okresným mestom Bardejov v severovýchodnej časti Prešovského kraja na východe Slovenskej republiky. Územie celého mikroregiónu má mierne zvlnený, pahorkatinný až rovinný povrch, prechádza ním dopravná tepna medzi Bardejovom a Giraltovcami. Chotáre obcí mikroregiónu ležia v západnej oblasti Nízkych Beskýd. Touto oblasťou, odborné nazývanou orografický celok, sa na Slovensku začínajú Východné Karpaty. Oblasť na západe ohraničujú Čerchovské vrchy, na juhu výbežok Šarišskej vrchoviny a Slanské pohorie, na východe Bukovské vrchy a na severe štátna hranica s Poľskom. Cez región preteká od severu na juh rieka Topľa. Pre celú oblasť táto rieka znamená veľmi veľa, nakoľko vytvára priaznivé biologické podmienky pre najúrodnejšie časti chotára. Rieka je nielen zásobárňou spodných vôd, ale svojou erozívnou činnosťou vytvára široké miesta, kde sa ťaží piesok a štrk. Na území je tiež bohatý výskyt vodných liečivých prameňov, ich súčasný stav nie je úplne preskúmaný, zdokumentovaný a ani využívaný. Pre celý mikroregión je charakteristická teplá klíma, mierne vlhká a chladná zima.

Obrázok Mapa polohy mikroregiónu Stredná Topľa

2.3 HISTÓRIA OBCÍ

Obec **Andrejová** sa v písomnostiach zo 14.-15. storočia vyskytuje pravidelne pod maďarským názvom Endrevágása. Obec patrila k obciam s rusínskym obyvateľstvom. Po 1. svetovej vojne odišlo do Ameriky a Kanady približne 12 mužov. Vystaňovalectvo pokračovalo aj v ďalších rokoch, nie však tak intenzívne ako pred tým. Andrejová je krásna svojím prostredím, čistotou vôd, krásnymi lesmi a pastvinami. V roku 2005 obec oslávila svoje 650. výročie.

Obec **Beloveža** patrí medzi najstaršie dediny v okolí. Prvá písomná zmienka o Beloveži pochádza z 28. júna 1355. Písomné pramene od 14. storočia uvádzajú obec Beloveža zväčša v pravopisných obmenách. Je nesporné, že k motívom vzniku bola biela veža. Belovežania sa do povedomia širokého okolia dostali ako obchodníci – košíkari. Svetlou stránkou histórie Beloveže a jej obyvateľov v 19. storočí bolo to, že tu žili isté obdobie najvýznamnejší buditelia rusínskeho obyvateľstva na východnom Slovensku a celého Zakarpattia Alexander Duchnovič a Alexander Pavlovič.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

Obec **Brezov** bola majetkovou súčasťou panstva Marhaň. Najstarší písomný doklad o dedine pochádza z roku 1335. V rokoch 1715 až 1720 tu postupne hospodárilo 5 až 9 domácností, v roku 1828 tu bolo 53 domov a 406 obyvateľov, v roku 1900 bolo 286 obyvateľov a v roku 1970 bolo 448 obyvateľov. Rímskokatolícky kostol pochádza z roku 1652, bol prestavaný. Veža má renesančnú architektúru.

Obec **Brezovka** sa po prvý raz spomína v roku 1559. Sídliisko založil šoltýs s usadlíkmi okolo roku 1550. Patrila Seredyovcom, Rákocziovcom a neskôr aj iným zemepánom. Obyvatelia obce sa v minulosti zaoberali a živilí prevažne poľnohospodárstvom. Niektorí obyvatelia obce v čase kríz odchádzali do iných miest alebo krajín. V roku 1720 bol v obci postavený kostol sv. Bohorodičky.

Prvá písomná zmienka o **Cernine** pochádza z roku 1414. Spomína sa pod názvom Cyronna. Pôvodne bola Cernina súčasťou panstva Kurima. V roku 1492 sa v obci spomína murovaný kostol s drevenou vežou a fungujúci mlyn. Prílevom rusínskych prisťahovalcov v polovici 16. storočia sa pôvodný slovenský element stal menšinou a postupne splynul s novými obyvateľmi. Vojnové operácie počas 1. svetovej vojny v rokoch 1914 – 1915 poznačili na niekoľko mesiacov aj obec Cerninu. V jej okolí padlo veľa vojakov, ktorí sú pochovaní v spoločných hrobch na miestnom vojenskom cintoríne. Počas 2. svetovej vojny bola Cernina bombardovaná, niekoľko domov zhorelo.

Obec **Dubinné** vznikla na mieste dubového lesa, ktorého pozostatkom je asi 800-ročný veľký košatý dub, dodnes stojaci v strede obce. Výška stromu je 25 metrov, priemer koruny 20 metrov a obvod kmeňa pri zemi je 12,33 metrov, v prsnej výške 7,33 metra. Je najväčšou dominantou dediny. Od neho je odvodený aj názov obce Dubinné. Dnes má tento strom štatút chráneného stromu. Svojou majestátnosťou, s akou sa vypína ponad okolité domy, priťahuje mnohých turistov, ktorí sa často zastavia a obdivujú vzácne dielo prírody. Prvá písomná zmienka o obci Dubinné je z roku 1327.

Obec **Hažlín** je najväčšou obcou v mikroregióne Stredná Topľa. Prvá písomná zmienka je z roku 1414. Archeologické vykopávky bronzových predmetov preukázali existenciu osídlenia už v 13. – 10. storočí pred n. l. Najstaršia listina, na ktorej je pečať je z roku 1787. Hažlín bol majetkovou súčasťou panstva Makovica. Prvá zmienka o škole v obci je zo 16. storočia. V obci sa nachádza pamätník padlým vojakom v 2. svetovej vojne a zákopy z obdobia 1. svetovej vojny.

Vznik obce **Hrabovec** sa datuje do roku 1338 ako roľnícka usadlosť na území panstva Kurima. Kroniky dokazujú, že v roku 1427 v obci hospodárilo vyše 30 poddanských domácností. V roku 1600 malo sídliisko v dôsledku vystaňovalectva už len 2 poddanské domy a hospodárske stavby majera, mlyn a pílu. V 18. storočí bol v obci papierový mlyn, neskôr zápalkáreň a stupy na úpravu konopí. Pravdepodobne už od 14. storočia tu existoval drevený rímsko-katolícky kostolík. V roku 1768 bol postavený kostol, ktorý stojí dodnes.

Obec **Komárov** bola založená v prvých desaťročiach 14. storočia. Najstaršia písomná zmienka pochádza z roku 1355, podľa ktorej Komárov patril k Makovickému panstvu. Názov obce sa odvodzuje od slova Komár, prezývky prvého šoltýsa. Koncom 15. storočia po vpádoch poľských vojsk sa dedina takmer vyľudnila. Sídliisko v r. 1600 pozostávalo z 10 obyvaných domov, koncom 18. storočia bolo v obci už 31 domov a 286 obyvateľov.

Prvá písomná zmienka o obci **Kožany** pochádza z roku 1427, ale je známe, že sídliisko tu už mohlo dovtedy existovať najmenej 30 až 40 rokov a bolo súčasťou Kučinského panstva. Počas 1. svetovej vojny odišla za prácou do USA časť občanov pre ťažké životné podmienky. Po 2. svetovej vojne žilo v obci 202 obyvateľov. Osobitnú pozornosť si zaslúžili tunajší občania ako stavitelia, keď v 17. storočí postavili drevený kostolík „cerkev“, ktorý je zasvätený Stretnutiu Pána so Simeonom. Táto „cerkev“ je vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku.

Osídlenie na území obce **Kučín** je datované koncom eneolitu a začiatkom doby bronzovej – skupina východoslovenských mohýl. Kučín sa vyvinul na mieste staršej obce, spomína sa v roku 1315. Od polovice 14. storočia bol strediskom panstva Kučín. Panstvu patrili obce Porúbka, Nemcovce, Hankovce a Kožany. V roku 1622 patrila obec hradu Šariš. V polovici 19. storočia bola v obci v prevádzke vysoká pec. Časť obyvateľstva dochádzala za prácou do Bardejova.

Obec **Kurima** mala vždy významné postavenie. Od stredoveku sa vyvíjala ako multikultúrna oblasť, v ktorej sa spájali remeslá s roľníctvom. Prvá písomná zmienka je z roku 1270. V Kurime sa našla zatiaľ najstaršia i najsevernejšie lokalizovaná staroslovanská keramika v údolí Tople. Svoj doterajší vrchol dosiahla v polovici 19. storočia, kedy obec mala 1394 obyvateľov. Začiatkom 20. storočia bola obec poznačená veľkým vystaňovalectvom. Najcharakteristickejšou kultúrnou pamiatkou v Kurime je klasicistický kaštieľ – 19. storočie.

Najstaršia písomná zmienka o obci **Kurimka** je z roku 1548, kedy tunajšie sedliacke domácnosti boli povinné platiť kráľovi daň. Obec patrila do panstva Makovica. Prvé osídlia vybudovali usadlíci so šoltýsom podľa zákupného práva začiatkom 16. storočia. Koncom 16. storočia patrila Kurimka už k stredne veľkým dedinám s takmer výlučne poddanským obyvateľstvom. V roku 1711 sa

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

útekem poddaných takmer vyľudnila, počet obyvateľov postupne narastal. Od polovice 19. storočia obec postihlo niekoľko vysťahovaleckých vln.

Podľa dostupných materiálov, obec **Nemcovce** vznikla na nemeckom zákupnom práve. Prvá písomná správa o existencii novej osady je z roku 1320. Osada ležiaca na pravom brehu rieky Tople bola označovaná pod názvom Harthmanhely ako osada Šoltýsa Hartmanna. V neskorších rokoch sa objavuje názov Nemethfal. Z tohto názvu vyplýva, že okrem šoltýsa sa tu usadili aj ďalší nemeckí kolonisti. V 16. storočí Nemcovce patrili k panstvám hradu Šariš a ich vlastníckmi boli králi. Ako početní želiari sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom, tkaním, chovom dobytká, zhotovovaním kolovrátkov a dreveného náradia, košíkárstvom a hrnčiarstvom.

Obec **Ortuťová** leží v Nízkych Beskydách v údolí severného prítoku Tople. V roku 1414 sú v súvislosti s predajom majetkov prvé záznamy o obci Ortuťová, z ktorých ale vidno, že obec už existovala aj pred týmto rokom. V písomnostiach z 15. – 16. storočia sa zväčša vyskytovala pod názvom Ortholth, ktorý je maďarizovaným tvarom pôvodného slovenského názvu Ortuťová, koreniacom v nárečovom slove ortovať (klčovať, zúrodňovať pôdu). Koncom 16. storočia bola Ortuťová stredne veľkou dedinou s prevažne poddanským obyvateľstvom. Pýchou obce je gréckokatolícky kostol, ktorý je zapísaný v zozname kultúrnych pamiatok Slovenska.

Obec Poliakovce sa písomne prvýkrát spomína v roku 1414, keď kráľ Žigmund potvrdil Cudaromcom vlastníctvo panstva Makovica, ku ktorému patrili aj Poliakovce. Vtedajšia písomná forma názvu obce bola Poljak. Písomnosti z 15. storočia názov obce uvádzajú striedavo Poljak, Polakovycz (1454) a od 16. storočia len pod názvom Polyakocz. V 15. a pravdepodobne aj v prvej polovici 16. storočia tu bol murovaný kostol s vežou, o ktorom je jediná správa z roku 1472. Na prelome 16. a 17. storočia boli Poliakovce malou dedinou s prevažne poddanským obyvateľstvom, ktorí chovali dobytok a pracovali v lesoch. Začiatkom 17. storočia obec mala pílu a válcovňu.

Najstaršia správa o obci **Porúbka** dokazuje, že dedina existovala najmenej dve desaťročia pred rokom 1427. V písomnostiach z 15. – 16. storočia sa vyskytuje pod názvom Porúbka, koreniacom v slovese porúbať. Sedliacke domácnosti boli v roku 1427 zdanené, takže Porúbka bola stredne veľkou dedinou. Neskôr časť sedliakov pozemky stratila a upadla medzi želiarov, iní sa odsťahovali. Koncom 16. storočia bola Porúbka malou dedinou s výlučne poddanským obyvateľstvom.

Obec **Šarišské Čierne** ako sídlisko založil šoltys s roľníckymi usadlíkmi v druhej polovici 14. storočia. Prvý písomný doklad o dedine pochádza z roku 1414. Bola majetkovou súčasťou panstva Makovica. V roku 1427 tu hospodáril okolo 20 poddanských domácností. V roku 1600 malo sídlisko do 30 poddanských domov, pravoslávny kostol a dom farára.

2.4 PRÁVNA FORMA MIKROREGIÓNU

Záujmové združenie Stredná Topľa je dobrovoľným, nezávislým, nepolitickým združením obcí mikroregiónu Stredná Topľa, ktoré bolo založené na ustanovujúcej členskej schôdzi dňa 9. októbra 2003. Sídлом združenia je Obec Kurima, Obecný úrad, 086 12 Kurima. Združenie je právnickou osobou a bolo založené na dobu neurčitú.

Orgánmi Združenia Stredná Topľa sú: zhromaždenie združenia, predsedníctvo združenia a dozorná rada združenia.

Stanovy Združenia Stredná Topľa podrobne upravujú predmet činnosti a ciele združenia, členstvo v združení, práva a povinnosti členov združenia, orgány združenia a ich zloženie, hospodárenie s majetkom ako aj formy zániku združenia.

A I. ANALÝZA VNÚTORNÉHO PROSTREDIA

3. KRAJINA

3.1 CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA OBCÍ A VYUŽITIE KRAJINY

Charakteristickou pre mikroregión a jeho obce je prevaha poľnohospodárskych pozemkov, ktoré tvoria približne 48% celkového územia mikroregiónu. Z nich prevládajú trvalé trávnaté porasty. Lesné porasty „chotára“ mikroregiónu sú charakteristické zmiešanými ihličnato-listnatými drevinami. Vyskytujú sa tu kroviská, zbierajú sa huby aj liečivé rastliny. Z drevín prevažuje borovica lesná, silne premiešaná brezou bradavičnatou. Čiastočne sa tu objavuje aj smrek. Kvalitnejšie dreviny ako hrab

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNŮ STREDNÁ TOPLA

obyčajný a buk lesný sa vyskytujú v rámci mikroregiónu len ojedinele, ale prevažujú v okolí obce Kurimka.

V lesoch a ich okolí sú dobré existenčné podmienky pre vysokú zver. Často možno vidieť aj čriedy diviakov. V menšej miere sa vyskytuje jazvec obyčajný, liška obyčajná, mačka divá a vlk obyčajný. Hojne sa vyskytuje kuna lesná, kuna skalná, tchor obyčajný. V celej oblasti sa vyskytuje veľké množstvo vtáctva rôzneho druhu.

Územie obcí obsahuje len približne 3% vodnej plochy, zastavaná plocha tvorí približne 8%. Ostatné plochy zahrňujúce cesty, chodníky, drobnú zeleň, manipulačné plochy tvoria približne 4% územia mikroregiónu. Podrobný prehľad o využívaní územia v jednotlivých obciach je uvedený v dvoch nasledujúcich tabuľkách:

Tabuľka Využívanie pozemkov obcí mikroregiónu

OBEC	POĽNO- HOSPODÁRSKE POZEMKY	LESNÉ POZEMKY	VODNÉ PLOCHY	ZASTAVANÉ PLOCHY	OSTATNÉ PLOCHY	CELKOM
ANDREJOVÁ	471,5	594	9	30	61	1 165,5
BELOVEŽA	528	341	23	75	48	1 015
BREZOV	477,4	135,2	37,2	35,9	3,7	689,4
BREZOVKA	68	180	0	4,8	0,8	253,6
CERNINA	569,6	604,1	36,7	44,6	57,8	1 312,9
DUBINNÉ	366,3	234,7	43,2	23,4	40,3	707,9
HAŽLÍN	486,1	387,2	42,9	69,3	140,5	1 126
HRABOVEC	381,3	355,9	12,7	20,9	1,9	772,6
KOMÁROV	258,2	431,1	23,0	752,9	46,1	1 511,2
KOŽANY	375	64,2	0	3,4	0	442,6
KUČÍN	423,4	219,9	14,4	20,5	41,2	719,4
KURIMA	869	674	0	24	22	1 589
KURIMKA	659,1	471,1	34,9	34,3	28,1	1 227,5
NEMCOVCE	295,5	165,5	71,4	10,5	3	545,9
ORTUŤOVÁ	266,4	290,5	9,3	16	20,3	602,5
POLIAKOVCE	328	335	0	25	65	753
PORÚBKA	238	0	37	16	5	296
ŠARIŠKÉ ČIERNE	667,9	608,8	76,4	34,7	82,7	1 470,5
SPOLU CELKOM	7 728,7	6 092,2	471,1	1 241,2	667,4	16 200,6
% k ploche celkom	47,7 %	37,6 %	2,9 %	7,7 %	4,1 %	100 %

Uvádzané v ha.

Zdroj: obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

Tabuľka Využívanie poľnohospodárskej pôdy v obciach mikroregiónu

OBEC	DRUH POZEMKU			CELKOM
	ORNÁ PÔDA	ZÁHRADY	TRVALO TRÁVNATÉ PORASTY	
ANDREJOVÁ	76	17,2	378,3	471,5
BELOVEŽA	103,9	10,4	413,7	528
BREZOV	143,7	20	313,7	477,4
BREZOVKA	91	0,1	46	137,1
CERNINA	87,1	12,4	470,1	569,6
DUBINNÉ	139,3	10,8	216,2	366,3
HAŽLÍN	248,3	16,3	221,5	486,1
HRABOVEC	132,1	12,4	236,8	381,3
KOMÁROV	102,1	0	156,1	258,2
KOŽANY	137	7,3	238	382,3
KUČÍN	187,2	10,9	225,2	423,3
KURIMA	312	24	533	869
KURIMKA	249,5	18,4	409,6	677,5
NEMCOVCE	57,5	11	227,4	295,5
ORTUŤOVÁ	67,8	9,7	188,9	266,4
POLIAKOVCE	283	15	30	328
PORÚBKA	130	13	81	224

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

ŠARIŠSKÉ ČIERNE	94,5	11,6	561,8	667,9
SPOLU CELKOM	2 642,0	220,5	4 947,3	7 809,8
% k ploche celkom	33,8 %	2,8 %	63,4 %	100 %

Uvádzané v ha.

Zdroj: obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

Katastrálne územia obcí mikroregiónu sa nachádzajú v území, na ktorom podľa zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny platí I. stupeň územnej ochrany (všeobecná ochrana). Alúvium priečky Kurimka predstavuje územie kategórie C.

4. OBYVATEĽSTVO

4.1 VÝVOJ POČTU OBYVATEĽOV

Dlhodobý vývoj počtu obyvateľov vypovedá o stabilizovanom demografickom vývoji obcí mikroregiónu v sledovanom období. V posledných rokoch je zaznamenaný celkový mierny nárast počtu obyvateľov v rámci celého mikroregiónu, čo pozitívne ovplyvňuje predpokladaný rozvoj obcí aj celého mikroregiónu. Pozitívny demografický vývoj je v prevažnej väčšine obcí. Trend úbytku obyvateľov v dlhodobom horizonte, hlavne z ekonomických dôvodov sa minimálne prechodne zastavil. Hustota osídlenia je približne 42 obyvateľov na 1 km².

Tabuľka Vývoj počtu obyvateľov v obciach mikroregiónu

OBEC	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ANDREJOVÁ	340	338	338	337	336	338	342	331
BELOVEŽA	807	815	829	822	821	812	817	810
BREZOV	421	415	411	409	403	392	389	386
BREZOVKA	115	115	115	115	115	116	116	117
CERNINA	571	574	582	595	584	587	585	590
DUBINNÉ	358	363	360	362	359	359	361	353
HAŽLÍN	1175	1174	1161	1158	1141	1126	1126	1 126
HRABOVEC	506	507	510	514	516	516	517	516
KOMÁROV	410	410	412	416	419	422	425	436
KOŽANY	119	124	125	126	126	122	121	124
KUČÍN	309	310	316	317	315	319	325	323
KURIMA	1092	1103	1107	1115	1123	1125	1116	1 121
KURIMKA	362	364	371	371	371	367	384	383
NEMCOVCE	257	257	256	256	257	256	256	255
ORTUŤOVÁ	175	174	173	172	172	174	177	190
POLIAKOVCE	375	376	372	373	371	370	370	369
PORÚBKA	236	233	229	226	223	219	215	218
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	310	315	320	316	310	315	320	312
SPOLU	7938	7967	7987	8000	7962	7935	7962	7960

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015, stav k 31. 7. 2015

V obciach mikroregiónu prevažujú obyvatelia slovenskej národnosti, najpočetnejšou menšinou sú obyvatelia rusínskej národnosti. Pre komplexnosť, v náboženských vierovyznaniach sa najviac medzi obyvateľmi praktikuje rímskokatolícke náboženstvo, druhé najpočetnejšie je obyvateľstvo gréckokatolíckeho vyznania. Národnostná a náboženská skladba obyvateľov je v nasledujúcej prehľadnej tabuľke.

Tabuľka Skladba obyvateľov podľa národností a náboženského vyznania

NÁRODNOSŤ	POČET	NÁBOŽENSKÉ VYZNANIE	POČET
SLOVENSKÁ	7173	RÍMSKOKATOLÍCKE	4977
ČESKÁ	9	GRÉCKOKATOLÍCKE	2391
POLSKÁ	3	PRAVOSLÁVNE	199
NEMECKÁ	0	EVANJELICKÉ AUG. V.	208
RÓMSKA	187	SVEDKOVIA JEHOVOVI	74
RUSÍNSKA	487	ŽIDOVSKÉ	0
UKRAJINSKÁ	117	CIRKEV BRATSKA	14

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNŮ STREDNÁ TOPLA

OSTATNÉ	14	BEZ VYZNANIA	16
		OSTATNÉ/NEZISTENÉ	112

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

4.2 VEKOVÁ ŠTRUKTÚRA OBYVATEĽOV

V mikroregióne je možné sledovať vyrovnaný stav obyvateľov v produktívnom veku ku „seniorom“. O vekovej štruktúre obyvateľov najlepšie vypovedá hodnota indexu starnutia, ktorá v mikroregióne dosiahla hodnotu 1,409. Táto hodnota vyjadruje podiel obyvateľov v neproduktívnom veku (60 rokov a viac) ku počtu obyvateľov vo veku 0-14 rokov. V porovnaní s hodnotou indexu 1,039 v roku 2006 nám aktuálna hodnota indexu vypovedá o stabilizovanom stave mikroregiónu, ale so sklonom k starnutiu populácie, čo je však dlhodobý stav na celom Slovensku.

Tabuľka Zastúpenie vekových kategórií v obciach mikroregiónu

OBEC	0 – 14 ROKOV	15 – 59 ROKOV	VIAC AKO 60 ROKOV	OBEC	0 – 14 ROKOV	15 – 59 ROKOV	VIAC AKO 60 ROKOV
ANDREJOVÁ	61	205	76	KOŽANY	18	74	32
BELOVEŽA	125	490	202	KUČÍN	45	218	62
BREZOV	39	291	59	KURIMA	200	726	189
BREZOVKA	16	77	23	KURIMKA	55	246	83
CERNINA	89	350	139	NEMCOVCE	40	169	47
DUBINNÉ	52	224	85	ORTUŤOVÁ	27	117	33
HAŽLÍN	129	752	274	POLIAKOVCE	65	244	61
HRABOVEC	99	321	97	PORÚBKA	18	146	51
KOMÁROV	67	294	69	ŠARIŠSKÉ ČIERNE	30	207	73

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

4.3 VZDELANOSTNÁ ŠTRUKTÚRA OBYVATEĽOV

Vzdelanie obyvateľov úzko súvisí so schopnosťami a zručnosťami uplatniť sa na trhu práce. Mimo väčších miest, v regiónoch kde prevažujú menšie obce je vzdelanostná úroveň obyvateľov tradične nižšia, čo prináša riziko vyššej nezamestnanosti. Naopak vyššie vzdelanie obyvateľov prináša vyššie využitie ekonomického potenciálu obce.

V obciach mikroregiónu celkovo prevažujú obyvatelia v aktívnom veku s učňovským vzdelaním bez maturity, druhou najpočetnejšou skupinou ekonomicky aktívneho obyvateľstva sú obyvatelia so stredným odborným vzdelaním s maturitou. Len trochu menej početnejšia je skupina obyvateľov so základným vzdelaním.

Toto rozdelenie neplatí pre všetky obce, v niektorých obciach prevažujú obyvatelia so základným vzdelaním a v niektorých obyvatelia s odborným vzdelaním s maturitou. Z podielu jednotlivých vzdelanostných kategórií vyplýva, že odborní remeselníci sú silným potenciálom obcí a celého mikroregiónu.

Tabuľka Vzdelanostná štruktúra obyvateľov

OBEC	BEZ VZDELANIA	ZÁKLADNÉ	UČŇOVSKÉ BEZ MATURITY	STREDNÉ ODBORNÉ S MATURITOU	VŠEOBECNÉ S MATURITOU (GYMNÁZIUM)	BAKA-LÁRSKE	VYSOKO-ŠKOLSKÉ
ANDREJOVÁ	0	53	92	62	16	6	23
BELOVEŽA	0	137	247	240	0	0	51
BREZOV	0	29	62	95	67	41	45
BREZOVKA	0	23	67	22	0	1	3
CERNINA	0	229	121	60	20	10	56
DUBINNÉ	30	64	112	101	16	15	23
HAŽLÍN	225	205	136	41	184	50	120
HRABOVEC	0	86	122	89	65	22	34
KOMÁROV	2	30	136	102	9	40	17
KOŽANY	0	19	32	25	2	2	3
KUČÍN	6	40	62	82	16	4	8
KURIMA	40	202	280	229	76	16	72
KURIMKA	0	70	91	121	13	9	25

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

NEMCOVCE	0	70	48	58	20	4	18
ORTUŤOVÁ	9	80	51	26	3	0	8
POLIAKOVCE	65	51	104	116	1	3	30
PORÚBKA	0	41	98	19	13	6	20
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	0	0	43	87	0	9	38
SPOLU	377	1 723	2 184	1 825	879	596	953

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

Podiel vysokoškolsky vzdelaných ľudí nie je vysoký, ale nie je ani zanedbateľný a zodpovedá vzdelanostným trendom regiónu malých obcí, kde je potrebné za vzdelávaním odchádzať do vzdialenejších centier. Nižší záujem o vysokoškolské vzdelanie môže súvisieť aj s nedostatočnou možnosťou vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov sa v mikroregióne realizovať a uplatniť svoju kvalifikáciu. Dôsledkom je ich trvalý odchod do miest. Najviac vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov je v technických odboroch, druhú najpočetnejšiu skupinu tvoria obyvatelia s humanitným vzdelaním univerzitného smeru. Prevažujúci záujem o uvedené vzdelávacie odbory nadväzuje priamo na tradíciu a možnosti zamestnať sa v blízkom regióne a okresných mestách.

Tabuľka Vysokoškolské vzdelanie podľa zamerania

OBEC	UNIVERZITNÉ	TECHNICKÉ	EKONOMICKÉ	POL'NOHOSPO-DÁRSKE	OSTATNÉ
ANDREJOVÁ	18	2	2	0	1
BELOVEŽA					
BREZOV	12	19	13	9	13
BREZOVKA		3		1	
CERNINA	2	36	18		
DUBINNÉ		5	12	4	2
HAŽLÍN	34	33	42	4	7
HRABOVEC	13	6	7	3	5
KOMÁROV	2	6	6	1	2
KOŽANY	1	2			
KUČÍN	5	3			
KURIMA	31	24	16	5	12
KURIMKA	9	5	3	0	7
NEMCOVCE		6			9
ORTUŤOVÁ		1			7
POLIAKOVCE	10	16	0	1	3
PORÚBKA	2	4	4	6	4
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	3	6	4	1	7
SPOLU	139	171	123	34	87

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

Zo vzdelanostnej štruktúry obyvateľov mikroregiónu vyplýva, že najväčší podiel majú obyvatelia so vzdelaním v oblasti stavebníctva, strojárstva, služieb a priemyselnej výroby. Záujem obyvateľov vzdelávať sa prioritne v týchto odvetviach zodpovedá aj pracovným možnostiam a ponuke trhu práce v mikroregióne a jeho blízkom okolí. Stavebníctvo je zároveň odvetvie, v ktorom našli uplatnenie obyvatelia aj mimo hraníc regiónu.

Tabuľka Vzdelanostná štruktúra obyvateľov podľa odvetvového zamerania

ODVETVIE HOSPODÁRSTVA	SPOLU
Poľnohospodárstvo, poľovníctvo	304
Lesníctvo, ťažba dreva	45
Stavebníctvo	593
Strojárstvo	376
Výroba a rozvod elektriny, plynu, vody	134
Ekonomika	249
Cestovný ruch	75
Doprava, pošta, telekomunikácie	45
Školstvo	149
Zdravotníctvo, sociálne služby	146

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

Peňažníctvo, poisťovníctvo	62
Vojsko, polícia	39
Služby – stravovacie, ubytovacie....	305
Priemyselná výroba	333
Verejná správa	58
VO, MO, oprava motorových vozidiel	99
Hotely a reštaurácie	124
Ostatné a bez udania odvetvia	828

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

4.4 ZAMESTNANOSŤ OBYVATEĽOV

Nedostatok pracovných príležitostí a nezáujem väčších investorov priniesť ľuďom prácu do mikroregiónu a jeho okolia je dlhodobou nepriaznivým problémom, ktorý má dopad na ekonomický rozvoj obcí, ale aj na sociálny, kultúrny a psychologický život jeho obyvateľov. Obce sa svojim obyvateľom snažia sprostredkovať informácie o pracovných príležitostiach v okolí, zaoberajú sa aj aktívnou politikou nezamestnanosti, zabezpečujú rekvalifikáciu a poskytujú aj ďalšie poradenstvo, ale nie je v kompetencii obcí, ani v ich možnostiach zabezpečiť svojim obyvateľom prácu. Jediným zamestnávateľom v malých obciach je často len obecný úrad. Ekonomicky aktívni obyvatelia musia za prácou dochádzať do iných regiónov a do zahraničia. Najväčšie uplatnenie mimo mikroregión majú obyvatelia pracujúci v stavebníctve – mimo mikroregión ich pracuje niekoľkonásobne viac, ako vo svojich obciach. Ďalšou početnou skupinou, ktorá nachádza svoje pracovné uplatnenia viac mimo svojho mikroregiónu sú obyvatelia pracujúci v strojárstve, v priemyselnej výrobe a v cestovnom ruchu. Naopak, väčšie uplatnenie vo svojich obciach nachádzajú obyvatelia pracujúci v poľnohospodárstve, lesníctve a vo verejnej správe.

Tabuľka Ekonomicky aktívni obyvatelia podľa zamestnania v jednotlivých odvetviach 2015

ODVETVIE HOSPODÁRSTVA	PRACUJÚCI V OBCIACH MIKROREGIÓNU POČET:	DOCHÁDZAJÚCI ZA PRÁCOU DO INÝCH REGIÓNOV A DO ZAHRAŇIA POČET:
Poľnohospodárstvo, poľovníctvo	97	51
Lesníctvo, ťažba dreva	23	8
Stavebníctvo	109	708
Strojárstvo	70	173
Výroba a rozvod elektriny, plynu, vody	33	55
Ekonomika	46	93
Cestovný ruch	3	44
Doprava, pošta, telekomunikácie	14	22
Školstvo	65	71
Zdravotníctvo, sociálne služby	59	101
Peňažníctvo, poisťovníctvo	18	36
Vojsko, polícia	13	13
Služby – stravovacie, ubytovacie....	168	104
Priemyselná výroba	58	386
Verejná správa	53	33
VO, MO, oprava motorových vozidiel	34	53
Hotely a reštaurácie	17	69
Ostatné a bez udania odvetvia	252	346

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

Napriek zavádzaniu legislatívnych nástrojov na znižovanie nezamestnanosti sa dlhodobou nedarí do mikroregiónu a jeho širšieho okolia prilákať ekonomickými stimulmi takých investorov, ktorí by citeľne znížili vysokú nezamestnanosť obyvateľov. Aj napriek tomu, že globálne je ekonomická kríza na ústupe, v mikroregióne aj po roku 2010 narastá počet nezamestnaných, počet dlhodobou nezamestnaných, počet obyvateľov v hmotnej núdzi aj počet nezamestnaných obyvateľov pred dôchodkom. Trochu optimizmu dodáva využívanie niektorých stimulov na znižovanie nezamestnanosti mladých. Počet nezamestnaných absolventov nenarastá, ale stagnuje, podobne ako stagnuje aj počet absolventov rekvalifikačných kurzov, ktorí sa zamestnali vďaka tejto rekvalifikácii. Naopak, klesá počet

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNŮ STREDNÁ TOPLA

obyvateľov, ktorí sa vedia zamestnať pomocou aktívnej politiky trhu práce a klesá aj počet obyvateľov zapojených v aktivačných prácach.

Tabuľka Základná charakteristika vývoja nezamestnanosti

OBEČ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet nezamestnaných mužov a žien spolu	226	300	293	284	336	303	363
Počet dlhodobozamestnaných	187	245	277	223	239	246	306
Počet občanov v hmotnej núdzi	56	124	73	62	66	72	166
Počet nezamestnaných absolventov	40	43	42	44	29	35	36
Počet nezamestnaných pred dôchodkom	15	4	14	13	16	19	46
Počet zamestnaných pomocou aktívnej politiky trhu práce	63	51	48	53	77	72	57
Počet obyvateľ na aktivačných prácach	177	122	142	125	121	105	129
Počet obyvateľov na absolventskej praxi	3	12	17	18	13	11	12
Počet obyvateľov v chránených dielňach	10	17	18	15	16	15	17
Počet absolventov rekvalifikačných kurzov/zamestnali sa	2	3	3	1	5	8	5

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

4.5 DOMOVÝ A BYTOVÝ FOND

S demografickým vývojom obyvateľov v jednotlivých obciach a pracovnými príležitosťami v mikroregióne úzko súvisí aj rozvoj individuálnej výstavby a záujem mladých rodín nevystať sa do vzdialenejších centier, ale ostať v mikroregióne. Najväčší záujem o budovanie vlastného bývania mali obyvatelia pred rokom 1991. Za obdobie od roku 2006 sa v mikroregióne postavilo takmer sto nových rodinných domov, čo môže signalizovať záujem obyvateľov o trvalý pobyt mimo väčších centier a tým aj príležitosť pre obce využiť potenciál mladých ľudí. Obce sú tak motivované pripraviť pozemky pre individuálnu výstavbu a ponúknuť aj ďalšie motivačné nástroje.

Tabuľka Vek domového fondu

OBEČ	POSTAVENÉ V ROKOCH				
	do 1919	1920 – 1970	1971 - 1991	1992 – 2005	2006 - 2014
POČET SPOLU	149	1 179	668	256	98

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

Občania obcí žijú prevažne v rodinných domoch, čo zodpovedá dedinskému charakteru obcí a celého regiónu. Väčšina obývaných domov je využívaná na trvalé bývanie, ale narastá aj počet domov, ktoré sú neobývané, alebo obývané len prechodne. Tento trend je badateľný aj v ostatných regiónoch, kedy si obyvatelia väčších miest kupujú domy v malých obciach za účelom rekreácie, prechodného bývania, víkendového bývania a podobne.

Tabuľka Prehľad domového a bytového fondu

OBEČ	RODINNÉ DOMY			BYTY V BYTOVÝCH DOMOCH		
	TRVALO OBYVANÉ	PRECHODNE OBYVANÉ	NEOBYVANÉ	TRVALO OBYVANÉ,	PRECHODNE OBYVANÉ	NEOBYVANÉ
ANDREJOVÁ	86	8	15			
BELOVEŽA	260		35			
BREZOV	99		18			
BREZOVKA	29		2			
CERNINA	157	4	27	12		
DUBINNÉ	86	1	12	6		
HAŽLÍN	320	8	20	31		
HRABOVEC	113		1	112		
KOMÁROV	98					
KOŽANY	38					

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

KUČÍN	74	2	2			
KURIMA	226		14	30		1
KURIMKA	103	24	29			
NEMCOVCE	57	3	5			
ORTUŤOVÁ	38	6	7	6		
POLIAKOVCE	81	5	12	2		
PORÚBKA	62		3			
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	79	12	29			

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

5. OBČIANSKA VYBAVENOSŤ A ZÁZEMIE

5.1 ZDRAVOTNÉ A SOCIÁLNE SLUŽBY

V mikroregióne sa nachádza zdravotné stredisko v obci Kurima, obyvatelia obce aj mikroregiónu majú k dispozícii ambulanciu všeobecného lekára, pediatra aj stomatóloga. V obci Cernina pôsobí stála agentúra domácej opatrovateľskej starostlivosti. Za ďalšími zdravotnými ambulanciami a špecialistami dochádzajú obyvatelia mikroregiónu do Gíraltoviec, Bardejova a Svidníka. Najbližšia nemocnica, pohotovostná služba a rýchla zdravotnícka pomoc je pre obce mikroregiónu v okresných mestách Bardejov a Svidník. Sieť lekární je v mikroregióne slabá, lekáreň je len v obci Kurima. V blízkosti mikroregiónu sa nachádzajú známe Bardejovské Kúpele.

Terénne opatrovateľské služby pre seniorov a nevládných spoluobčanov sú zabezpečované len v obciach Hažlín, Cernina, Kurima, Kurimka a Šarišské Čierne, čo je v rámci mikroregiónu nepostačujúce. V obci Kurima je neziskovou organizáciou SOS zriadený denný stacionár s opatrovateľskou službou s kapacitou 30 seniorov a opatrovateľská služba pre 6 klientov, v obci Cernina je opatrovateľská služba pre 4 klientov. V obci Kurima pôsobí aj Dedinská organizácia jednoty dôchodcov na Slovensku a Zväz postihnutých civilizačnými chorobami. V obci Andrejová pôsobí občianske združenie Cesta do budúcnosti, zamerané na pomoc marginalizovanej skupine obyvateľov. V žiadnej z obcí nie je dom dôchodcov, ktorý by poskytoval dlhodobú starostlivosť.

Viacere obce vybuďovali, dobudovali, alebo zrekonštruovali v rámci služieb občanom Domy nádeje, Domy smútku. Tieto domy sú v obciach: Dubinné, Brezov, Nemcovce, Cernina, Kurimka, Porúbka, Kučín, Poliakovce, Komárov, Hrabovec, Beloveža, Ortuťová, Kurima a Hažlín.

5.2 OSTATNÉ SLUŽBY A OBCHODY

V mikroregióne je dostupný predaj základných potravín a rozličného tovaru v každej obci. Sortiment predaja v obchodoch nie je dostačujúci, za ďalším tovarom a službami musia obyvatelia dochádzať do okolitých miest, hlavne do Bardejova, Gíraltoviec a aj do Svidníka. Drobných miestnych podnikateľov, ktorí by prevádzkovali ďalšie predajné služby a rozšírili by sortiment predaja v obciach ohrozujú veľké nákupné centrá v okolitých mestách. Druhou najrozšírenejšou službou, ktorá je zastúpená takmer v každej obci je pohostinstvo. Reštauračné, stravovacie a ubytovacie služby zamerané na cestovný ruch v mikroregióne nie sú. Podrobný prehľad ponuky občianskej vybavenosti je uvedený v tabuľke.

Tabuľka Prehľad služieb v obci

OBEC	POTRAVINY (POTRAVINY SPOJENÉ SO ZMIEŠANÝM TOVAROM)	PREDAJŇA ZELENINY - OVOCIA	PREDAJŇA S TEXTILOM	PREDAJŇA S OBUVOU	LEKÁREŇ	OPRAVA OBUVI	OPRAVA ÁUT	CUKRÁREŇ	POHOSTINSTVO, REŠTAURÁCIA	INÉ
ANDREJOVÁ	1								1	
BELOVEŽA	1									
BREZOV	1								1	
BREZOVKA	1									
CERNINA	3		1						3	

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

DUBINNÉ	1					1		1	
HAŽLÍN	3							2	
HRABOVEC	1					1			
KOMÁROV	1								
KOŽANY	1								
KUČÍN	1								
KURIMA	2		3		1				
KURIMKA	1					1		1	
NEMCOVCE	1							1	
ORTUŤOVÁ	1								
POLIAKOVCE	1	1						1	
PORÚBKA	1							1	
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	2							1	

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

6. ŠKOLSTVO

Stagnujúci demografický vývoj v predchádzajúcich rokoch sa odrazil aj na využívaní predškolských a školských zariadení v jednotlivých obciach. Úbytok žiakov a menšia vyťaženosť týchto zariadení môže byť aj pod vplyvom toho, že niektorí rodičia, ktorí denne dochádzajú za prácou do okolitých miest prihlásili svoje deti na predškolskú a školskú dochádzku práve tam. Napriek niektorým menej priaznivým faktorom sa škola s plnou prevádzkou udržala v troch najväčších obciach mikroregiónu: v Cernine, v Hažlíne a v Kurime. V týchto školách je zabezpečené aj stravovanie žiakov vo vlastnej školskej jedálni. V obci Beloveža, Hrabovec a Poliakovce je základná škola len s 1. stupňom, ostatné obce nemajú základnú školu a ich žiaci tak musia do školy cestovať. Predškolské zariadenia sú len v obciach Nemcovce, Poliakovce, Šarišské Čierne, Beloveža, Brezov, Cernina, Dubinné, Hažlín, Hrabovec, Komárov, Kučín a Kurima. Kapacita predškolských aj školských zariadení je postačujúca.

V pedagogickom procese nechýba priestor na telesnú výchovu. Niektoré materské a základné školy majú vo svojom areáli detské/sportové ihrisko. Väčšina budov materských škôl a základných škôl je zastaralá, je potrebné ich rekonštruovať, hlavne z hľadiska úspory energie. Vybavenie predškolských zariadení sa postupne modernizuje nákupom hračiek a výukových názorných pomôcok. Podobne aj vybavenie škôl postupne prechádza modernizáciou a aspoň niektoré učebne sa dopĺňajú interaktívnymi potrebami a počítačovou technikou. Absentuje výučba cudzích jazykov kvalifikovanými pedagógmi a tiež rozmanitosť voľnočasových aktivít pre deti a žiakov.

V mikroregióne je potenciál rozšíreného vyučovania umeleckých predmetov hudby a tanca. Školské ihriská si vyžadujú zlepšenie vybavenosti pred širšie športové aktivity detí a mládeže.

Vzhľadom na potrebu žiakov z prevažnej väčšiny obcí cestovať do školy mimo svoju obec má mikroregión potrebu rozšíriť dopravu žiakov školskými autobusmi. V predchádzajúcom období obec Hažlín zriadila a zabezpečuje dopravu detí a žiakov z okolitých obcí do svojich škôl. Táto služba chýba aj v ostatných obciach.

Nevyužívané budovy niekdajších škôl v obciach, kde momentálne už škola nefunguje môžu obce vhodnou rekonštrukciou využívať na liečebné a relaxačné pobyty detí, mládeže, rodín aj seniorov z iných regiónov Slovenska.

Tabuľka Prehľad školských zariadení v mikroregióne

ŠKOLSKÉ ZARIADENIE	OBCE MIKROREGIÓNU, V KTORÝCH JE UVEDENÉ ŠKOLSKÉ ZARIADENIE
Materská škola s poldennou prevádzkou	3: Nemcovce, Poliakovce, Šarišské Čierne
Materská škola s celodennou prevádzkou	9: Beloveža, Brezov, Cernina, Dubinné, Hažlín, Hrabovec, Komárov, Kučín, Kurima
Školská jedáleň pri materskej škole	9: Beloveža, Brezov, Cernina, Dubinné, Hažlín, Hrabovec, Komárov, Kučín, Kurima
Základná škola len s I. stupňom	3: Beloveža, Hrabovec, Poliakovce
Základná škola plne organizovaná	3: Cernina, Hažlín, Kurima
Školská jedáleň pri základnej škole	3: Cernina, Hažlín, Kurima

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'Á

7. EKONOMIKA A RIADENIE SAMOSPRÁVY

7.1 EKONOMICKÁ KONDÍCIA MIKROREGIÓNU

Pri hodnotení ekonomickej kondície mikroregiónu je potrebné vychádzať z podrobného hodnotenia jednotlivých obcí. Od kondície a výkonnosti obce vo veľkej miere závisí jej schopnosť prípravy projektovej dokumentácie, prípravy žiadostí a projektov pre nenávratné finančné prostriedky, ale aj schopnosť schválené projekty realizovať. Obce mikroregiónu veľmi zodpovedne pristupujú k tvorbe svojich rozpočtov a viacročných rozpočtov, pri čerpaní jednotlivých položiek rozpočtu sa vďaka legislatíve osvedčil systém predbežnej, priebežnej aj následnej finančnej kontroly. Fiskálna decentralizácia nenaplnila očakávania, obce na prenesený výkon štátnej správy nedostávajú dostatok zdrojov zo štátneho rozpočtu, ale svojim rozumným prístupom dokázali napriek nepriaznivej situácii aj v pokrízovom období šetrením rozumne hospodáriť. Úverová zaťaženosť je v obciach primeraná, za posledné roky stabilizovaná. Vo všeobecnosti boli u väčšiny obcí najvyššie príjmy aj najvyššie výdaje v roku 2012, odvtedy je príjmový aj výdajový rozpočet nižší.

Rozpočet združenia mikroregiónu nie je zaťažený žiadnymi bankovými ani inými pôžičkami, nakoľko ekonomickejšia výkonnosť združenia toto zatiaľ neumožňuje. Združenie sa chce orientovať na svoj ekonomický rozvoj prostredníctvom využívania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov, zameraných na podporu rozvoja v rôznych oblastiach, kde investície prevýšia len obecný záujem. Podrobný prehľad rámcových rozpočtov obcí mikroregiónu je uvedený nižšie.

Tabuľka Základný rozpočtový a hospodársky vývoj obcí

OBCE	2009	2010	2011	2012	2013	2014
PRÍJMY OBCE CELKOM	3 058 352	3 066 091	4 095 539	4 778 613	3 608 070	2 788 014
ANDREJOVÁ	66 494	67 208	53 847	65 866	78 718	73 838
BELOVEŽA		140 145	151 211	153 628	169 178	
BREZOV	205 771	139 103	130 448	114 997	90 570	111 268
BREZOVKA	1 040	1 120	1 120	1 260	1 310	15 700
CERNINA	524 077	473 880	719 221	591 714	570 549	534 494
DUBINNÉ	99 456	90 882	100 454	86 100	97 838	120 526
HAŽLÍN	747 399	795 915	902 084	2 007 126	963 745	702 659
HRABOVEC	178 998	172 591	173 300	175 808	361 971	196 003
KOMÁROV	215 485		295 289	148 113	131 163	197 709
KOŽANY	37 596	41 063	32 065	26 569	25 100	28 820
KUČÍN	134 400	119 756	119 107	122 621	123 731	98 567
KURIMA	188 938	236 162	229 244	237 388	272 764	291 665
KURIMKA	103 800	219 625	257 693	104 741	89 356	95 959
NEMCOVCE	105 371	108 694	103 320	82 278	87 636	88 191
ORTUŤOVÁ	32 457	33 582	33 672	34 922	31 572	34 508
POLIAKOVCE	205 981	198 713	346 405	434 568	165 254	159 107
PORÚBKA	45 000	41 000	36 000	37 000	38 000	39 000
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	166 089	186 652	411 059	353 914	309 615	
VÝDAJE OBCE CELKOM	2 104 823	3 392 157	3 991 011	4 178 846	3 066 680	2 479 588
ANDREJOVÁ	66 824	65 854	54 431	47 479	70 124	74 742
BELOVEŽA		279 566	279 566	310 372	246 110	
BREZOV	196 765	138 594	127 463	110 220	88 237	110 938
BREZOVKA	1 040	1 120	1 120	1 260	1 310	15 700
CERNINA	282 389	244 376	441 712	278 492	228 724	181 297
DUBINNÉ	97 406	106 968	104 462	86 068	89 182	101 365
HAŽLÍN	401 633	560 566	555 434	1 552 733	692 094	415 431
HRABOVEC	178 802	215 727	173 354	174 866	352 638	195 330
KOMÁROV	113 769		293 462	138 504	133 941	192 226
KOŽANY	21 422	33 981	29 709	23 292	22 390	26 366
KUČÍN	115 373	127 797	109 878	117 594	107 204	100 619
KURIMA	1 538 963	867 278	805 890	324 755	356 749	654 072
KURIMKA	99 718	219 625	245 242	104 741	89 154	95 948
NEMCOVCE	104 836	99 293	103 285	81 801	87 635	88 191
ORTUŤOVÁ	32 301	32 780	33 084	34 859	22 873	34 508
POLIAKOVCE	205 979	198 713	241 865	428 182	143 957	153 855

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNŮ STREDNÁ TOPLA

PORÚBKA	45 000	41 000	36 000	37 000	38 000	39 000
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	141 566	158 919	355 054	326 628	296 358	
ÚVEROVÉ ZATAŽENIE OBCE CELKOM	642 318	840 678	777 500	742 901	865 876	781 356
ANDREJOVÁ						
BELOVEŽA		38 735	37 075	93 523	94 823	
BREZOV	8 858	17 487	15 487	14 487	13 487	10 887
BREZOVKA	0	0	0	0	0	0
CERNINA	14 631	66 983	82 231	0	0	0
DUBINNÉ	17 371	174 818	43 880	52 585	48 225	191 985
HAŽLÍN	39 494	39 494	39 494	61 813	55 465	72 032
HRABOVEC	37 214	93 172	81 316	81 233	247 580	243 596
KOMÁROV	960	0	17 787	5 160	3 787	0
KOŽANY	0	0	0	0	0	0
KUČÍN	13 277	12 300	11 133	6 542	1 922	640
KURIMA	332 109	145 909	235 443	226 643	217 043	97 443
KURIMKA		6 046	4 846	3 646	2 446	1 246
NEMCOVCE						
ORTUŤOVÁ	0	0	8 000	6 815	5 630	4 430
POLIAKOVCE	100 699	175 429	137 903	134 949	127 363	117 992
PORÚBKA	52 600	45 200	37 800	30 400	23 000	16 000
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	25 105	25 105	25 105	25 105	25 105	25 105

Uvádzané v €

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

7.2 RIADENIE SAMOSPRÁVY

Po rozdelení niekdajších národných výborov sa na Slovensku vytvorili predpoklady formovania a posilňovania občianskej spoločnosti. Najlepšou cestou, aby sa občan mohol podieľať na spravovaní spoločnosti je decentralizácia moci na nižšie územné jednotky – obce. Dnes môžeme smelo povedať, že územná demokracia má u nás už zakorenenú tradíciu a obce sa stali základnou jednotkou, priestorom, kde ešte obyvatelia majú záujem o veci verejné – obecné.

Obce vo svojej činnosti zabezpečujú originálne – samosprávne kompetencie, a postupnou decentralizáciou v niektorých oblastiach aj prenesený výkon štátnej správy. Rýchly vývoj informačných technológií a potreba okamžitého prístupu k niektorým informáciám a podkladom priniesli výzvu aj pre územnú samosprávu a jej informatizáciu. Nepostačuje mať počítač a internet, aktuálna potreba je mať rýchly internet, notebook a najlepšie aj tablet. Nepostačuje získať informácie v papierovej forme, aktuálna potreba je dostať sa do portálov orgánov verejnej správy ihneď. Týmto aktuálnym potrebám venuje pozornosť aj štát, ktorý už niekoľko rokov pripravuje komplexný a moderný systém eGovernmentu.

Výkonným zázemím obecného zastupiteľstva a starostu je obecný úrad, ktorý zabezpečuje potrebné organizačné aj administratívne úkony a priestor komunikácie s občanmi. Pre prenesený výkon štátnej správy majú viaceré obce vytvorený spoločný úrad v Sveržove, niektoré v Nižnom Orlíku. Samozrejmosťou pre občanov je čoraz viac vybavovať potrebné doklady, potvrdenia či ďalšie rozhodnutia vo vzťahu k samospráve elektronicky. Predpokladom, aby obec mohla so svojimi občanmi takto elektronicky komunikovať, je kvalitné a moderné technické a technologické vybavenie úradu. Obce postupne pre svoje úrady zabezpečujú nie len počítačové vybavenie, ale hlavne inteligentné softwarové zázemie, ktoré je prepojené na portály ďalších orgánov verejnej správy a tak dostupné pre všetkých občanov obcí.

Obce Cernina, Kurimka, Kurima, Kučín, Dubinné, Beloveža, Porúbka, Hrabovec, Komárov, Poliakovce, Hažlín, Nemcovce sa zapojili do projektu DEUS, ktorý v spolupráci so ZMOS-om riadi Ministerstvo financií SR. Tento pilotný projekt zabezpečuje pre obce prvotné softwarové balíčky. Všetky obce mikroregiónu v najbližšom období čaká nákup a modernizácia hardwarového vybavenia svojich úradov, ako aj nákup kompatibilných softwarov a bezpečnostných systémov.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

8. TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA

8.1 STAV TECHNICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY

Takmer celé územie mikroregiónu, okrem obce Brezovka je plynofikované, napojené na rozvody SPP, a.s., závod Košice. Nie je ukončené centrálné zásobovanie pitnou vodou, vo viacerých obciach občania využívajú zásobovanie pitnou vodou prostredníctvom lokálnych studní. Systém likvidácie odpadových vôd v obciach je nevyhovujúci. Vyprodukované odpadové vody na území obcí sú odvádzané do žump, ktoré svojim zlým technickým stavom spôsobujú vytekanie do podzemných vôd a tak aj znečisťovanie potoka. Obce nemajú vybudovanú kanalizáciu ani centrálnu čističku odpadových vôd.

V obciach nie sú žiadne výrobné zdroje elektrickej energie. Dodávka a rozvod elektrickej energie je zabezpečovaná Východoslovenskou energetikou a.s., závod Košice. Kapacita tejto rozvodne je dostačujúca, v prípade požiadaviek je technicky realizovateľné jej navýšenie.

Na území obcí existuje pevná telefónna sieť spoločnosti Telecom a.s., vyhovujúce pokrytie signálom GSM komerčných operátorov je slabé a nedostačujúce. Územie obcí je pokryté televíznym signálom, obce nie sú napojené na káblovú televíziu. Pripojenie na internet sa v poslednom období začalo zlepšovať, stále pribúdajú obce, v ktorých je internet prístupný pre obyvateľstvo aj keď nie v dostačujúcej miere, kapacite a rýchlosti. Internetové pripojenie je len cez mobilných operátorov a spoločnosť Telecom a.s.

Verejné osvetlenie je vybudované vo všetkých obciach mikroregiónu, je však staré a nezodpovedá potrebám energetickej úspornosti a ekologickej nenáročnosti. Obecný rozhlas je vybudovaný vo všetkých obciach mikroregiónu, vo väčšine obcí je zastaralý a nezodpovedá súčasným technickým možnostiam a potrebám. Podrobný stav technickej infraštruktúry v jednotlivých obciach je v tabuľke.

Tabuľka Technická infraštruktúra v obciach

OBEČ	PLYNOVOD	VODOVOD	KANALIZÁCIA	ČOV	OBEČNÝ ROZHLAS	VEREJNÉ OSVETLENIE	SEPAROVANIE ODPADU
ANDREJOVÁ	1996	1968			1959	1965	2004
BELOVEŽA	1996	1991			áno	áno	áno
BREZOV	2001				1970	1970	2004
BREZOVKA					1970	1970	2007
CERNINA	1987	1973			1974	1974	2005
DUBINNÉ	1987	1986	2014	2014	1988	1969	Áno
HAŽLÍN	1990	1972			1978	áno	2008
HRABOVEC	1994	1990			1960	1955	2006
KOMÁROV	1994	1978	1994	1994	2007	2007	2007
KOŽANY	áno				áno	áno	áno
KUČÍN	1998				1979	1970	2005
KURIMA	1993	1989	2005	2005	1968	1960	2003
KURIMKA	1998	1967			1960	1953	2007
NEMCOVCE	1998	2004			áno	áno	2004
ORTUŤOVÁ	2001				1987	1980	2010
POLIAKOVCE	1989	1973	1993	1993	1973	1973	1996
PORÚBKA	1997				áno	áno	áno
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	1998	1972			1978	áno	2008

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

8.2 ODPADOVÉ HOSPODÁRSTVO

Obce nemajú významného pôvodcu komunálneho odpadu. V obciach je triedený zber, triedia sa hlavne komodity: papier, sklo, zmiešané plasty, vo viacerých obciach aj elektroodpad, batérie, pet fľaše, tetrapak, nebezpečný odpad, pneumatiky.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

Odvoz komunálneho a separovaného odpadu zabezpečujú pre obce v mikroregióne subjekty: obec Šarišské Čierne, firma FURA Rozhanovce, Ekočergov Mestský podnik Giraltovce, Ekobard Bardejov, firma H+EKO a zber šatstva nezisková organizácia Pomocný anjel.

V extravilánoch obcí sa nenachádzajú žiadne mimoriadne ekologicky zaťažujúce skládky, ktoré sú určené ku rekultivácii.

8.3 DOBROVOLNÁ POŽIARNA OCHRANA

Dobrovoľné hasičské zbory majú dlhoročnú tradíciu. Sú zamerané na zásahovú činnosť pri požiaroch, zabezpečujú protipožiarnu prevenciu a výchovu na predchádzanie požiarov v obciach. Aktívne sa zapájajú do protipovodňových akcií. Okrem pomoci pri zásahoch sú v obciach často nositeľmi histórie, tradície, športu aj obdivu. V nadväznosti na potrebu rýchleho zásahu v prípade vzniku požiaru v odľahlejších regiónoch viaceré obce dlhodobo podporujú dobrovoľnú hasičskú ochranu. Vo viac ako polovici obcí mikroregiónu je požiarna zbrojnica a aktívni dobrovoľní hasiči. Hasičský a záchranný zbor v rokoch 2014 – 2016 technicky modernizuje dobrovoľné hasičské zbrojnice vyradenou a repasovanou technikou. Dobrovoľná požiarňa ochrana je v obciach: Andrejová, Beloveža, Cernina, Dubinné, Hažlín, Hrabovec, Komárov, Kučín, Kurima, Kurimka, Nemcovce, Šarišské Čierne.

9. KULTÚRA A ŠPORT

Ponuka kultúrnych, spoločenských a športových aktivít je viac-menej tradičného charakteru. V kultúre prevažujú tanečné zábavy, fašiangový ples, deň matiek, deň detí, deň dôchodcov, vianočná akadémia a ochotnícke divadlo.

V obciach mikroregiónu sa konajú športové víkendy a futbalové turnaje, stolnotenisové turnaje, volejbalové zápasy a v niektorých obciach aj tenisové turnaje. Aj napriek týmto aktivitám občanom chýbajú častejšie športové podujatia pre deti a dospelých. Niekoľko obcí má vybudované multifunkčné ihriská, niekde je plne zariadené futbalové ihrisko aj so šatňami a sociálnymi zariadeniami. Ostatné obce majú nezariadené športové ihriská, detské ihriská. Klzisko je len v troch obciach, tenisové ihriská sú v siedmich obciach.

Za ďalšími kultúrnymi, spoločenskými a športovými aktivitami musia občania dochádzať do väčších okresných centier.

V rámci spoločenského a športového vyžitia občanom chýbajú oddychové zóny v obciach a ich okolí (lavičky, altánky, piknikové plochy a otvorené priestranstvá na konanie kultúrnych a letných zábav (amfiteáter, pódia a pod.). Moderný amfiteáter je vybudovaný len v obci Porúbka.

Vo väčšine obcí je obecná knižnica, ktorá je otvorená podľa potreby a záujmu obyvateľstva obce. Kultúrne domy sa nachádzajú v každej obci mikroregiónu a buď tvoria súčasť budovy Obecného úradu s menšou kultúrnou sálou alebo je to samostatne stojaci objekt. Využitie kultúrnych domov je rôzne, podľa ich vybavenia, podľa počtu organizovaných kultúrnych akcií v obci, v závislosti od existencie záujmových spolkov a od ich množstva v obci.

V obci Komárov je autocvičisko autoškoly z Bardejova.

Tabuľka Prehľad športových možností v obci

OBEC	DETSKÉ IHRISKO, ŠPORTOVISKO	ZARIADENÉ FUTBALOVÉ IHRISKO	NEZARIADENÉ IHRISKO, ŠPORTOVÁ PLOCHA	KLZISKO	TENISOVÉ IHRISKO	KULTÚRNY DOM	INÉ
ANDREJOVÁ			1			1	
BELOVEŽA		1				1	
BREZOV	1		1		1	1	
BREZOVKA			1			1	
CERNINA			1		1	1	
DUBINNÉ	1	1	1			1	
HAŽLÍN		1	1			1	1

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

HRABOVEC	1		1	1		1	
KOMÁROV			1		1	1	
KOŽANY						1	
KUČÍN	1	1	1			1	
KURIMA	1	1		1	1	1	1
KURIMKA			1		1	1	1
NEMCOVCE	1	1		1		1	
ORTUŤOVÁ			1		1	1	
POLIAKOVCE		1	1			1	
PORÚBKA	1	1			1	1	
ŠARIŠSKÉ ČIERNE		1	1			1	1

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

10. STAV PROJEKTOVEJ PRIPRAVENOSTI

Obce mikroregiónu začnú investičné projekty pripravovať v súlade so schváleným dokumentom aktualizácie Plánu rozvoja obcí. V súčasnej dobe nie sú pripravené žiadne projekty aj z dôvodu, aby nebola potrebná ich následná aktualizácia v reálnom čase ich realizácie.

11. ZHODNOTENIE VNÚTORNÉHO PROSTREDIA MIKROREGIÓNU

Pre analýzu vnútorného prostredia boli identifikované viaceré kľúčové oblasti, v ktorých spracovateľ sledoval vývoj za posledných minimálne 6 rokov a kde to bolo relevantné, bol porovnaný vývoj z obdobia predchádzajúceho PHSR. Hodnotenie vnútorného prostredia je dôležité pre rozpoznanie silných a slabých stránok obcí aj mikroregiónu. Pre potreby aktualizácie PHSR boli identifikované, sledované a vyhodnotené oblasti:

geografia, demografia, vzdelanosť obyvateľov, zamestnanosť obyvateľov, domový a bytový fond, zdravotné, sociálne služby a služby občianskej vybavenosti, školstvo, ekonomika, technická infraštruktúra, kultúra a šport.

Pre potreby aktualizácie PHSR spracovateľ v jednotlivých oblastiach hodnotenia uvádza k textu aj tabuľky údajov jednotlivých obcí. V niektorých prípadoch sú tabuľky uvádzané s údajmi súhrnnými.

Medzi silné stránky mikroregiónu patrí početné zastúpenie obyvateľov v produktívnom veku, prevaha obyvateľov s remeselnými zručnosťami, ochota ľudí vzdelávať sa a rekvilifikovať aj priestor pre vytvorenie priemyselných zón, parkov. Silné stránky mikroregiónu možno hodnotiť ako výborný predpoklad pre riešenie zamestnanosti.

Naopak, medzi slabé stránky je potrebné zaradiť hlavne nízku podporu podnikania a začínajúcich podnikateľov a nedostatok finančných možností obcí pre väčšie investície a rozvojové aktivity.

Podrobné zhodnotenie silných aj slabých stránok mikroregiónu je v SWOT.

Tabuľka Zoznam kvantitatívnych a kvalitatívnych dát

Zoznam použitých kvantitatívnych a kvalitatívnych dát			
Oblasť dát /téma	Zdroj dát	Oblasť dát /téma	Zdroj dát
Geografia	obce mikroregiónu	Služby	obce mikroregiónu
Demografia	obce mikroregiónu	Školstvo	obce mikroregiónu
Vzdelanosť	obce mikroregiónu	Ekonomika	obce mikroregiónu
Zamestnanosť	obce mikroregiónu	Technická infraštruktúra	obce mikroregiónu
Domový fond	obce mikroregiónu	Kultúra, šport	obce mikroregiónu

Zdroj: vlastné spracovanie

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

A II. ANALÝZA VONKAJŠIEHO PROSTREDIA

12. EKONOMICKÉ SUBJEKTY A ZAMESTNÁVATELIA V MIKROREGIÓNE

12.1 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA VÝVOJA NEZAMESTNANOSTI V MIKROREGIÓNE

V súvislosti s prechodom slovenského ekonomického systému na trhové hospodárstvo sa následne prejavili zmeny na trhu práce. Nezamestnanosť sa zaradila medzi hlavné negatívne rysy spoločnosti vo viacerých regiónoch Slovenska. Dlhodobá nezamestnanosť sa pritom stala ekonomickým, psychologickým, sociálnym a kultúrnym problémom.

Mikroregión Stredná Topľa patrí medzi regióny s dlhodobo vysokou mierou nezamestnanosti. Dôvody takejto miery nezamestnanosti môžeme vidieť vo viacerých príčinách. V prvom rade je to zrušenie a zlikvidovanie viacerých podnikov ľahkého a stredného priemyslu, ktoré mali v regióne svoju tradíciu a zamestnávali značný počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Okrem zamestnávania tieto podniky zároveň pripravovali na svoje profesie množstvo mladých ľudí v rámci učňovského a stredného odborného školstva. Ľudia, dnes už v strednom veku, vyškolení pre tieto tradičné profesie, dnes v tomto regióne nenachádzajú svoje uplatnenie.

V nemalej miere ďalšou možnou príčinou vysokej miery nezamestnanosti je aj malé zastúpenie obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním. Títo obyvatelia by vedeli a mali schopnosti rozvinúť v regióne malé a stredné podnikanie, prípadne pritiahnúť zaujímavého investora pre rozvoj ľahkého priemyslu. Nie je výnimkou práve opačný trend, že obyvatelia regiónu s vysokoškolským vzdelaním sú nútení odchádzať a nájsť si svoje uplatnenie v iných častiach Slovenska a v zahraničí.

V neposlednom rade je potrebné poukázať aj na ďalšiu možnú príčinu vysokej miery nezamestnanosti, a tou je nízka kúpyschopnosť obyvateľov celého mikroregiónu a regiónu. Tá ma za následok likvidáciu viacerých drobných podnikateľov, ktorí zabezpečujú predovšetkým drobné služby občianskej vybavenosti, opravárenské a drobné stavebné činnosti a podobne. V záujme poskytovania nízkych cien a prispôsobenia sa kúpyschopnosti obyvateľov títo nemôžu vytvoriť ďalšie pracovné miesta a počítať s rozvojom vlastnej firmy.

Uvedené hlavné príčiny sú dlhodobé, boli konštatované aj v predchádzajúcom PHSR a ani vďaka aktívnej politike trhu práce neboli uspokojivo minimalizované.

Územie mikroregiónu Stredná Topľa podľa územnosprávneho členenia patrí do pôsobnosti Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Bardejove, ktorý sa zaoberá aktívnou politikou zamestnanosti. Je miestom vyhodnocovania trhu práce, evidencie nezamestnaných, sprostredkováva zamestnanie, poskytuje poradenské služby a rekvalifikácie.

12.2 PODNIKATEĽSKÉ ZÁZEMIE

V obciach mikroregiónu sa nachádza 390 podnikateľských subjektov. Je to viac ako dvojnásobný nárast v porovnaní s rokom 2006, kedy ich v mikroregióne bolo spolu 149. Najväčšie zastúpenie majú podnikatelia – fyzické osoby. Je potrebné zdôrazniť, že z podnikateľských subjektov je až 226 subjektov, ktoré nezamestnávajú žiadnych zamestnancov. Tento fakt je možné odôvodniť tým, že fiskálna politika štátu odrádza podnikateľov zamestnať iných zamestnancov. Pre takéto subjekty je výhodnejšie dohodnúť si na prácu buď ďalších živnostníkov, alebo využiť iné inštitúty mimo trvalého pracovného pomeru. Dá sa predpokladať, že viaceré pracovné aktivity sú riešené aj ako „práca na čierno“. Je to dôsledok toho, že aktuálna legislatíva nemotivuje ani živnostníkov zamestnať sa vo vlastnej firme, ale radšej využiť iné možnosti. Podobne je to aj u spoločností s ručením obmedzeným, aj keď je ich nepomerne menej.

Tabuľka Typy podnikateľských subjektov v mikroregióne

TYP PODNIKATEĽSKÉHO SUBJEKTU	POČET
Podnikatelia – fyzické osoby	326
Samostatne hospodáriaci roľníci	9
Spoločnosti s ruč. obmedz.	41
Družstevné organizácie	11
Iné - aké	3

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

Existujúce podnikateľské subjekty v mikroregióne, napriek ich vysokému počtu nespĺňajú očakávaní rapídneho zníženia nezamestnanosti v regióne. Z celkového počtu len 40 podnikateľských subjektov zamestnáva 1 – 5 zamestnancov (čo nie je z hľadiska klasifikácie ani mikropodnik) a len 36 subjektov zamestnáva do 50 zamestnancov. V mikroregióne nie je ani jeden podnikateľský subjekt, ktorý by zamestnal viac ako 50 zamestnancov.

Tabuľka Ekonomické subjekty v mikroregióne podľa počtu zamestnancov

EKONOMICKÝ SUBJEKT S POČTOM ZAMESTNANCOV	POČET EKONOMICKÝCH SUBJEKTOV TEJTO KATEGÓRIE
bez zamestnancov	226
1 až 5	41
6 až 9	13
10 až 24	18
25 až 49	5
50 až 99	0
100 a viac	0

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

Podnikateľské subjekty sa vo svojej činnosti riadia dopytom trhu, dôsledkom čoho je prevaha podnikateľov v oblasti stavebníctva. Nepomerne menej je podnikateľov v ďalších odvetviach, prevahu majú podnikatelia v službách a potom v poľnohospodárstve a spracovaní dreva. Toto zastúpenie zodpovedá možnostiam mikroregiónu a kopíruje aj vzdelanostnú štruktúru obyvateľov obcí mikroregiónu.

Tabuľka Odvetvová štruktúra ekonomických subjektov v mikroregióne

ODVETVIE	POČET SUBJEKTOV
Poľnohospodárstvo a lesníctvo	22
Drevospracujúci priemysel	14
Strojársky priemysel	8
Iný priemysel	10
Stavebníctvo	208
Maloobchod, veľkoobchod	40
Služby občianskej vybavenosti	24
Školstvo	5
Pozemná doprava	4
Iné - aké	10

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

12.2.1 STAVEBNÍCTVO

Dominantné postavenie majú drobné podnikateľské subjekty zamerané na stavebníctvo. V súčasnej dobe podniká v obciach mikroregiónu až 208 subjektov v tejto oblasti. V prevažnej väčšine ide o živnostníkov, ktorí nezamestnávajú iných zamestnancov, ale sami prijímajú zakázky a pracujú na väčších stavbách, ktoré sa realizujú v regióne a okolí.

12.2.2 SLUŽBY

Druhým najrozšírenejším podnikateľským odvetvím sú služby s prevahou maloobchodu a služieb občianskej vybavenosti. Absentujú služby dopĺňajúce cestovný ruch, ktoré môžu mať v budúcnosti potenciál rozvoja. Podnikateľské subjekty v oblasti základných služieb sú odkázané na zákazníkov z mikroregiónu a preto je veľmi dôležitá aj ich lokalizácia v nadväznosti na migráciu obyvateľov obcí. Naopak, budúce služby v oblasti cestovného ruchu je vhodné efektívne a rozumne lokalizovať. Dobrá konkurencia môže prispieť k kvalitatívnemu zlepšeniu služieb, ale dôležité je aj identifikovať konkurenčné výhody aj nevýhody práve pre tento segment, nakoľko aj toto môže mať výrazný vplyv na ich rozvoj aj rozvoj územia.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

12.2.3 POĽNOHOSPODÁRSTVO

Poľnohospodárstvo prešlo náročným a zložitým procesom transformácie a privatizácie, ktorého cieľom bolo predovšetkým vyrovnanie majetkovoprávnych vzťahov a postupný prechod na trhovú ekonomiku. V mikroregióne pôsobia stabilne 9 samostatne hospodáriaci roľníci. Jedným z najväčších zamestnávateľov v poľnohospodárstve je VK, s.r.o so sídlom v Bardejove. V katastrálnom území obce Brezov pôsobia PPD Brezov a PD Lascov, v Cernine PD Kurimka, Eurofénix, s.r.o. pôsobiaci v obci Kurimka a v rámci mikroregiónu pôsobia ďalej poľnohospodárske družstvo ORAGRO MARHAŇ, PD Mier DUBINNÉ aj RV s,r,o, Porúbka, ktoré využívajú prenajaté pozemky od občanov. Produkcia je zameraná tak na rastlinnú výrobu, kde prevažuje produkcia obilnín (pšenica, jačmeň, ovos) a krmovín (ďatelina, kukurica, jarné strukovinovo-obilninové miešanky), ako aj chov hovädzieho dobytká (výroba mlieka). Družstvá nezamestnávajú len obyvateľov obcí mikroregiónu.

12.2.4 LESNÍCTVO

Z celkovej výmery približne 30% lesnatosti mikroregiónu sa nachádzajú lesné pozemky jednak vo vlastníctve štátu (Lesy SR), ale v prevažnej miere vo vlastníctve súkromných vlastníkov, ktorí ich prenajímajú urbárskym spoločnostiam a poľovníckym združeniam. Bohatosť drevnej hmoty využívajú podnikatelia, ktorí drevo spracovávajú za účelom výroby drevnej štiepky aj za účelom predaja drevnej hmoty.

12.2.5 NAJVÝZNAMNEJŠÍ ZAMESTNÁVATELIA V MIKROREGIÓNE

Medzi najvýznamnejších zamestnávateľov z hľadiska optimalizácie nezamestnanosti v mikroregióne patria subjekty Kaiser Marhaň, Strojárne Bardejov, Kamax Bardejov, Obuv špeciál, Odeva Svidník, PSS Svidník. Problémy vysokej nezamestnanosti tieto spoločnosti len zmierňujú, ale výrazne neriešia.

13. NEPODNIKATEĽSKÉ SUBJEKTY

Na označenie nepodnikateľských subjektov, mimovládnych organizácií, spolkov či združení sa na Slovensku zaužíval pojem Tretí sektor. Existencia týchto subjektov a ich zúčastňovanie sa na živote spoločnosti charakterizuje občiansku spoločnosť. V podmienkach územnej samosprávy je to ideálna symbióza, kedy tretí sektor pôsobí v oblastiach, kde dopĺňa manažment samosprávy. Spolkový a záujmový život v obciach a v celom mikroregióne má dlhodobú tradíciu.

13.1 MIMOVLÁDNE ORGANIZÁCIE

Mimovládne organizácie sú organizácie s právnou subjektivitou vytvorené súkromnými osobami alebo organizáciami, ktoré sa nezúčastňujú na vláde a ani vo vláde nemajú svojich zástupcov (vrátane orgánov územnej samosprávy). Ich mimovládny charakter je daný tým, že štát, ani orgány územnej samosprávy vrátane ich predstaviteľov nemajú nijaký vplyv na vedenie organizácie alebo iné ovplyvňovanie ich činnosti. Mimovládne organizácie sú inštitucionalizované, nezávislé a spravidla zriadené na verejno-prospešné účely. V podmienkach Slovenska sú mimovládne inštitúcie ako nezávislé výskumné, hodnotiace a poradné organizácie, ich pôsobnosť je globálna so zameraním na vybrané odvetvia spoločnosti a riadenia hospodárstva.

V Mikroregióne Stredná Topľa nepôsobia žiadne významné mimovládne organizácie.

13.2 SPOLKY A ZÁUJMOVÉ ORGANIZÁCIE

Spolková a záujmová činnosť má v obciach tradíciu dlhé desaťročia. Občania sa neformálne schádzali na rôznych folklórnych akciách a podujatiach, športových aktivitách a podobne. Neskôr tieto spolky aj inštitucionalizovali. Aj spolky a záujmové združenia sú charakterizované dobrovoľnosťou, nezávislosťou, ale ich ciele ohraničuje okruh ich aktivít.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

Mikroregión má bohatú tradičnú spolkovú činnosť. Aktuálne sú vo viacerých obciach aj neziskové organizácie podporujúce a zabezpečujúce pomoc seniorom, aktivity pre seniorov aj ďalšie skupiny obyvateľov. Dlhodobú tradíciu majú dobrovoľné hasičské zbory a už spomínané folklórne a športové združenia. Starostovia činnosť spolkov podporujú finančne podľa možností rozpočtu, ale aj nefinančne: pomocou a priestorom pri propagácii, poskytnutím obecných priestorov a podobne. Bohatá spolková činnosť v obciach mikroregiónu je uvedená nižšie:

Tabuľka Prehľad spolkov a záujmových združení v mikroregióne

OBEC	FUNGUJÚCE SPOLKY, ZÁUJMOVÉ ZDRUŽENIA A PODOBNÉ ORGANIZÁCIE
ANDREJOVÁ	Klub dôchodcov Dobrovoľný hasičský zbor Zväz protifašistických bojovníkov Poľovnícka spoločnosť JATNÍK
BELOVEŽA	Základná organizácia únie žien Slovenska Základná organizácia jednoty dôchodcov Základná organizácia rusínskej obrody Dobrovoľný hasičský zbor Zväz protifašistických bojovníkov Telovýchovná jednota Združenie Bilovežan Folklórna skupina Bilovežanka
BREZOV	Miestna organizácia Jednoty dôchodcov Slovenska Turistický oddiel
BREZOVKA	Gréckokatolícky kostol zasvätený svätému Michalovi
CERNINA	Dobrovoľný hasičský zbor Poľovnícke združenie Makovica
DUBINNÉ	Folklórny súbor Dubinčan Dôchodcovia združení v Jednote Dôchodcov Slovenska Futbalový klub TJ Dubinné Klub mládeže Dobrovoľný hasičský zbor Dubinné Klub záhradkárov
HAŽLÍN	Folklórny súbor Športový klub Hasičský zbor Klub dôchodcov Červený kríž Matica slovenská
HRABOVEC	Dobrovoľný hasičský zbor obce Hrabovec Poľovnícke združenie Lozingar Urbárska spoločnosť
KOMÁROV	Dobrovoľná požiarna ochrana Jednota dôchodcov
KOŽANY	Spoločnosť urbaristov - Pozemkové spoločenstvo obce Kožany Poľovnícke združenie Vysoká
KUČÍN	Dobrovoľný hasičský zbor Poľovnícke združenie Vysoká
KURIMA	Urbárska spoločnosť Poľovnícke združenie Strážna Miestny odbor Matice slovenskej Dedinská organizácia jednoty dôchodcov na Slovensku Zväz postihnutých civilizačnými chorobami Obecný futbalový klub – OFK Kurima Dobrovoľný hasičský zbor obce Kurima Pohrebný cech sv. Antona Paduánskeho
KURIMKA	DHZ,PZ – Makovica SZPB Zväz drobnochovateľov
NEMCOVCE	Dobrovoľný hasičský zbor Nemcovce Poľovnícke združenie Lipie
ORTUŤOVÁ	-
POLIAKOVCE	Futbalový klub TJ PD MIER Poliakovce Poľovnícke združenie LIPIE Urbárske spoločnosti Rimbarová a Hurinková

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

PORÚBKA	Telovýchovná jednota Pokrok Porúbka
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	Hasičský zbor Klub dôchodcov Zväz protifašistických bojovníkov

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

14. DOPRAVNÁ INFRAŠTRUKTÚRA

Cez mikroregión vedie štátna cesta, ktorá spája okresné mestá Bardejov a Giraltovec a v rámci mikroregiónu všetky obce. Komunikácie patria do Prešovského samosprávneho kraja. Nakoľko v tomto regióne nie je vybudovaná vlaková doprava, cesty sú preťažované ťažkou dopravou, potrebujú dopravné značenie, lepšiu údržbu a častejšiu obnovu. Správu a údržbu vykonáva Slovenská správa ciest Bardejov. Kvalita ciest sa zhoršuje so vzdialenosťou od okresných miest. Cesty, ktoré priamo nespájajú okresné mestá, sú vo veľmi zlom stave, zvlášť v zimnom období, keď niektoré jednoducho ani nie je možné udržiavať.

Dopravná obslužnosť je zabezpečená celoplošne autobusovou dopravou, ktorú zabezpečujú súkromní prepravcovia pod Prešovským samosprávnym krajom. Frekvencia spojenia v priebehu pracovného týždňa do okresného mesta Bardejov a späť, ale aj do Giraltovec je dostačujúca, ale nie pre všetky obce. Obce, ktoré vyžadujú zachádzanie verejnej dopravy mimo hlavného dopravného spojenia, nemajú rovnakú frekvenciu dopravnej obslužnosti ako tie obce, ktoré sú pri hlavnom dopravnom spojení. Okrem nedostatočnej frekvencie sú obyvatelia týchto „koncových“ obcí znevýhodnení aj nedostatočnou dopravnou obslužnosťou v skorých ranných a neskorých nočných hodinách. V dňoch pracovného pokoja premáva autobusová doprava maximálne 2x denne, do niektorých obcí, ktoré sa nachádzajú mimo trasy hlavného dopravného spojenia, dokonca autobusová doprava v niektorý deň víkendu nepremáva. Autobusové spoje sú slabo zabezpečené v čase dopravnej špičky, autobusy sú ráno a popoludní často preplnené. Zachádzky autobusov do odľahlejších obcí spôsobujú meškanie dopravy, ktorá nadväzuje na ďalšie dopravné spojenie.

V mikroregióne dlhodobo chýba doprava pre žiakov, ktorí denne migrujú do školy mimo vlastnej obce. Situácia čiastočne rieši zabezpečovanie dopravy detí a žiakov v obci Hažlín.

V mikroregióne nie je osobná ani nákladná železničná doprava. Najbližšia osobná železničná doprava je v Bardejove a v Prešove. Hustota železničného spojenia nie je postačujúca.

15. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Všetko, čo vytvára prirodzené podmienky existencie človeka, tvorí životné prostredie - environment. Je predpokladom jeho ďalšieho vývoja a tvorí ho najmä ovzdušie, voda, pôda, horniny a ďalšie organizmy. Inak povedané, životné prostredie je súbor všetkých činiteľov, s ktorými prichádza do styku živý subjekt, ktorými je obklopený a na ktoré priamo i nepriamo pôsobí. Životné prostredie je jednou z určujúcich zložiek kvality života spoločnosti, logicky tvorí dôležitú súčasť aj pri analýze vonkajšieho prostredia rozvoja obcí.

15.1 OCHRANA OVZDUŠIA

Kvalita ovzdušia je na sledovanom území na relatívne dobrej úrovni, čo je dané jednak plynofikáciou takmer všetkých obcí mikroregiónu, absenciou priemyselného znečisťovateľa. Spaľovaním plynu dochádza síce k produkcii znečisťujúcich látok, ale tie však nespôsobujú znečistenie ovzdušia nad limity povolené zákonom. Trhová ponuka predajcov plynu posunula túto komoditu na úroveň dosažiteľnosti pre všetky domácnosti, preto sa minimalizovali v obciach domácnosti, ktoré využívajú spaľovanie menej hodnotných druhov palív, vplyvom ktorého dochádzalo hlavne v minulosti k zhoršeniu kvality ovzdušia prevažne v zimnom období. U obyvateľov obcí je výraznejší záujem o využívanie ľahšie dostupných domácich, ekologicky čistých a pritom aj lacnejších palív a energií, ako sú obnoviteľné a alternatívne zdroje energie. Najvhodnejšou zložkou obnoviteľných zdrojov v obci sa javí biomasa, predovšetkým palivové drevo a drevný odpad. Záujem je aj o alternatívne zdroje energie - slnečná energia, veterná energia, tepelné čerpadlá, bioplyn ...

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

15. 2 VODNÉ PLOCHY

Územie obcí mikroregiónu patrí do povodia rieky Bodrog. Najvýznamnejším vodným tokom v mikroregióne je rieka Topľa. Okrem Tople sa na území mikroregiónu nachádza množstvo väčších, či menších potokov. Breh rieky Topľa na území celého regiónu nie je spevnený, ani nie je upravená jej regulácia. V čase privalových dažďov dochádza ku kritickej výške hladiny rieky Topľa a často hrozí aj jej vylievanie z koryta. V dôsledku klimatických zmien sa pri náhlych a nárazových zrážkach čoraz častejšie vylievajú aj potoky, ktoré za bežných okolností majú nízku hladinu. V prípade povodní odstraňovanie škôd počas povodní a po povodni vykonáva správca toku – Slovenský vodohospodársky podnik, š.p. závod Povodie Bodrogu.

Na území mikroregiónu sa nachádza aj niekoľko vodných plôch využívaných na chov rýb a rybolov. Rybníky a vodné nádrže sú v obciach Dubinné, Komárov, Marhaň.

15.3 OCHRANA VÔD

Obyvatelia obcí sú zásobovaní pitnou vodou z individuálnych lokálnych vodovodov. Kvalitu pitnej vody si zabezpečujú individuálni správcovia vodovodov, kvalita pitnej vody vyhovuje hygienickým normám o zdravotnej nezávadnosti. Vo viacerých obciach mikroregiónu sa nachádzajú aj verejné studne a studničky s pitnou aj liečivou vodou.

Na území obcí mikroregiónu nie je väčší priemyselný znečisťovateľ povrchových ani podzemných vôd. Bodovým zdrojom znečistenia povrchovej vody v obciach v dôsledku koncentrácie poľnohospodárskej a živočíšnej výroby sú niektorých obciach len miestne poľnohospodárske družstvá. Odpadové vody z domácností sú zachytávané v technicky nevyhovujúcich septikoch, ktoré nezodpovedajú príslušným normám na vodotesnosť. Táto skutočnosť je dôsledkom svojpomocného riešenia vypúšťania odpadových a splaškových vôd v minulosti. Odpadové vody sú často odvádzané aj bez prečistenia do miestnych vodných tokov.

Otázka likvidácie odpadových vôd patrí medzi prvoradé úlohy ochrany životného prostredia v obciach, a to urýchleným vybudovaním kanalizácie a vhodného typu čističiek odpadových vôd podľa charakteru obcí, prípadne naraz pre niekoľko obcí.

16. HISTORICKÉ A KULTÚRNE PAMÄTIHODNOSTI, PRÍRODNÉ ÚKAZY A POZORUHODNOSTI

Obce mikroregiónu disponujú bohatým potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu. Poloha mikroregiónu a koncepcne zvládnuté prepojenie zaujímavostí a služieb má potenciál prilákať rodiny s deťmi na výlety, seniorov na nenáročné prechádzky v prírode, žiakov na ozdravné pobyty aj poľovníkov a rybárov na športové vyžitie. Mikroregión je bohatý na sakrálne pamiatky a drevené kostolíky východného obradu, obyvatelia sa starajú o niekoľko cintorínov z 1. svetovej vojny a v obciach mikroregiónu badať záujem o zriaďovanie typických sedliackych domov. Postupne sa budujú cyklotrasy a náučné chodníky.

Sprievodné služby cestovného ruchu, ako sú stravovacie možnosti, ubytovacie kapacity, zmenárenské služby, požičovňa športových potrieb, alebo služby sprievodcov a tlmočníkov v obciach nie sú. Propagácia obcí, mikroregiónu a jeho pamiatok a krás vo vzťahu k návštevníkom je veľmi slabá. Mikroregión nemá dostatok vlastných finančných zdrojov na zabezpečenie rozvoja cestovného ruchu.

Tabuľka Prehľad historických a kultúrnych pamätihodností, prírodné úkazy a zaujímavosti mikroregiónu

OBEC	PAMÄTIHODNOSŤ, PRÍRODNÝ ÚKAZ, ZAUJÍMAVOSŤ
ANDREJOVÁ	V obci sa nachádza pestovateľská Pálenica
BELOVEŽA	Gréckokatolícky kostol
BREZOV	Rímskokatolícky kostol Povýšenia svätého kríža Kaplnka Sedembolestnej panny Márie
BREZOVKA	Gréckokatolícky kostol zasvätený svätému Michalovi
CERNINA	Kostol zasvätený sv. Kozmovi a Damianovi Socha sv. Floriána Vojenský cintorín z 1. svetovej vojny Floriánska cyklotrasa
DUBINNÉ	Dub

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

	Kostol Vodná nádrž – rybník
HAŽLÍN	Pamätník obetiam 2. sv. vojny, Cintorín z 1. sv. vojny Kaplnka Kostol Povýšenia sv. Križa minerálny prameň
HRABOVEC	Národná kultúrna pamiatka vodný mlyn, doba vzniku koniec 19. storočia Národná kultúrna pamiatka rímskokatolícky kostol Sv. Jozefa z roku 1768, zrekonštruovaný
KOMÁROV	Rímskokatolícky kostol zasvätený sv. Františkovi Lesopark Kerta s peknou prírodou, starými stromami, s tenisovým ihriskom, kúpaliskom, volejbalovým ihriskom a prírodným javiskom
KOŽANY	Národná kultúrna pamiatka – drevený kostolík z r. 1760
KUČÍN	Kostol Obetovania Pána Kalich z r. 1691 – barok Kalich z r. 1734 – barok Kazateľnica z r. 1780 – socha Evanjelistov – klasicizmus Zvon z r. 1893 - novoklasicizmus
KURIMA	Kaštieľ Rotunda Kostol svätého Michala Archanjela zo 14. storočia Drevená pieta zo začiatku 15. storočia Stredoveké mince Mamutie kosti Židovské cintoríny Vodný a motorový mlyn
KURIMKA	Drevená cerkev Hora Makovica Chatka pod Makovicou
NEMCOVCE	Kostol zasvätený Panne Márii Socha sv. Floriána Socha Sedembolestnej Panny Márie Replika zvonice
ORTUŤOVÁ	Lipa v centre obce Gréckokatolícky chrám sv. Michala archanjela
POLIAKOVCE	Kostol sv. Alžbety
PORÚBKA	Ekumenický kostol v správe obce
ŠARIŠSKÉ ČIERNE	Cintorín z 1. sv. vojny Kaplnka Gréckokatolícky chrám Narodenia Panny Márie Pravoslávny chrám Narodenia Panny Márie Pamätná tabuľa a portrét básnika Alexandra Duchnoviča

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

17. ZHODNOTENIE VONKAJŠÍCH VPLYVOV MIKROREGIÓNU

Vonkajšie prostredie mikroregiónu je súhrn faktorov, ktoré mikroregión ani jednotlivé obce nemôžu vôbec ovplyvniť. Naopak toto prostredie ovplyvňuje obce a mikroregión a tie nemajú inú možnosť ako sa prvkom tohto prostredia čo najlepšie prispôbiť. Externé prostredie a jeho prvky popisuje STEEP analýza, ktorej úlohou je identifikovať faktory ovplyvňujúce mikroregión, jeho projekty a výsledné profitovanie. Jednotlivé faktory môžeme rozdeliť do piatich hlavných kategórií, všetky majú spoločné to, že sa jedná o faktory obcami neovplyvniteľné. Riešenie s nimi spojených problémov bude spočívať v prispôbení sa im tak, aby obce aj napriek nim mohli dosiahnuť stanovené ciele.

Tabuľka STEEP analýza

SOCIÁLNE	TECHNOLOGICKÉ	EKONOMICKÉ	EKOLOGICKÉ	POLITICKÉ
Demografické zmeny	Vývoj technológií	Nové pracovné príležitosti	Nové trendy ochrany životného prostredia	Politika vlády v konkrétnej oblasti
Zmeny potrieb obyvateľov	Dostupná technológia a využívaná technológia	Využívanie ďalších zdrojov z EÚ	Európska legislatíva v životnom prostredí	Zmena legislatívy
Zmeny správania	Technológia využívaná obyvateľmi, podnikateľmi	Noví investori	Dôsledky klimatických zmien	Legislatíva verejného obstarávania
Migrácia a imigrácia	Kontakt s obyvateľmi prostredníctvom eGovernmentu	Zmena fiskálnej politiky	Nové záväzky štátu vo vzťahu k EÚ	Presun kompetencií

Zdroj: vlastné spracovanie

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

Pre podrobné zhodnotenie vonkajšieho – externého prostredia mikroregiónu boli identifikované a skúmané niektoré základné oblasti, ktoré ovplyvňujú rozvoj mikroregiónu, ale jednotlivé obce na ne nemajú dosah:

Ekonomické subjekty a zamestnávateľia pôsobiaci v mikroregióne a jeho bezprostrednom okolí, nepodnikateľské subjekty mikroregiónu, dopravná infraštruktúra a dopravná obslužnosť, životné prostredie a prírodné, historické a ďalšie zaujímavosti obcí mikroregiónu. Z uvedených oblastí sa podrobným skúmaním definujú príležitosti a dajú sa predpokladať aj možné ohrozenia. K príležitostiam mikroregiónu je možné zaradiť rýchly vývoj technológií a rozšírenie trhu práce aj „na diaľku“, k ohrozeniam je potrebné zaradiť aj nepriaznivé klimatické zmeny a s tým súvisiaca potreba rôznych opatrení na ochranu územia. Podrobnejšie sú príležitosti a ohrozenia v SWOT.

A III. ZHODNOTENIE SÚČASNÉHO STAVU ÚZEMIA

Univerzálna analytická technika zameraná na zhodnotenie vnútorných a vonkajších faktorov ovplyvňujúcich úspešnosť obce, mikroregiónu sa nazýva SWOT analýza. Najčastejšie je SWOT analýza používaná ako situačná analýza v rámci strategického riadenia, je súčasťou Plánov hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí. Autorom SWOT analýzy je Albert Humphrey, ktorý ju navrhol v šesťdesiatych rokoch 20. storočia. SWOT je akronym z počiatočných písmen anglických názvov jednotlivých faktorov:

Strengths – silné stránky

Weaknesses – slabé stránky

Opportunities – príležitosti

Threats – hrozby, ohrozenia

V SWOT analýze vo všetkých faktoroch budeme sledovať 3 základné oblasti - priority, ktoré tvoria kosť naslednej – strategickej časti dokumentu Plánu rozvoja obcí Mikroregiónu:

Ľudia a kvalita života

Technická infraštruktúra a životné prostredie

Ekonomický rozvoj a riadenie obcí

Ľudia a kvalita života – táto oblasť je prvou riešenou prioritou a tomu zodpovedá aj jej záujem a postavenie. Pre zlepšenie kvality života obyvateľov mikroregiónu boli podrobnejšie analyzované viaceré vstupné informácie analýzy vnútorného prostredia, aj analýzy vonkajšieho prostredia. SWOT analýza sa v tejto oblasti opiera o kapitoly: 3 Krajina, 4 Obyvateľstvo, 5 Občianska vybavenosť a zázemie, 6 Školstvo, 9 Kultúra a šport, 12 Ekonomické subjekty a zamestnávateľia.

Technická infraštruktúra a životné prostredie – pre SWOT analýzu sú dôležité zistenia v kapitolách: 8 Technická infraštruktúra, 14 Dopravná infraštruktúra, 15 Životné prostredie, 16 Historické a kultúrne zaujímavosti.

Ekonomický rozvoj a riadenie obcí – je oblasť, prioritou, ktorú asi najviac ovplyvňuje aktuálne politické dianie a z toho vyplývajúca aplikácia aktuálnej legislatívy. Pre SWOT analýzu sú sledované kapitoly: 7 Ekonomika a riadenie samosprávy, 10 Stav projektovej pripravenosti mikroregiónu, 12 Ekonomické subjekty a zamestnávateľia v mikroregióne a 13 Nepodnikateľské subjekty.

Tabuľka SWOT analýza

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
Ľudia a kvalita života ☐ Dlhodobý stabilizovaný demografický vývoj s postupným miernym rastom počtu obyvateľov ☐ Silné zastúpenie ľudí v produktívnom veku ☐ Prevažujúci počet obyvateľov s remeselnými zručnosťami ☐ Flexibilita a mobilita obyvateľov dochádzajúca za prácou ☐ Ochota vzdelávať a rekvilifikovať sa ☐ Prepojenosť vzdelanostnej štruktúry	Ľudia a kvalita života ☐ Mierny postupný starnutie obyvateľov ☐ Nedostatok pracovných príležitostí ☐ Málo vysokoškolsky vzdelaných ľudí ☐ Slabé pracovné možnosti uplatnenia sa vysokoškolsky vzdelaných ľudí ☐ Absencia väčších zamestnávateľov ☐ Nedostatok zamestnávateľov všeobecne ☐ Absencia rôznorodosti zamestnávateľov ☐ Nedostatočné zdravotné, sociálne služby a občianska vybavenosť aj v dôsledku slabej

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

obyvateľov a možností trhu práce   ☐ Potenciál na vybudovanie podnikateľských zón a parkov   ☐ Výhodné podmienky a možnosti pre stavbu nových rodinných domov   ☐ Možnosti využívania rodinných domov na rekreáciu a víkendové bývanie   ☐ Dostatok predškolských a školských zariadení   ☐ Potenciál využiť budovy niekdajších škôl na ubytovanie a oddych   ☐ Záujem obyvateľov zachovávať a propagovať tradície a zvyklosti   Technická infraštruktúra a životné prostredie   ☐ Zachovalé územie v nenarušenej prírode bez ekologických znečisťovateľov ovzdušia   ☐ Územie bez enviromentálnych záťaží   ☐ Organizovanie separovania zberu v obciach   ☐ Vysoký počet dobrovoľných hasičských zborov   ☐ Bohatý lesný fond a dostatok poľovnej zveri   ☐ Bohatý výskyt minerálnych prameňov, vodné nádrže a rybníky   ☐ Dobré možnosti pestovania ekologicky nezávadných poľnohospodárskych produktov a potravín   ☐ Bohaté možnosti zabezpečenia ekoturistiky a cykloturistiky   Ekonomický rozvoj a riadenie obcí   ☐ Primeraná úverová záťažnosť obcí   ☐ Vyrovnané rozpočtové hospodárenie v obciach   ☐ Mimoriadne zanietení, šikovní a starostliví starostovia   ☐ Záujem o implementáciu elektronickej komunikácie   ☐ Dlhodobo dobre zvládnutý manažment projektov   ☐ Dobré podmienky pre podnikanie v poľnohospodárstve a pre poľovníctvo

kúpschopnosti   ☐ Málo terénnej sociálnej práce   ☐ Nedostatok možností na rôzne športové využitie   ☐ Nevyhovujúca a nedostatočná dopravná infraštruktúra do celého regiónu   Technická infraštruktúra a životné prostredie   ☐ Zastaralé a nemodernizované vodovody a siete rozvodov plynu   ☐ Technicky zastaralé a energeticky nevyhovujúce obecné rozhlasové a verejné osvetlenie   ☐ Nedobudované kanalizácie, nevyhovujúce čističky odpadových vôd   ☐ Zastaralé a neestetické stĺpy elektrického vedenia   ☐ Nedostatočne riešená energetická úspora budov   ☐ Nedostatočne vybudovaná sieť obecných komunikácií a chodníkov   ☐ Nedostatočne vybudované verejné priestranstvá   ☐ Nedostatočná ochrana pred povodňami   ☐ Nedostatočná propagácia možností oddychu v nenarušenej prírode   Ekonomický rozvoj a riadenie obcí   ☐ Nedostatočné technické, technologické a softwarové vybavenie úradov   ☐ Malý záujem obyvateľov o elektronickú komunikáciu s obcou pri vybavovaní svojich potrieb a záujmov   ☐ Nedostatočný záujem podnikateľov spolupracovať s obcami a podporovať ich aktivity   ☐ Nedostatok finančných možností pre investičné zámery   ☐ Nepostačujúca propagácia obcí a ich kultúrnych, historických a folklórnych tradícií a zvykov a tradičných výrobkov

PRÍLEŽITOSTI   Ľudia a kvalita života   ☐ Vybudovanie dopravnej infraštruktúry z ostatných regiónov Slovenska   ☐ Vybudovanie podnikateľských zón a priemyselných parkov   ☐ Využívanie dostupných nástrojov na zvýhodnenie podmienok pre väčších investorov   ☐ Využívanie dostupných nástrojov na podporu začínajúcich podnikateľov   ☐ Vytvorenie pracovných príležitostí pre vysokoškolsky vzdelaných ľudí   ☐ Využívanie aktívnej politiky trhu práce vo vzťahu k absolventom   ☐ Rekvalifikácia ekonomicky aktívnych

OHROZENIA   Ľudia a kvalita života   ☐ Odchod mladých ľudí za prácou do iných miest a regiónov   ☐ Úbytok detí a starnutie obcí   ☐ Neschopnosť rekvalifikácie dlhodobo nezamestnaných obyvateľov   ☐ Zníženie citových väzieb na obec a mikroregión   ☐ Rastúci podiel sociálne znevýhodnených obyvateľov a v dôsledku toho aj úbytok služieb   ☐ Ohrozenie drobných služieb budovaním zázemia vo väčších centrách a mestách   ☐ Nedostatok a nedostupnosť služieb starostlivosti o seniorov

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

obyvateľov   ☐ Expanzia malých a stredných podnikateľov   ☐ Motivácia podnikateľov zamestnať obyvateľov mikroregiónu   ☐ Posilnenie rozvoja služieb v cestovnom ruchu   ☐ Využívanie nevyužitých a chátrajúcich objektov pre rozvoj cestovného ruchu   ☐ Podpora rozvoja výstavby nových domov   Technická infraštruktúra a životné prostredie   ☐ Vybudovanie tranzitnej dopravnej infraštruktúry z Maďarska do Poľska   ☐ Zlepšenie dopravného napojenia na väčšie centrá a mestá   ☐ Využívanie životného prostredia na rozvoj cestovného ruchu, zhodnotenie nevyužitého prírodného potenciálu a miestnych zdrojov   ☐ Posilnenie a podpora propagácie zdravých poľnohospodárskych výrobkov a produktov   ☐ Podpora rozvoja poľovníctva a rybolovu   ☐ Využívanie historických a kultúrnych zaujímavostí na rozvoj cestovného ruchu   ☐ Dobudovanie cyklotrás a náučných chodníkov   ☐ Rozvoj aquakultúry   ☐ Využívanie alternatívnych zdrojov energie   ☐ Zabezpečenie energetickej efektívnosti budov   Ekonomický rozvoj a riadenie obcí   ☐ Aktívne využívanie možností čerpania nenávratných finančných príspevkov z projektov a grantov   ☐ Zlepšenie informovanosti obyvateľov o aktuálnom dianí v mikroregióne   ☐ Aktívne zapojenie obyvateľov do diania v mikroregióne   ☐ Zlepšenie elektronickej komunikácie s obyvateľmi   ☐ Aktívna a trvalá propagácia mikroregiónu a jeho atraktivity a možností všetkými prostriedkami   ☐ Podpora rozvoja spolkov a prostredníctvom nich aj propagácia folklórnych tradícií   ☐ Zvýšenie atraktivity a využiteľnosti verejných priestranstiev   ☐ Zlepšenie čistoty verejných priestranstiev

Zdroj: vlastné spracovanie

☐ Malý záujem o podnikanie v službách   Technická infraštruktúra a životné prostredie   ☐ Zánik tradičných remesiel a folklórnych zvykov   ☐ Zarastanie pozemkov neudržiavaním krajiny   ☐ Zhoršenie prírodného prostredia pre cestovný ruch   ☐ Zhoršenie kvality vody v dôsledku nedobudovanej siete kanalizácie   Ekonomický rozvoj a riadenie obcí   ☐ Nedostatok financií na rozvojové projekty   ☐ Nezáujem občanov o veci verejné   ☐ Zánik spolkov   ☐ Zánik malých obcí a obcí s prevahou seniorov

Tabuľka Kontrolný zoznam pre hodnotenie možných rizík

DRUH RIZIKA	OBJEKT RIZIKA	ZDROJ RIZIKA	NEŽIADUCE DÔSLEDKY	PRAVDEPODOBNOŠŤ
Individuálne	mikroregión	Nezáujem obyvateľov o realizáciu aktivít v Pláne rozvoja obcí	Nenaplnenie vízie a priorit Plánu rozvoja obcí	veľmi nízka
Technické	mikroregión	Dopravná zaťaženosť	Zhoršenie životného prostredia	stredná
Ekologické	mikroregión	Identifikácia starých envirozátiaží	Zhoršenie životného prostredia	nízka

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

Sociálne	mikroregión	Nedostatočné uplatnenie	Migrácia obyvateľov	stredná/nízka
Ekonomické	mikroregión	Nezáujem investorov	Zvyšovanie nezamestnanosti	stredná

Zdroj: vlastné spracovanie

B. STRATEGICKÁ ČASŤ

18. VYMEDZENIE POJMOV

18.1 Vízia obcí mikroregiónu

Teória definuje víziu ako želanú predstavu obyvateľov obcí a ich reprezentantov o budúcnosti, o ideálnom stave. Je veľmi dôležité pre rozvoj obcí aj celého mikroregiónu mať spoločnú predstavu o budúcnosti, pretože len vtedy je vízia nástrojom na motiváciu, ak je víziou spoločnou. Formulácia rozvojovej vízie je úvodným krokom pri tvorbe strategicko-časťi dokumentu. K naplneniu tejto vízie by malo smerovať spracovanie samotnej stratégie a z nej vyplývajúcej realizácie konkrétnych rozvojových projektov v nadväznosti na finančný rámec.

18.2 Priority, ciele

Okrem vízie je potrebné v tejto časti identifikovať jednotlivé ciele a formulovať hlavné priority - problémové oblasti. Pôvodná hierarchia, štruktúra strategicko-časťi, definovaná v PHSR z roku 2006 je v súčasnosti aktualizovaná. Každá priorita je vymedzená cieľmi, ktoré majú byť dosiahnuté realizáciou opatrení.

18.3 Opatrenia, aktivity

Naplnenie cieľov je špecifikované opatreniami. Každé opatrenie je konkretizované aktivitami, od ktorých sa odvíjajú projekty naplňujúce celú stratégiu rozvoja mikroregiónu.

19. VÍZIA MIKROREGIÓNU

Mikroregión Stredná Topľa v roku 2022 je regiónom prosperujúcich obcí, ktoré svojou aktívnou činnosťou a rozvojom v prospech obyvateľov motivujú ľudí trvalo sa v obciach usadiť, vychovávať tu ďalšiu generáciu – čo má pozitívny vplyv na stabilizovaný demografický vývoj obcí aj celého mikroregiónu. Obyvatelia už nemusia za prácou cestovať do zahraničia, ale vedia sa uplatniť v obciach mikroregiónu a blízkom okolí, či kraji. Obce majú vybudovanú kvalitnú a modernú technickú infraštruktúru ústretovú pre životné prostredie, obecné komunikácie a aktívne podporujú miestnych podnikateľov. Podnikateľské prostredie zabezpečuje lepšie uspokojenie životných potrieb občanov a návštevníkov regiónu a zároveň zachováva kvalitu životného prostredia pre budúce generácie. Obyvatelia obcí sú hrdí na svoje tradície a organizovaním pravidelných sezónnych akcií vedia do obcí prilákať turistov z blízkeho okolia aj zo vzdialenejších regiónov.

20. PRIORITY A CIELE

20.1 PRIORITA: ĽUDIA A KVALITA ŽIVOTA

Kvalita života je pojem ťažko uchopiteľný a merateľný. Kvalita života vo svojom obsahu zahŕňa environmentálne, ekonomické, sociálne, kultúrne, psychologické, duchovné a ďalšie podmienky pre zdravý a šťastný život. Z mnohých definícií, ktoré sa k tejto téme viažu vyplýva, že na kvalitu života je možné sa pozerať subjektívne ako na spokojnosť so svojim životom a zároveň z hľadiska vonkajších faktorov ako na kvalitu životných podmienok.

Najvypuklejším problémom v obciach mikroregiónu je nepomer medzi ekonomicky aktívnymi obyvateľmi ktorí pracujú v obciach a v okolí a tými, ktorí v pravidelných turnusoch odchádzajú za prácou do vzdialených regiónov a do zahraničia za lepšími možnosťami zamestnať sa. V mikroregióne sa naplno dlhodobo prejavuje nezáujem investorov usadiť sa tu natrvalo a zabezpečiť ľuďom prácu.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'Á

Reprezentanti obcí a mikroregiónu majú v rukách málo možností a nástrojov, ako motivovať investorov a prilákať ich do plánovaných priemyselných parkov či zón. Vplyvom migrácie ekonomicky aktívnych obyvateľov za prácou mimo mikroregión je ohrozená kvalita občianskej vybavenosti a využívanie škôl a školských zariadení.

Významným faktorom, ktorý vyvoláva tlak na kvantitatívny ale aj kvalitatívny nárast poskytovaných sociálnych i zdravotných služieb, je rastúci počet seniorov. V mikroregióne prevažujú obyvatelia s nízkymi príjmami a minimálnymi mzdami, preto aj využívanie sociálnych služieb pre seniorov vyžaduje podporu zo strany obcí. Na druhej strane sa očakáva, že celková spoločenská váha seniorov sa vďaka ich predpokladanej vyššej vitalite a spoločenskej aktivite posilní. Preto je dôležité pripravovať podmienky pre ich aktívne zaradenie do spoločenského, ale aj ekonomického diania v obciach a v mikroregióne.

Kvalitu života v obciach výrazne ovplyvňuje aj prítomnosť Rómov – marginalizovanej skupiny obyvateľov. V dôsledku demografického vývoja, slabých pracovných príležitostí, ale aj v dôsledku straty prirodzených pracovných návykov sa táto skupina stáva vo viacerých obciach problémom, ako ju začleniť medzi väčšinové obyvateľstvo, ako jej pomôcť v otázke bývania aj v ďalších závažných sociálnych, právnych a zdravotných oblastiach. Východiskom sa javí spolupráca s „autoritami“ a vytváranie komunitných centier.

Na kvalitu života v obciach a celom mikroregióne nepochybne vplýva aj celková spoločenská atmosféra. V dôsledku starnutia obcí sa dôležitou stáva otázka bezpečnosti a prevencie pred sofistikovanými nástrahami ohrozenia obyvateľov. Celková spokojnosť obyvateľov je zároveň najlepšou propagáciou mikroregiónu a má spätný dopad na stabilizáciu aj prílev nových obyvateľov a snád' aj investícií.

GLOBÁLNY CIEĽ: STABILIZÁCIA OBCÍ

- Dosiahnuť pomerne ideálnu kombináciu pracovných príležitostí, bývania, sociálneho zázemia a príležitostí pre aktívny občiansky život tak, že sa obce a celý mikroregión stane príťažlivým, otvoreným a vitálnym miestom so všetkými podmienkami pre aktívny a zaujímavý život.
- Zabezpečiť trvalé zvyšovanie kvality života a bezpečnosti všetkých obyvateľov obcí aj návštevníkov mikroregiónu.
- Napomáhať dôstojnému životu a zabezpečovaniu bývania aj pre nízkopríjmové a znevýhodnené skupiny obyvateľov.
- Motivovať obyvateľov aktívne sa zapájať do riadenia vecí verejných s dôrazom deklarovať záujem o problémy všetkých skupín obyvateľov.

ŠPECIFICKÝ CIEĽ: ZVÝŠENIE MIERY ZAMESTNANOSTI

- Rozvíjať úsilie a aktívne využívať legislatívne aj ekonomické nástroje na motiváciu zamestnávateľov využiť potenciál obyvateľov mikroregiónu a zvýšiť tak zamestnanosť a príjmy obyvateľov obcí mikroregiónu.
- Podporovať aktívnu politiku trhu práce vo vzťahu k dlhodobo nezamestnaným aj vo vzťahu k absolventom a podporovať rekvalifikáciu dlhodobo nezamestnaných.

ÚZEMNÝ CIEĽ: ZLEPŠENIE OBČIANSKEJ VYBAVENOSTI

- Budovať a rozvíjať občiansku infraštruktúru a služby.
- Prispievať k tvorbe priaznivých životných podmienok pre starších obyvateľov obcí mikroregiónu.
- Udržať mladých ľudí v obci, vytvoriť podmienky pre imigráciu obyvateľov do obcí mikroregiónu a podporovať stabilizáciu siete škôl v obciach
- Vytvárať podmienky pre zblížovanie a výmenu skúseností medzi generáciami.
- Napomáhať rozvoju komunit a zapájaniu sa občanov do aktivít záujmových združení.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

- Rozvíjať podmienky pre rozmanité kultúrne, športové, rekreačné aktivity a ďalšie zložky aktívneho trávenia voľného času, vrátane nových foriem.
- Chrániť, užívať a zveľaďovať kultúrne dedičstvo a prírodné bohatstvo a zdroje s ohľadom na zachovanie pre budúce generácie.

20.2 PRIORITA: TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Pre kvalitu života obyvateľov obcí mikroregiónu je životne dôležitý transport médií. Vodovodné, kanalizačné a ďalšie siete musia zabezpečiť plynulé zásobovanie obyvateľov obcí potrebnými médiami a súčasne mať na zreteli ochranu a zodpovedné nakladanie so zdrojmi. Viaceré obce mikroregiónu nemajú vybudovanú, alebo dobudovanú základnú infraštruktúru. Domácnosti využívajú lokálne studne s pitnou vodou a často zastaralé septické nádoby. Optimálne sa javí dlhodobé plánované riešenie spoločnej čističky odpadových vôd a spoločného vodovodu a zásobovanie zo zdroja Starina pre celú dolinu od Giraltoviac po Bardejov. Z dlhodobého hľadiska je napriek tomuto stavu nevyhnutná aj permanentná obnova a modernizácia už existujúcej technickej infraštruktúry. Pre komfort obyvateľov je dôležité mať k dispozícii systém náhradného zásobovania v prípade havárií.

Technicky vyspelá spoločnosť kladie čoraz vyššie nároky na kvalitu telekomunikačných a informačných sietí. Aj keď tieto médiá sú trhom pomerne dobre zabezpečené a zvládnuté, obce mikroregiónu sa musia technicky pripraviť aj na aktuálnu potrebu verejnej správy implementácie e-governmentu.

Pre zabezpečenie kvality životného prostredia pre ďalšie generácie je potrebné neustále apelovať na obyvateľov obcí, aby odpad separovali. Obce majú aj záujem zabezpečiť druhotné využívanie bioodpadu v záujme udržiavania kvality pôdneho fondu, ale otázkou dňa je aj urýchlené riešenie starých ekologických záťaží.

Obce mikroregiónu využívajú pomerne dobrú sieť dopravnej obslužnosti verejnej autobusovej dopravy a aj keď dostupnosť a mobilita v konečnom dôsledku napomáha znižovaniu rozdielov medzi regiónmi, obce dopravnú obslužnosť a jej rozvoj vedia ovplyvniť len nepriamo.

Kvalitný život v obciach a celom mikroregióne je nemysliteľný bez splnenia základných podmienok kvalitného životného prostredia, charakterizovaného dostatočným množstvom zelene, rovnako ako aj verejného priestoru priateľského voči jeho užívateľom, vrátane telesne, zmyslovo postihnutých, rodičov s deťmi a iných špecifických skupín obyvateľstva. Pravidelné udržiavanie parčíkov, zelene a miestnych odpočinkových zón, ich nová tvorba a ochrana, revitalizácia zanedbaných plôch, budovanie územných systémov ekologickej stability, trvalý súlad medzi zastavaným a prírodným prostredím, rovnako ako zachovanie a ochrana kultúrno-historických prvkov, patria k významným aktivitám, ktoré obce pre svojich obyvateľov zabezpečujú.

Mikroregión Stredná Topľa sa nachádza v oblasti, kde nie je žiadna priemyselná záťaž. Napriek tomu obce mikroregiónu nemôžu ignorovať otázku zabezpečenia a správy budúcich zdrojov, najmä vody, energií a pôdy tak, aby kvalita života obyvateľov bola udržaná a zvyšovaná aj v budúcich rokoch. S touto ambíciou súvisí aj príprava na dlhodobé klimatické zmeny. Táto príprava závisí vo veľkej miere aj na energetickej koncepcii štátu či Európskej únie. Mikroregión a jednotlivé obce by však mali realizovať aj vlastné opatrenia – zvyšovať energetickú efektívnosť budov, zabezpečovať rezervné a diverzifikované zdroje energií a podobne. S klimatickými zmenami a čoraz častejšími výkyvmi počasia, ktoré sa v našich zemepisných šírkach začínajú vyskytovať musia byť obce mikroregiónu zároveň pripravené aj na mimoriadne udalosti a havárie. Pre mikroregión Stredná Topľa je z tohto pohľadu dôležitá najmä protipovodňová ochrana.

GLOBÁLNY CIEĽ: ZVYŠOVANIE KVALITY ŽIVOTA

- Zabezpečiť modernú, kapacitne aj kvalitatívne dostatočnú dopravnú infraštruktúru a obslužnosť pre súčasné potreby a budúci rozvoj obcí mikroregiónu.
- Udržiavať a zvyšovať kvalitu prostredia v obciach, vytvárať obyvateľom priateľský verejný priestor.

ŠPECIFICKÝ CIEĽ: TRVALÝ ROZVOJ TECHNICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY A ODPADOVÉHO HOSPODÁRSTVA

- Zlepšiť technickú infraštruktúru obcí.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

- Riešiť významné investície do nakladania s odpadmi s cieľom splniť požiadavky enviromentálneho acquis, vytvoriť efektívny systém separovania odpadov a druhotného využitia biologicky rozložiteľných odpadov.
- Zabezpečiť permanentnú obnovu a modernizáciu technickej infraštruktúry, koordinovať aktivity správcov a prevádzkovateľov sietí.

ÚZEMNÝ CIEĽ: OCHRANA PRÍRODNÉHO A KULTÚRNEHO DEDIČSTVA

- Chrániť a zveľaďovať prírodné bohatstvo a všetky prírodné zdroje a zložky životného prostredia s ohľadom na zachovanie pre budúce generácie.
- Chrániť biologickú diverzitu, chrániť pôdu a propagovať ekosystémové služby vrátane NATURA 2000 a zelené infraštruktúry
- Integrované pristupovať k problematike vôd a vodného hospodárstva.
- Uskutočňovať prevenciu pred dopadmi klimatických zmien vrátane zvyšovania energetickej efektivity budov a podielu využívania obnoviteľných zdrojov energie.
- Zabezpečovať systematickú starostlivosť o zeleň a prírodné prvky, vrátane realizácie územných systémov ekologickej stability.
- Obnoviť a revitalizovať tradičné prírodné prvky v krajine.
- Chrániť architektonické hodnoty a vytvárať priateľský verejný priestor.

20.3 PRIORITA: EKONOMICKÝ ROZVOJ A RIADENIE OBCÍ

Mikroregión Stredná Topľa má v porovnaní s ostatnými regiónmi Slovenska pomerne nízku koncentráciu populácie aj v dôsledku nepriaznivého vývoja transformácie ekonomiky a zániku tradičných zamestnávateľov v širšom regióne. Pracovné príležitosti a úspešné ekonomické zázemie patria k hlavným hnacím motorom modernizácie a kvality celého regiónu. Tieto atribúty v obciach mikroregiónu dlhodobo chýbajú. Je potrebné hľadať, podporovať a využívať potrebné nové impulzy a kreatívny potenciál miestnych podnikateľov, aby sa dosiahla želaná konkurencieschopnosť s ostatnými regiónmi. Významnú úlohu v tomto procese zohráva otvorená a transparentná činnosť manažmentu obcí.

Budúcu konkurencieschopnosť a posilňovanie ekonomiky mikroregiónu je potrebné hľadať v podpore malého a stredného podnikania s využitím domácich zdrojov. Malé a stredné podnikanie je „ekonomickým motorom“ obcí. Podpora a motivácia vlastného podnikateľského zázemia, využívanie vlastných dostupných zdrojov na podnikanie a podpora a propagácia podnikateľov zamestnávajúcich obyvateľov obce a jej okolia je vysoko návratnou investíciou jednotlivých obcí. Okrem riešenia ponuky pracovných príležitostí to zvyšuje prílev finančných prostriedkov do rozpočtu obcí a následne napomáha ich rozvoju a rozvoju celého mikroregiónu. Neopomenuteľnou skutočnosťou je aj podpora sociálnych väzieb v rodine a vzťahu obyvateľov k obci.

Cestovný ruch je jedným z efektívnych nástrojov pre reálnu stabilizáciu ekonomiky mikroregiónu. Obce sú obklopené krásnou prírodou, vodnými zdrojmi a pahorkatinovými kopcami a lesmi, čo umožňuje nenáročnú turistiku a výlety do prírody. Rozvoj cestovného ruchu v obciach je cieleň na krátkodobé oddychové aktivity, na folklórne, športové a spoločenské využitie a rozvoj cykloturistiky. Ambíciou mikroregiónu je propagovať kvalitu miestnych služieb a tradíciu pohostinnosti a spätosti s prírodou. Ako skvelá príležitosť vytvorenia nových pracovných príležitostí a podpora tradičného cestovného ruchu sa javí rozvoj aquakultúry, podpora rozvoja malého rybného „priemyslu“, propagácia rybných výrobkov, ale aj na podpora športového a príležitostného rybárčenia. Podobne aj podpora predaja ekologicky nezávadných potravín od domácich drobných poľnohospodárov je kvalitným doplnením tradičného sortimentu ponuky v cestovnom ruchu. Pre využitie v cestovnom ruchu je vhodné modernizovať aj nevyužívané budovy niekdajších škôl.

Skvalitňovanie riadenia obcí a celého mikroregiónu, zvýšenie kvality služieb poskytovaných samosprávou, znižovanie administratívnej záťaže na úradoch obcí, elektronizácia verejnej správy

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

a územnej samosprávy sú oblasti, ktoré musia obce a ich manažment riešiť, aby samospráva mohla plniť stále náročnejšie úlohy a vytvárať podmienky pre udržanie kvality života. Zabezpečenie väčšej účasti občanov na rozhodovaní, rozvoj občianskych iniciatív a celkové zlepšenie komunikácie s obyvateľmi obcí a mikroregiónu sú oblasti, pri ktorých sa môže posilniť transparentné riadenie obcí a môže sa dospieť k väčšej aktivite občanov, ich stotožneniu sa s obcou a mikroregiónom a využiť tak občiansky potenciál pre rozvoj mikroregiónu.

GLOBÁLNY CIEĽ: SPOJENIE ÚSILIA SAMOSPRÁVY A PODNIKATEĽOV

- ❑ Podporovať spoluprácu medzi ekonomickými subjektmi, napomáhať vytváraniu strategických partnerstiev a podporovať rovnomerné rozmiestnenie v podnikateľských odvetviach za účelom vytvárania zdravého a motivujúceho konkurenčného prostredia.
- ❑ Budovať pozíciu mikroregiónu ako ústretovej lokality pre investície v oblasti podnikania a podpory nových ekonomických subjektov.
- ❑ Vytvárať stimulujúcu podnikateľskú atmosféru v prospech usídľovania sa malých a stredných podnikateľov aj väčších spoločností, presvedčať o výhodnosti lokality nielen vzhľadom k potenciálu vzdelanostného zázemia, ale aj okolitého regiónu.
- ❑ Spravovať mikroregión a usmerňovať jeho rozvoj efektívne a transparentne, zvyšovať kvalitu a dostupnosť služieb samosprávy v prospech občanov aj podnikateľov.
- ❑ Podporovať pozitívny vzťah občanov k obciam a k mikroregiónu ich aktívnym zapájaním do rozhodovania a aktívnym reagovaním na ich potreby.
- ❑ Zvýšiť a podporovať prístup miestnych podnikateľov k programom a grantom.

ŠPECIFICKÝ CIEĽ: ROZVOJ TRADIČNÝCH MOŽNOSTÍ PODNIKANIA

- ❑ Pripraviť ekonomické podmienky, stimuly a nástroje na podporu nových podnikateľských subjektov v tradičných oblastiach podnikania.
- ❑ Zachovať a podporovať drobnú poľnohospodársku výrobu nezávadných výrobkov v obci.
- ❑ Podporovať vznik komplexných služieb aquakultúry a rybného hospodárstva.
- ❑ Vytvárať podmienky pre vznik a rozvoj tradičných remeselných dvorov s kvalitnými službami, ponukou tradičných poľnohospodárskych výrobkov aj propagáciou územia a zvyklostí
- ❑ Zapájať podnikateľov do možností získať nenávratné finančné príspevky na podporu podnikania v tradičných remeslách a službách.
- ❑ Vytvoriť prostredie uľahčujúce rozvoj podnikania v tradičných odvetviach a v remeslách.

ÚZEMNÝ CIEĽ: VYUŽÍVANIE ĽUDSKÉHO A PRÍRODNÉHO POTENCIÁLU

- ❑ Podporiť vznik a rozvoj služieb v cestovnom ruchu a súvisiacich služieb a propagácie tradícií.
- ❑ Využiť kvalitu životného prostredia a čistotu ovzdušia a rozvíjať možnosti ozdravných a relaxačných pobytov detí, mládeže aj seniorov.
- ❑ Zabezpečiť modernizáciu náučných chodníkov a cyklotrás, spájajúcich atrakcie a služby cestovného ruchu v jednotlivých obciach.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

20.4 HIERARCHIA STRATEGICKÝCH CIEĽOV A PRIORÍT

VÍZIA	Mikroregión Stredná Topľa v roku 2022 je regiónom prosperujúcich obcí, ktoré svojou aktívnou činnosťou a rozvojom v prospech obyvateľov motivujú ľudí trvalo sa v obciach usadiť, vychovávať tu ďalšiu generáciu – čo má pozitívny vplyv na stabilizovaný demografický vývoj obcí aj celého mikroregiónu. Obyvatelia už nemusia za prácou cestovať do zahraničia, ale vedia sa uplatniť v obciach mikroregiónu a blízkom okolí, či kraji. Obce majú vybudovanú kvalitnú a modernú technickú infraštruktúru ústretovú pre životné prostredie, obecné komunikácie a aktívne podporujú miestnych podnikateľov. Podnikateľské prostredie zabezpečuje lepšie uspokojenie životných potrieb občanov a návštevníkov regiónu a zároveň zachováva kvalitu životného prostredia pre budúce generácie. Obyvatelia obcí sú hrdí na svoje tradície a organizovaním pravidelných sezónnych akcií vedia do obcí prilákať turistov z blízkeho okolia aj zo vzdialenejších regiónov.								
	PRIORITA 1 ĽUDIA A KVALITA ŽIVOTA			PRIORITA 2 TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE			PRIORITA 3 EKONOMICKÝ ROZVOJ A RIADENIE OBCÍ		
GLOBÁLNY CIEĽ	STABILIZÁCIA OBCÍ MIKROREGIÓNU			ZVYŠOVANIE KVALITY ŽIVOTA			SPOJENIE ÚSILIA SAMOSPRÁVY A PODNIKATEĽOV		
	OPATRENIE 1.1.1	OPATRENIE 1.1.2		OPATRENIE 2.1.1	OPATRENIE 2.1.2	OPATRENIE 2.1.3	OPATRENIE 3.1.1	OPATRENIE 3.1.2	OPATRENIE 3.1.3
	OPATRENIE 1.1.3	OPATRENIE 1.1.4							
ŠPECIFICKÝ CIEĽ	ZVÝŠENIE MIERY ZAMESTNANOSTI			TRVALÝ ROZVOJ TECHNICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY A SEPAROVANIA ODPADOV			ROZVOJ TRADIČNÝCH MOŽNOSTÍ PODNIKANIA		
	OPATRENIE 1.2.1	OPATRENIE 1.2.2		OPATRENIE 2.2.1	OPATRENIE 2.2.2		OPATRENIE 3.2.1	OPATRENIE 3.2.2	OPATRENIE 3.2.3
	ZLEPŠENIE OBČIANSKEJ VYBAVENOSTI			OCHRANA PRÍRODNÉHO A KULTÚRNEHO DEDIČSTVA			VYUŽÍVANIE ĽUDSKÉHO A PRÍRODNÉHO POTENCIÁLU		
ÚZEMNÝ CIEĽ	OPATRENIE 1.3.1	OPATRENIE 1.3.2	OPATRENIE 1.3.3	OPATRENIE 2.3.1	OPATRENIE 2.3.2	OPATRENIE 2.3.3	OPATRENIE 3.3.1	OPATRENIE 3.3.2	OPATRENIE 3.3.3
	OPATRENIE 1.3.4	OPATRENIE 1.3.5	OPATRENIE 1.3.6	OPATRENIE 2.3.4	OPATRENIE 2.3.5	OPATRENIE 2.3.6			

Zdroj: vlastné spracovanie

21. ZÁPIS O VEREJNOM PREROKOVANÍ STRATEGICKEJ ČASTI PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

Zhromaždenie združenia mikroregiónu Stredná Topľa sa stretlo 22. 9. 2015 na spoločnom prerokovaní strategickej časti Plánu rozvoja obcí. Stretnutiu predchádzala aktívna osobná komunikácia medzi spracovateľom a jednotlivými starostami.

Na spoločnom prerokovaní boli navrhnuté dve doplnenia:

- rozšíriť aktivity o plánovanie činností smerujúcich k prevencii proti zosuvom pôdy a k prípadnej následnej obnove krajiny
- zaradiť medzi aktivity náročnú investičnú akciu, ktorá je v dlhodobej vízii – vystavať spoločný vodovod pre obce mikroregiónu a priviesť vodu zo Stariny do toplianskeho údolia v časti medzi mestom Giraltovce a Bardejov

Obidva návrhy sa do strategickej časti zapracovali a Plán rozvoja obcí bol schválený s týmito doplneniami.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

C. PROGRAMOVÁ ČASŤ

Programová časť Programu rozvoja mikroregiónu Stredná Topľa obsahuje opatrenia a v rámci nich jednotlivé aktivity na zabezpečenie realizácie Programu rozvoja mikroregiónu. Táto časť obsahuje podrobnejšie rozpracovanie strategických, špecifických aj územných cieľov identifikovaných v strategickej časti dokumentu.

22. PREHĽAD OPATRENÍ A AKTIVÍT

22.1

PRIORITA 1

L'UDIA A KVALITA ŽIVOTA

GLOBÁLNY CIEĽ: STABILIZÁCIA OBCÍ MIKROREGIÓNU

Opatrenie 1.1.1

Využívanie ekonomických a legislatívnych nástrojov a podpora výhodných podmienok pre priamych investorov

Aktivity:

- Vysporiadanie pozemkov pre budovanie priemyselných parkov v snahe podporiť príviv priamych investorov
- Vybudovanie technickej a prístupovej infraštruktúry k areálom/objektom
- Vybudovanie priemyselných parkov (zelených a hnedých), výrobných hál
- Marketing obcí vo vzťahu k investorom a aktívna prezentácia podnikateľských príležitostí a vhodného vzdelanostného zázemia mikroregiónu

Opatrenie 1.1.2

Zvyšovanie kvality života obyvateľov a dostupnosti bývania v mikroregióne

Aktivity:

- Príprava projektovej dokumentácie na bytovú výstavbu
- Vysporiadanie pozemkov pre bytovú výstavbu a výstavbu sociálnych bytov
- Výstavba obecných bytov
- Výstavba sociálnych bytov a sociálnych zariadení pre neprispôsobivých občanov
- Výstavba technickej infraštruktúry pre obecné byty a individuálne domy
- Podpora individuálnej bytovej výstavby
- Obnova a modernizácia bytového fondu za účelom energetickej efektívnosti budov
- Vytvorenie registra bývania v obciach (voľné byty, domy, stavebné pozemky)
- Motivácia nových obyvateľov a mladé rodiny daňovými úľavami, prázdninami

Opatrenie 1.1.3

Vytvorenie podmienok bezpečného života obyvateľov obcí, ochrany ich majetku aj ochrany majetku obcí

Aktivity:

- Vybudovanie a modernizácia kamerového systému vo verejných priestoroch obcí, v centrách obcí aj parčíkoch
- Vybudovanie a modernizácia kamerového systému na cintorínoch a v ďalších odľahlých priestoroch obcí
- Podpora rozširovania osobných bezpečnostných signalizačných zariadení seniorov

Opatrenie 1.1.4

Podpora aktívnej činnosti mimovládnych organizácií, spolkov a združení

Aktivity:

- Podpora vzniku, činnosti a inštitucionálneho rozvoja neziskových organizácií pôsobiacich v oblasti sociálnej a zdravotníckej pomoci
- Vybudovanie a modernizácia komunitných centier pre marginalizovanú skupinu obyvateľov

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

- Motivácia marginalizovanej komunity stanoviť a rešpektovať „autoritu“ z vlastných radov, ktorá bude aktívne spolupracovať so starostami obcí a ich vedením
- Vytváranie a podpora vytvárania neziskových organizácií zaoberajúcich sa voľnočasovými aktivitami
- Podpora pravidelnej klubovej a krúžkovej činnosti žiakov v mimovyučovacom čase
- Začlenenie seniorov do veku primeraných aktivít rozvoja obce

ŠPECIFICKÝ CIEĽ: ZVÝŠENIE MIERY ZAMESTNANOSTI

Opatrenie 1.2.1

Rozvoj aktívnej politiky trhu práce, posilnenie sociálnej inklúzie a rovnosti príležitosti na trhu práce

Aktivity:

- Podpora informovanosti rodičov a žiakov pri výbere štúdia po ukončení základnej školy v nadväznosti na potreby trhu práce
- Poskytovanie pravidelných informácií o potrebách trhu práce aj o aktívnej politike zamestnanosti v rámci kraja a príslušných regiónov
- Poskytovanie pravidelných informácií o možnostiach vzdelávania sa s prepojením na potreby trhu práce
- Podpora a realizovanie systémov vzdelávania, prepájajúcich teoretickú, praktickú a tréningovú prípravu
- Podpora miestnych rozvojových stratégií pod vedením komunit
- Organizovanie školení, tréningov a rekvalifikačných kurzov pre nezamestnaných a ohrozených nezamestnanosťou
- Zavádzanie aktivít a inovatívnych prístupov zameraných na tých, ktorí vstupujú po prvýkrát na trh práce
- Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne obyvateľov s dôrazom na marginalizované skupiny obyvateľstva
- Podpora uplatnenia marginalizovaných skupín na trhu práce
- Zabezpečenie poradenstva a osvedčenia o aktívnej politike zamestnanosti
- Využívanie aktívnych činností a absolventskej praxe
- Využívanie obyvateľov pri realizácii obecných projektov a projektov mikroregiónu
- Podpora mobility pracovnej sily
- Podpora pracovnej motivácie pracovnej sily s nižším vzdelaním

Opatrenie 1.2. 2

Zvýšenie kvalifikácie pracovnej sily vstupujúcej na trh práce

Aktivity:

- Zníženie miery predčasného ukončenia školskej dochádzky podporou prístupu ku kvalitnému predškolskému, základnému a sekundárnemu vzdelaniu
- Zlepšenie prístupu k celoživotnému vzdelávaniu, obnova zručností a spôsobilostí pracovnej sily
- Pravidelná analýza potrieb podnikateľských subjektov pôsobiacich v mikroregióne
- Informačná kampaň o predpokladanom vývoji potrieb trhu práce
- Podpora spolupráce škôl s potenciálnymi zamestnávateľmi
- Podpora vzdelávania v oblasti remeselných zručností
- Podpora odborného vzdelávania v oblasti manažérskych a podnikateľských zručností
- Podpora odborného a remeselného vzdelávania pre ľudí zo sociálne znevýhodneného prostredia

ÚZEMNÝ CIEĽ: ZLEPŠENIE OBČIANSKEJ VYBAVENOSTI

Opatrenie 1.3.1

Budovanie sociálneho zázemia v mikroregióne

Aktivity:

- Vytvorenie a permanentná aktualizácia databázy potrieb sociálnych a zdravotníckych služieb obyvateľov obcí mikroregiónu

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

- Vybudovanie, materiálne zabezpečenie a modernizácia primerane deverzifikovaných centier poskytovania sociálnych a zdravotníckych služieb s dennou starostlivosťou
- Vybudovanie, materiálne zabezpečenie a modernizácia centra a poskytovanie kvalitných sociálnych a zdravotníckych služieb pre starších ľudí, odkázaných na stálu starostlivosť v súlade s reálnymi potrebami
- Vybudovanie a materiálne zabezpečenie domovov dôchodcov rodinného typu
- Spolupráca obcí v mikroregióne pri efektívnom zabezpečení sociálnych a zdravotníckych služieb
- Vytvorenie a stabilizácia systému terénnej opatrovateľskej služby pre seniorov
- Zabezpečenie preventívnych opatrení pre mládež aj dospelých ohrozených drogovými a ostatnými závislosťami
- Zvýšenie informovanosti obyvateľov o sociálnych službách

Opatrenie 1.3.2

Modernizácia a rozvoj základnej infraštruktúry služieb

Aktivity:

- Podpora rovnomerného rozšírenia ponuky služieb a rozvoja služieb slúžiacich občanom
- Podpora odbytu miestnych poľnohospodárskych produktov „z dvora“ pre obyvateľov obcí a okolia
- Podpora odbytu miestnych remeselných výrobkov a služieb pre obyvateľov obcí a okolia
- Podpora rovnomerného zabezpečenia služieb predaja základných potravín a ďalších výrobkov dennej spotreby v obciach mikroregiónu
- Budovanie a modernizácia domov nádeje (smútku)

Opatrenie 1.3.3

Stabilizácia siete škôl v mikroregióne

Aktivity:

- Stabilizácia základných škôl a predškolských zariadení a ich rovnomerné umiestnenie v rámci obcí mikroregiónu podľa potrieb a počtu žiakov
- Podpora tvorby a propagácie zaujímavých a atraktívnych vzdelávacích programov na školách
- Komunikácia a podpora komunikácie „škola – rodičia“ pri usmerňovaní ďalšieho výberu vzdelávania u žiakov
- Podpora vytvárania neziskových združení priaznivcov škôl so samostatnou právnou subjektivitou k prijímaniu grantových prostriedkov pre rozvoj škôl
- Organizovanie propagácie škôl aktivitami dní otvorených dverí na školách
- Prezentácia kvality škôl a výsledkov žiakov
- Podpora vydávania pravidelného printového média (publikácie o školách)
- Podpora propagácie školy na webových stránkach

Opatrenie 1.3.4

Zlepšovanie vybavenosti a podporovanie využiteľnosti škôl, zavádzanie progresívnych foriem výučby a praktických zručností

Aktivity:

- Rozširovanie a modernizácia vybavenosti škôl a školských zariadení
- Podpora zavádzania vzdelávacích programov zameraných na motiváciu pre remeselné zručnosti
- Podpora výmenných pobytov žiakov s partnerskými školami v zahraničí
- Podpora žiakov aktívne sa zapájať do vedomostných a športových súťaží
- Zavádzanie a využívanie internetu a e-learningu na školách
- Podpora individuálneho vzdelávania detí mimoriadne talentovaných a nadaných
- Podpora individuálneho vzdelávania v rámci integrácie žiakov so zdravotným postihnutím
- Podpora psychologicko-pedagogického poradenstva pre deti
- Podpora alternatívnych metód vyučovania
- Výstavba nových a rekonštrukcia existujúcich zariadení, podporujúcich telesnú výchovu a zdravý životný štýl
- Podpora zvyšovania kvalifikácie učiteľov a ich ďalšieho vzdelávania

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

Opatrenie 1.3.5

Rozvoj záujmovej činnosti, športových aktivít a kultúrnych podujatí

Aktivity:

- Podpora obyvateľov obcí v záujmovej činnosti, generačnej spolupráci a práci s deťmi
- Výstavba a modernizácia športových areálov so sociálnym zázemím
- Výstavba a modernizácia športových klubov
- Výstavba a modernizácia kúpaliska so sociálnym zázemím
- Výstavba a modernizácia denných centier pre deti v školskom veku a seniorov zameraných na aktivity podporujúce tradičné remeslá, činnosti a výroby
- Výstavba a modernizácia domov kultúry, ochotníckych divadiel, amfiteátrov a ďalších ustanovizní pre kultúru
- Podpora prezentácie výsledkov záujmovej činnosti a tvorby doma aj v zahraničí
- Podpora organizovania pravidelných športových, záujmových a vedomostných súťaží
- Podpora aktívneho a zdravého starnutia

Opatrenie 1.3.6

Podpora miestnych kultúrnych, spoločenských a folklórnych tradícií

Aktivity:

- Ochrana, propagácia a rozvoj kultúrneho dedičstva obcí a atrakcií obcí
- Podpora a propagácia folklórnych, spoločenských a kultúrnych podujatí a aktivít
- Podpora a propagácia tradičnej remeselnej výroby
- Podpora vydávania publikácií o obciach a ďalších printových materiálov, kalendárov
- Podpora a propagácia zberateľskej činnosti dobových artefaktov
- Vytvorenie obecného múzea – typického sedliackeho domu s možnosťou organizovania typických tradičných obecných zvyklostí, alebo prezentácie historických artefaktov

22.2

PRIORITA 2

TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

GLOBÁLNY CIEĽ: ZVYŠOVANIE KVALITY ŽIVOTA

Opatrenie 2.1.1

Zlepšovanie dopravnej infraštruktúry obcí mikroregiónu

Aktivity:

- Výstavba, oprava a rekonštrukcia miestnych komunikácií a chodníkov, mostov a lávok
- Výstavba, oprava a modernizácia parkovacích a odstavných plôch
- Rekonštrukcia a modernizácia verejného osvetlenia
- Odstránenie bariér pre imobilných a starších občanov
- Budovanie a modernizácia zastávok verejnej dopravy a prístreškov na čakanie
- Regulácia rýchlosti prechádzajúcich motorových vozidiel
- Zníženie hlučnosti a prašnosti v určitých lokalitách – najmä v okolí hlavných komunikácií
- Budovanie bezpečnostných bariér na elimináciu nebezpečných úsekov

Opatrenie 2.1.2

Rozvoj dopravnej obslužnosti obcí mikroregiónu

Aktivity:

- Podpora posilnenia regionálnej mobility prostredníctvom prepojenia sekundárnych a terciárnych uzlov
- Podpora vývoja ekologicky priaznivých a nízkouhlíkových dopravných systémov a propagácia trvalo udržateľnej obecnej/regionálnej mobility
- Podpora efektívneho a komfortného prepojenia obcí s mestami a obcami regiónu verejnou dopravou
- Prieskum potrieb obyvateľov v oblasti nadväznosti verejnej dopravy

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

- Komunikácia so subjektmi zabezpečujúcimi verejnú dopravu k skvalitneniu jej nadväznosti podľa požiadaviek občanov
- Podpora drobných poskytovateľov verejnej dopravy
- Podpora dopravy využívajúcej alternatívne pohonné látky

Opatrenie 2.1.3

Zlepšenie vzhľadu obcí a zvyšovanie atraktivity verejných priestranstiev

Aktivity:

- Výsadba a údržba zelene v obciach (zväčšiť celkovú plochu zelene v obciach)
- Výsadba parkov v centrách obcí
- Modernizácia a jednotný imidž zábran, informačných tabúľ a ďalšieho mobiliáru v obciach mikroregiónu
- Inštalácia a údržba prvkov obecných mobiliárov
- Rekonštrukcia centier obcí
- Výstavba a modernizácia amfiteátra pre podujatia masového charakteru vo viacerých obciach
- Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia oddychových zón v obciach
- Inštalovanie a obnova informačných tabúľ v obciach
- Súťaž vo vzhľade domov a dvorov
- Účasť obyvateľov na projektoch utvárania verejných priestranstiev
- Rekonštrukcia a modernizácia objektov kultúrneho významu a ich okolia

ŠPECIFICKÝ CIEĽ: TRVALÝ ROZVOJ TECHNICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY A ODPADOVÉHO HOSPODÁRSTVA

Opatrenie 2.2.1

Výstavba, rozvoj a modernizácia technickej infraštruktúry

Aktivity:

- Podpora investícií do infraštruktúry, ktoré občanom poskytujú základné služby v oblastiach energie, životného prostredia, dopravy a informačných a komunikačných technológií
- Výstavba a rekonštrukcia spoločného kanalizačného potrubia
- Výstavba a rekonštrukcia spoločnej čističky odpadových vôd v doline medzi Giraltovcami a Bardejovom
- Výstavba a rekonštrukcia skupinových čističiek alebo obecnej čističky odpadových vôd
- Výstavba a rekonštrukcia spoločného vodovodného potrubia v Toplianskej doline medzi Giraltovcami a Bardejovom a prívod vody zo Stariny
- Výstavba a rekonštrukcia obecného vodovodného potrubia
- Výstavba a rekonštrukcia plynového potrubia
- Výstavba a modernizácia obecného rozhlasu
- Vysporiadanie pozemkov: vykonanie projektu pozemkových úprav – vytýčenie rozdeľovacieho plánu, vypracovanie geometrických plánov a premietnutie nových vlastníckych vzťahov do katastra nehnuteľností
- Propagácia nízkouhlíkových stratégií pre obec/mikroregión
- Podpora a postupné zavádzanie distribučných systémov s nízkymi úrovňami napätia
- Príprava a podpora obcí na modernizáciu a kapacitné rozširovanie rozvodu elektrickej energie
- Podpora obcí pri zavádzaní optických káblov a výstavbe televíznych a telekomunikačných prijímačov a rádiokomunikačných sietí
- Podpora zabezpečenia ochrany údajov, vírusová a digitálna ochrana prevádzky sietí a služieb, bezpečnosť internetových transakcií, ako aj zabezpečenie bezpečnosti vybavenia pre konečných užívateľov

Opatrenie 2.2.2

Podpora ekologického nakladania s odpadom

Aktivity:

- Vybudovanie a modernizácia zberných dvorov
- Vybudovanie a modernizácia skládok pre biologicky rozložiteľné odpady

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

- Zabezpečenie a modernizácia separovaného zberu odpadu v obciach
- Aktívna motivácia obyvateľov k separovaniu odpadu
- Osveta obyvateľov zameraná na ekologické nakladanie s odpadom
- Podpora vzdelávania a osvedy separovania odpadu u detí a žiakov
- Podpora kompostovania a využívania bioodpadu
- Likvidácia ekologických záťažů a nelegálnych skládok odpadu
- Rekultivácia zaťažených, kontaminovaných plôch

ÚZEMNÝ CIEĽ: OCHRANA PRÍRODNÉHO A KULTÚRNEHO DEDIČSTVA

Opatrenie 2.3.1

Podpora úsporného nakladania s energiami a využívanie obnoviteľných zdrojov energie

Aktivity:

- Znižovanie spotreby energie v obecných objektoch, budovách a súkromných domoch
- Propagácia výroby a podpora distribúcie obnoviteľných zdrojov energie
- Podpora energetickej efektívnosti a využitia energie z obnoviteľných zdrojov vo verejných infraštruktúrach a v sektore bývania
- Podpora a postupné zavádzanie inteligentných distribučných systémov s nízkymi úrovňami napätia
- Osveta o možnostiach úspor energie a obnoviteľných zdrojoch energie vrátane zdrojov ich financovania
- Podpora využitia technológií k úspore energie
- Využitie alternatívnych zdrojov energie, obzvlášť biomasy

Opatrenie 2.3.2

Ochrana podzemných a povrchových vôd

Aktivity:

- Riešenie významných potrieb investícií do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis
- Výstavba a modernizácia kanalizačných sietí a čistiarní odpadových vôd

Opatrenie 2.3.3

Zapojenie obcí do riešenia protipovodňových opatrení a ochrany pred následkami klimatických zmien

Aktivity:

- Spolupráca obcí so zodpovednými inštitúciami na vytváranie protipovodňových opatrení
- Vytváranie povodňových plánov
- Zabezpečovanie prevencie povodňových udalostí udržiavaním priepustnosti verejných kanálov a malých vodných tokov
- Odstraňovanie následkov povodní
- Zabezpečenie prevencie proti zosuvom pôdy
- Odstraňovanie následkov po zosuvoch pôdy
- Podpora vyhradených investícií na prispôsobenie sa zmene klímy
- Propagácia investícií na riešenie osobitných rizík, zabezpečenie odolnosti proti katastrofám a vývíjanie systémov zvládania katastrof
- Osveta obyvateľov pre zvládanie prírodných katastrof

Opatrenie 2.3.4

Revitalizácia pôdy a riečnych systémov v obciach

Aktivity:

- Obnova prirodzenej funkcie tokov
- Zlepšenie a revitalizácia obecného prostredia vrátane regenerácie opustených priemyselných (poľnohospodárskych) lokalít a zníženia miery znečistenia pôdy a vzduchu
- Zvyšovanie retenčnej schopnosti krajiny
- Zachytávanie vody v mieste jej dopadu
- Zabezpečenie prirodzenej funkcie lesa vo vzťahu k vode

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

- Spevňovanie brehov vodných tokov a podpora udržiavania rázu krajiny
- Údržba riečnych a potokových koryt

Opatrenie 2.3.5

Obnova a údržba poľných ciest a zelene v krajine

Aktivity:

- Zabezpečovanie a obnova prirodzenej funkcie lesa, stavanie hrádzok pre reguláciu vody
- Spevňovanie, udržiavanie a obnova poľných ciest
- Výsadba a údržba líniovej zelene pozdĺž ciest
- Údržba trávnatých plôch a neobrábanej pôdy

Opatrenie 2.3.6

Obnova a údržba historických a kultúrnych pamiatok, budov a pamätníkov

Aktivity:

- Obnova a údržba historických cintorínov a pietnych miest
- Obnova a údržba historických budov, kúrií a kaštieľov
- Modernizácia a údržba hasičskej zbrojnice v obciach

22.3

PRIORITA 3

EKONOMICKÝ ROZVOJ A RIADENIE OBCÍ

GLOBÁLNY CIEĽ: SPOJENIE ÚSILIA SAMOSPRÁVY A PODNIKATEĽOV

Opatrenie 3.1.1

Stabilizácia existujúcich podnikateľov, podpora ich rozvoja a motivácia prílivu nových investorov

Aktivity:

- Vytvorenie a schválenie motivačných podmienok a obecnej legislatívy obcí pre vstup domácich a zahraničných investorov
- Vysporiadanie pozemkov a vybudovanie technickej infraštruktúry zóny pre podnikateľov
- Rekonštrukcia a podpora rekonštrukcie budov a prevádzkových priestorov, ktoré sú potrebné na zabezpečenie rozvoja podnikateľov, remeselných dvorov a služieb
- Podpora a motivácia novo vzniknutých podnikateľov a živnostníkov vo výrobnom sektore a službách dostupnými ekonomickými a legislatívnymi nástrojmi obcí
- Podpora investícií do infraštruktúry, ktoré občanom poskytujú základné služby v oblastiach energie, životného prostredia, dopravy a informačných a komunikačných technológií
- Pomoc pri zavádzaní nových technológií (hardvér, softvér) u začínajúcich podnikateľov
- Podpora rozvoja vnútorného potenciálu, najmä malých podnikateľov a služieb vytváraním sietí, spolupráce a výmeny skúseností medzi obcami a regiónmi
- Podpora a motivácia malých a stredných podnikateľov, ktorí využívajú domáce suroviny (drevo, nerudné suroviny, prírodné zdroje)
- Rekonštrukcia a modernizácia predajných objektov a nákup technológií a zariadení pre doplnkovú výrobu a spracovanie tradičných materiálov a výrobkov
- Organizovanie pravidelných trhov a workshopov – vytváranie väzieb medzi malým a stredným podnikaním v mikroregióne a kraji
- Podpora marketingu domácich podnikateľov, motivácia občanov využívať služby a nakupovať tovary miestnych podnikateľov
- Podpora a vytváranie akčných plánov zamestnanosti na všetkých úrovniach a podpora nepretržitého rozvoja partnerských štruktúr na miestnej úrovni

Opatrenie 3.1.2

Zvyšovanie informovanosti a využívanie programov rozvoja malého a stredného podnikania

Aktivity:

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

- Propagácia a pravidelné informácie pre podnikateľov o možnostiach využívania grantov a programov zo štrukturálnych fondov
- Zapájanie miestnych podnikateľov do prípravy a realizácie projektov a grantov v prospech rozvoja obcí a podnikateľského prostredia
- Pravidelné informácie o vzdelávacích programoch pre podnikateľov
- Pomoc obcí a podpora podnikateľov pri ich využívaní grantov a ďalších podporných programov
- Aktívna spolupráca obcí s podnikateľmi pri tvorbe ich projektov a následnej získaní realizácii programov
- Podpora prístupu podnikateľov k výpočtovej technike a internetu
- Poradenská pomoc malým a stredným podnikateľom

Opatrenie 3.1.3

Modernizácia technického a technologického zázemia obecných úradov a online dostupnosť služieb a portálov verejnej správy občanom a podnikateľom

Aktivity:

- Nákup a modernizácia technického vybavenia a notebookov na obecných úradoch
- Nákup a technické zabezpečenie informačných systémov
- Nákup a tvorba softwaru pre komunikáciu občan – samospráva – podnikateľské subjekty
- Nákup a tvorba aplikačného softwaru na zabezpečenie elektronických služieb pre občanov v obciach
- Realizácia vzdelávacích kurzov v oblasti nových informačných technológií a aplikácie nových softwarov pre pracovníkov miestnej samosprávy v obciach

ŠPECIFICKÝ CIEĽ: ROZVOJ TRADIČNÝCH MOŽNOSTÍ PODNIKANIA

Opatrenie 3.2.1

Stabilizácia a rozvoj poľnohospodárskej produkcie a výroby v obciach

Aktivity:

- Podpora zlepšenia a zlepšenie obhospodarovania pôdy
- Podpora rozšírenia chovu dobytka
- Podpora mladých farmárov, podpora obcí pri zakladaní rodinných fariem, poľnohospodárskych dvorov a ďalších drobných podnikateľov v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve
- Podpora včelárstva a výroby včelárskych produktov a produktov z medu
- Propagácia účinného využívania zdrojov a podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo odolné voči zmene klímy v sektoroch poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva so zameraním na zvýšenie účinnosti využitia vody v poľnohospodárstve, zvýšenie účinnosti využitia energie v poľnohospodárstve a pri spracovaní potravín, uľahčenie dodávok a využitia obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely biohospodárstva, zníženie emisií oxidu dusného a metánu z poľnohospodárstva
- Podpora sekvestrácie oxidu uhličitého v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve
- Podpora obnovy a obnova, zachovanie a posilnenie ekosystémov závislých od poľnohospodárstva a lesného hospodárstva
- Podpora konkurencieschopnosti všetkých druhov poľnohospodárskej produkcie
- Podpora reštrukturalizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä poľnohospodárskych podnikov s nízkym stupňom účasti na trhu, poľnohospodárskych podnikov zameraných na trh v konkrétnych sektoroch a poľnohospodárskych podnikov, ktoré potrebujú poľnohospodársku diverzifikáciu
- Podpora modernizácie poľnohospodárskych výrobných technológií k lepšej ochrane životného prostredia
- Modernizácia, oprava a budovanie poľných prístupových ciest, inžinierskych sietí a ďalšej technickej podpory pre zlepšenie výroby v poľnohospodárstve a ochrany životného prostredia
- Podpora projektov a investičných aktivít na ochranu životného prostredia a výrobu ekologicky nezávadných potravín

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

- Podpora pracovnej mobility a pomoc obcí zamestnať sa v poľnohospodárstve trvale alebo v sezónnych prácach ľuďom bez vzdelania a ďalším uchádzačom o zamestnanie

Opatrenie 3.2.2

Podpora rozvoja rybného hospodárstva

Aktivity:

- Podpora výstavby nových chovných zariadení a sádok
- Podpora zachovania špecifických genetických vlastností populácií chovaných miestnych línií a pôvodných línií a druhov rýb
- Podpora rozšírenia chovu rýb v sladkovodnej aquakultúre
- Obstaranie a podpora obstarania chovných sádok
- Podpora obstarania a obstaranie technológií a postupov na zlepšenie kvality chovov
- Podpora výstavby výrobných zariadení, vrátane budov
- Nákup a podpora nákupu a zavedenia technológií a postupov na zlepšenie kvality výrobkov
- Podpora výstavby a výstavba hygienicko-sanitárnych režimov
- Podpora výstavby, výstavba a obstaranie technológií na znižovanie úrovne znečisťovania životného prostredia, vypracovanie marketingových plánov, vrátane zlepšenia podmienok predaja
- Podpora výstavby a výstavba zariadení potrebných na odber, čerpanie a recirkuláciu vody, meranie prietokov vody
- Propagácia a podpora propagácie rybných výrobkov

Opatrenie 3.2.3

Stabilizácia odbytu poľnohospodárskych výrobkov, rozvoj odbytu rybných výrobkov a podpora remeselných dvorov a služieb

Aktivity:

- Podpora a propagácia pravidelného predaja poľnohospodárskych produktov „z dvora“ v obci a v regióne vrátane produkcie rýb
- Pravidelné organizovanie obecných trhov so zameraním na ochutnávku a predaj miestnych špecialít, kulinárske špeciality, výrobky z medu a nezávadné potraviny
- Marketing kvalitných poľnohospodárskych a rybných produktov vo vzťahu k obyvateľom regiónu
- Podpora konkurencieschopnosti všetkých druhov poľnohospodárskej produkcie
- Podpora integrácie primárnych výrobcov do potravinového reťazca pomocou systémov kvality, propagácie na miestnych trhoch a krátkych dodávateľských reťazcoch, skupín výrobcov a medziodvetvových organizácií
- Podpora manažmentu rizika poľnohospodárskych podnikov v obciach
- Podpora vzniku kooperačných väzieb medzi poľnohospodármi
- Podpora vzniku odbytových družstiev

ÚZEMNÝ CIEĽ: VYUŽÍVANIE ĽUDSKÉHO A PRÍRODNÉHO POTENCIÁLU

Opatrenie 3.3.1

Rekonštrukcia infraštruktúry cestovného ruchu

Aktivity:

- Výstavba a modernizácia remeselných dvorov a dielní na výroby tradičných produktov
- Výstavba a modernizácia zariadení cestovného ruchu (ubytovacie a stravovacie zariadenia, rekonštrukcia a modernizácia kultúrnych, historických objektov a bývalých škôl)
- Výstavba športovo-rekreačných zariadení areálov a ich vybavenia (bazény, sauny, fitness centrá, obchody športových potrieb)
- Vybudovanie informačných a náučných tabúl v obciach
- Výstavba vyhliadkových veží a stanovíšť
- Vybudovanie polyfunkčných objektov v cestovnom ruchu
- Vybudovanie parkovísk, prístupových ciest a inžinierskych sietí
- Výstavba hygienických zariadení v centrách cestovného ruchu
- Zriadenie a obnova turistických a informačných kancelárií

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

- ❑ Inštalácia medzinárodne uznávaných turistických značení atraktivít cestovného ruchu (kultúrne, technické, historické pamiatky a prírodné atraktivity)
- ❑ Vybudovanie a údržba turistických, náučných chodníkov a cyklistických trás
- ❑ Vybudovanie oddychových a relaxačných zón
- ❑ Podpora podnikania a vytvárania služieb v oblasti agroturistiky

Opatrenie 3.3.2

Propagácia mikroregiónu

Aktivity:

- ❑ Ochrana, propagácia a rozvoj kultúrneho dedičstva obcí
- ❑ Vytvorenie krátkodobého marketingového plánu a strednodobej marketingovej a komunikačnej stratégie obcí, budovanie pozitívneho mediálneho obrazu obcí
- ❑ Realizácia marketingových výstupov, pravidelná propagácia aktivít a podujatí v obci s cieľom prilákať návštevníkov z regiónu, kraja
- ❑ Pravidelná komunikácia s regionálnymi a celoštátnymi médiami, prezentácia pozitívnych výsledkov aj zaujímavostí obcí
- ❑ Budovanie komunikačných a informačných väzieb v mikroregióne, spolupráca s obcami, mestami, mikroregiónu v oblasti komunikácie s médiami
- ❑ Podpora a rozvoj projektov medzinárodnej a cezhraničnej spolupráce
- ❑ Pravidelná účasť na regionálnych, národných aj medzinárodných veľtrhoch, obchodných misiách, odborných seminároch a konferenciách propagujúcich miestny cestovný ruch
- ❑ Vytvorenie propagačných materiálov obcí
- ❑ Budovanie imidžu obcí na základe histórie obcí (pamiatková zóna), folklórnych tradícií, tvorby remeselných produktov a tradičných výrobkov, prírodných zdrojov, chránených území, využitie potenciálu blízkosti hranice
- ❑ Investície do prezentácie kultúrnych aktivít (kultúrne podujatia, festivaly, prezentácie národného folklóru, zvykov a tradícií, kongresov a sympózií) a remeselných dvorov
- ❑ Podpora prezentácie príležitostí strávenia voľného času (propagácia cykloturistiky v spolupráci s okolitými obcami)

Opatrenie 3.3.3

Podpora podnikateľských aktivít a služieb v cestovnom ruchu

Aktivity:

- ❑ Podpora podnikateľov v oblasti služieb a doplnkových služieb v cestovnom ruchu
- ❑ Podpora účasti podnikateľov na výstavách a veľtrhoch cestovného ruchu doma a v zahraničí
- ❑ Prevádzkovanie malých predajných miest pre návštevníkov obcí s cieľom predaja tradičných výrobkov (ľudovo-umelecké výrobky a i.) a poľnohospodárskych produktov
- ❑ Podpora organizovania tradičných jarmokov a trhov
- ❑ Pravidelné informácie o využívaní dotačných programov pre podnikateľov v cestovnom ruchu
- ❑ Metodická a asistenčná podpora obce malým a stredným podnikateľom v oblasti cestovného ruchu

23. INDIKÁTORY OPATRENÍ

Ambíciou Plánu rozvoja mikroregiónu Stredná Topľ'a je v najväčšej miere naplniť jeho očakávania. Programová časť Plánu rozvoja vo svojich Opatreniach a Aktivitách presne identifikuje potreby jednotlivých obcí mikroregiónu. Tieto Aktivity upresňujú a dopĺňajú identifikátory a ich číselné (explicitné) vyjadrenie počiatočného a želaného stavu. Indikátory podporujú oprávnenosť verejných výdavkov pre jednotlivé Opatrenia a sú zároveň aj základným faktorom pri tvorbe kritérií pre čerpanie finančnej podpory z regionálneho rozvojového fondu. Na základe súboru indikátorov priradených k jednotlivým Opatreniam je možné takto jednoducho monitorovať priebežné plnenie a realizáciu jednotlivých aktivít.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNŮ STREDNÁ TOPLA

Tabuľka Merateľné ukazovatele realizácie aktivít

OPATRENIE		MERATEĽNÝ INDIKÁTOR	MERATEĽNÝ UKAZOVATEĽ	STAV V ROKU 2015	STAV V ROKU 2022
1.1.1	Využívanie ekonomických a legislatívnych nástrojov a podpora výhodných podmienok pre priamych investorov	vysporiadané pozemky	ha	0	60
		technická infraštruktúra	km	0	10
1.1.2	Zvyšovanie kvality života obyvateľov a dostupnosti bývania v mikroregióne	postavené obecné byty	počet	30	60
		vysporiadané pozemky pod nelegálnymi chatrčami	ha	0	5
1.1.3	Vytvorenie podmienok bezpečného života obyvateľov obcí, ochrany ich majetku aj ochrany majetku obcí	inštalované kamery	počet	6	100
1.1.4	Podpora aktívnej činnosti mimovládnych organizácií, spolkov a združení	komunitné centrá	počet	0	5
1.2.1	Rozvoj aktívnej politiky trhu práce, posilnenie sociálnej inklúzie a rovnosti príležitostí na trhu práce	dhodobo nezamestnaní	počet	500	400
		nezamestnaní absolventi	počet	100	10
1.2.2	Zvýšenie kvalifikácie pracovnej sily vstupujúcej na trh práce	zamestnaní v regióne	počet	1 190	2 500
1.3.1	Budovanie sociálneho zázemia v mikroregióne	domov dôchodcov rodinného typu	počet	0	10
		terénna opatrovateľská služba	počet	6	20
1.3.2	Modernizácia a rozvoj základnej infraštruktúry služieb	lekáreň	počet	1	5
1.3.3	Stabilizácia siete škôl v mikroregióne	základné školy	počet	3	3
		predškolské zariadenia	počet	12	15
1.3.4	Zlepšovanie vybavenosti a podporovanie využiteľnosti škôl, zavádzanie progresívnych foriem výučby a praktických zručností	interaktívne učebné pomôcky	počet	6	30
1.3.5	Rozvoj záujmovej činnosti, športových aktivít a kultúrnych podujatí	športové zariadenia	počet	42	60
		kultúrne zariadenia	počet	18	40
1.3.6	Podpora miestnych kultúrnych, spoločenských a folklórnych tradícií	obecné múzeum	počet	0	5
2.1.1	Zlepšovanie dopravnej infraštruktúry obcí mikroregiónu	opravené miestne komunikácie	km	18	60
2.1.2	Rozvoj dopravnej obslužnosti obcí mikroregiónu	-	-		
2.1.3	Zlepšenie vzhľadu obcí a zvyšovanie atraktivity verejných priestranstiev	obecný park	m ²	0,5	9
		obecné centrum	ha	2	9
2.2.1	Výstavba, rozvoj a modernizácia technickej infraštruktúry	plynové potrubie	km	40	50
		rozhlas	počet	0	18
2.2.2	Podpora ekologického nakladania s odpadom	odstránenie nelegálnych skládok	m ²	900	0
2.3.1	Podpora úsporného nakladania s energiami a využívanie obnoviteľných zdrojov energie	rekonštrukcia budov na energeticky úsporné	m ²	360	7 200
2.3.2	Ochrana podzemných a povrchových vôd	kanalizácia	km	40	100
		čistička odpadových vôd	počet	4	18
2.3.3	Zapojenie obcí do riešenia protipovodňových opatrení a ochrany pred následkami klimatických zmien	priepustnosť potokov	m	180	18 000
2.3.4	Revitalizácia pôdy a riečnych systémov v obciach	spevnené brehy riek, potokov	m ²	0	18 000
2.3.5	Obnova a údržba poľných ciest	lesné hrádzky	počet	5	50

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

	a zelene v krajine				
2.3.6	Obnova a údržba historických a kultúrnych pamiatok, budov a pamätníkov	obnovené pamiatky	počet	0	15
3.1.1	Stabilizácia existujúcich podnikateľov, podpora ich rozvoja a motivácia prílivu nových investorov	noví podnikatelia	počet	0	20
3.1.2	Zvyšovanie informovanosti a využívanie programov rozvoja malého a stredného podnikania	nenávratné finančné prostriedky	mil. €	0	100
3.1.3	Modernizácia technického a technologického zázemia obecných úradov a online dostupnosť služieb a portálov verejnej správy občanom a podnikateľom	software	počet	0	60
3.2.1	Stabilizácia a rozvoj poľnohospodárskej produkcie a výroby v obciach	samostatne hospodáriaci roľníci	počet	9	20
3.2.2	Podpora rozvoja rybného hospodárstva	rybníky	počet	3	6
3.2.3	Stabilizácia odbytu poľnohospodárskych výrobkov, rozvoj odbytu rybných výrobkov a podpora remeselných dvorov a služieb	predaj z dvora	počet	0	60
3.3.1	Rekonštrukcia infraštruktúry cestovného ruchu	ubytovacie zariadenie	počet	0	3
		stravovacie zariadenie	počet	0	6
3.3.2	Propagácia mikroregiónu	propagačný materiál	počet	0	2
3.3.3	Podpora podnikateľských aktivít a služieb v cestovnom ruchu	podnikatelia v službách cestovného ruchu	počet	0	18

Zdroj: vlastné spracovanie

D. REALIZAČNÁ ČASŤ

Realizačná časť Plánu rozvoja mikroregiónu Stredná Topľa identifikuje manažment riadenia, popisuje organizačné zabezpečenie realizácie aktivít, systém monitorovania a hodnotenia plnenia Programu rozvoja mikroregiónu, vecný a časový harmonogram realizácie programu rozvoja obce formou akčných plánov.

24. MANAŽMENT PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU

Zhromaždenie združenia mikroregiónu

je najvyšším orgánom riadenia a realizácie Plánu rozvoja mikroregiónu. Schvaľuje Plán rozvoja mikroregiónu, jeho aktualizáciu a aktualizáciu jeho častí a schvaľuje hodnotiacu správu realizácie. Vymedzuje činnosť pri operatívnom riadení Plánu rozvoja mikroregiónu a menuje členov Stálej riadiacej skupiny a členov Pracovných skupín pre jednotlivé problémové oblasti.

Zhromaždenie Združenia ďalej: kontroluje dosahovanie stanovených cieľov, pravidelne sleduje a hodnotí výsledky implementácie, schvaľuje partnerstvá územnej spolupráce s orgánmi a inštitúciami všetkých oblastí spoločensko-ekonomického a kultúrneho života, ktoré realizáciou svojich rozvojových aktivít prispievajú k napĺňaniu cieľov Plánu rozvoja. Schvaľuje a koordinuje partnerstvá územnej spolupráce aj s podnikateľskými subjektmi, zamestnávateľmi a s neziskovým sektorom za účelom naplnenia aktivít Plánu rozvoja mikroregiónu. Má na zreteli vyvážený regionálny rozvoj územia.

Predseda združenia mikroregiónu

je koordinátorom a manažérom realizácie Plánu rozvoja mikroregiónu. Zvoláva pravidelné stretnutia k Plánu rozvoja, navrhuje Zhromaždeniu na schválenie jednotlivé námety a podnety na realizáciu projektov.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

Stála riadiaca skupina

plní funkciu poradného a iniciatívneho orgánu Zhromaždenia združenia v otázkach Plánu rozvoja. Je zložená z piatich starostov obcí mikroregiónu, ktorých zvolilo Zhromaždenie. Dohliada a zabezpečuje trvalo udržateľný hospodársky rozvoj, sociálny rozvoj a územný rozvoj prostredníctvom Plánu rozvoja a Akčných plánov. V súčinnosti so Zhromaždením pripravila víziu, stratégiu, aktivity strategického rozvoja mikroregiónu, koordinuje spoluprácu s externým prostredím na vypracovaní Plánu rozvoja.

Stála riadiaca skupina ďalej: analyzuje potreby, ktoré sa plánujú prefinancovať z príspevkov na projekty, sleduje výzvy na predkladanie žiadostí, legislatívu, pravidlá, pri príprave spolupracuje s externým prostredím, vytvára podmienky pre realizáciu projektov, monitoruje priebeh realizácie projektov, zúčastňuje sa na kontrole práce na projektoch, kontroluje práce na realizácii projektov a hodnotí ukončené projekty. Sleduje legislatívu a pravidlá pre čerpanie fondov EÚ a grantov, komunikuje s riadiacim orgánom. Vede databázy kontaktov, vede prehľad o organizáciách tretieho sektora a podnikateľoch.

Pracovné skupiny

sú vytvorené k jednotlivým problémovým oblastiam Plánu rozvoja mikroregiónu.. Pripravujú na prerokovanie vymedzenie prioritných projektov, plán ich realizácie, využitie zdrojov financovania, plán dofinancovania projektu, hodnotenie realizácie a dopadu projektov a iné. Pracovné skupiny sú zložené z odborníkov na jednotlivé problémové oblasti. Členov pracovnej skupiny schvaľuje Zhromaždenie združenia.

Realizácia Plánu rozvoja vyžaduje systematickú prácu, stanovenie priorít, rozloženie financovania, získavanie úverov a cudzích zdrojov a sledovanie výziev jednotlivých riadiacich orgánov pre eurofondy. Odporúča sa zriadenie plateného zamestnanca mikroregiónu za účelom získavania cudzích nenávratných prostriedkov, administrovanie eurofondov, komunikáciu s verejným obstarávateľom či stavebným dohľadom. Zriaďovanie ďalších orgánov v súvislosti s Plánom rozvoja mikroregiónu je bezpredmetné.

25. MONITOROVANIE A HODNOTENIE PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU

Medzi kľúčové činnosti a procesy nevyhnutné pre správne zabezpečenie implementácie Plánu rozvoja mikroregiónu patria aj **monitorovanie a hodnotenie** na úrovni programu ako celku aj jednotlivých aktivít.

Základom aktuálneho prístupu v oblasti monitoringu a hodnotenia je dôraz kladený na jasné definovanie cieľov a orientácia na výsledky. Premenu plánovaných vstupov, výstupov a výsledkov na skutočné vstupy, výstupy a dosiahnuté výsledky prostredníctvom výberu a implementácie aktuálnych projektov možno pozorovať v reálnom čase pomocou monitorovacích mechanizmov.

Monitorovanie, ktorého dominantným nástrojom sú merateľné ukazovatele, je zamerané predovšetkým na sledovanie efektivity implementačných a riadiacich mechanizmov Plánu a na dosahovanie cieľov Plánu. Na rozdiel od vstupov a výstupov, skutočne dosiahnutý výsledok je okrem realizácie Plánu daný aj externými faktormi mimo dosahu Plánu. Externé faktory môžu mať na dosahovanie výsledku minimálny ale aj výraznejší vplyv. Práve preto je pri tvorbe Plánu kľúčové identifikovať pokiaľ možno všetky faktory, ktoré môžu ovplyvniť dosahovanie zvoleného výsledku a rozhodnúť, ktoré z nich budú predmetom Plánu. Z tohto dôvodu je určenie celkového skutočne dosiahnutého výsledku t.j. reálneho dopadu Plánu na zmenu sociálno-ekonomickej reality možné len na základe vykonania hodnotenia dopadov.

Dopady nie sú merané prostredníctvom ukazovateľov, ale vhodne zvolenými metódami hodnotenia. Hodnotenie vychádza z údajov získaných na základe monitorovania, kombinuje ich s ďalšími údajmi a poskytuje pridanú hodnotu pre proces rozvoja. Monitorovanie aj hodnotenie zabezpečujú všetky subjekty zúčastnené na riadení Plánu rozvoja mikroregiónu v rozsahu zadefinovaných úloh a zodpovedností.

25.1 MONITOROVANIE PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU

Úlohou mikroregiónu a jeho manažmentu je pravidelné monitorovanie a vyhodnocovanie plnenia Plánu rozvoja. Hlavným cieľom monitorovania je pravidelné sledovanie realizácie Opatrení a Aktivít Plánu rozvoja s využitím systému merateľných ukazovateľov. Výstupy z monitorovania

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

zabezpečujú pre manažment vstupy pre rozhodovanie za účelom zlepšenia implementácie Plánu rozvoja, vypracovávanie priebežných správ a záverečnej správy o realizácii Plánu rozvoja.

Monitorovanie na úrovni Priorít a Cieľov Plánu rozvoja ako celku bude zabezpečovať **Stála riadiaca skupina**. Údaje získané v procese monitorovania predstavujú významný zdroj informácií pre riadenie Plánu rozvoja a pre prijímanie rozhodnutí Zhromaždenia združenia, či je potrebné Plán rozvoja aktualizovať, meniť alebo dopĺňať. Zároveň sú tieto údaje využívané v procese priebežného hodnotenia Plánu rozvoja. Monitorovanie prebieha na základe systému merateľných ukazovateľov definovaných v predchádzajúcej časti Plánu rozvoja. Stála riadiaca skupina využíva informácie monitorovania Priorít a Cieľov ako podklad pre priebežné hodnotenie Plánu rozvoja, samostatnú monitorovaciu správu Priorít a Cieľov nepripravuje.

V súvislosti s implementáciou Plánu rozvoja je monitorovanie na úrovni individuálnych projektov (aktivít) zabezpečované zodpovednými projektovými manažérmi. Na rozdiel od monitorovania Priorít a cieľov tu je potrebné pravidelne pripravovať a schvaľovať monitorovaciu správu. Harmonogram prekladania monitorovacej správy vyplýva z každého realizovaného projektu individuálne. Monitorovacia správa má spravidla aj predpísanú štruktúru a povinné náležitosti podľa pokynov v projekte.

25.2 HODNOTENIE PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU

Hodnotenie predstavuje proces, ktorý systematicky skúma prínos z realizácie Plánu rozvoja, jeho súlad s Cieľmi stanovenými v Pláne rozvoja, analyzuje účinnosť realizovaných procesov, vhodnosť nastavenia jednotlivých Opatrení a Aktivít a pripravuje odporúčania na zvýšenie ich efektívnosti. Počas platnosti Plánu rozvoja mikroregiónu sa odporúča vykonávať priebežné hodnotenia a po ukončení platnosti Plánu rozvoja vykonať následné hodnotenie. Výsledky hodnotenia Plánu rozvoja sa zverejnia podľa platnej legislatívy.

Pri hodnotení Plánu rozvoja je potrebné prihliadať na skutočnosť, že stratégiu Plánu rozvoja mikroregiónu pripravovali reprezentanti obcí v určitom reálnom čase a v súlade so svojimi programovými vyhláseniami. Nie všetky ambície ostávajú vplyvom času a rozvoja aktuálne a reálne z pohľadu jednotlivých reprezentantov obcí, nie všetky aktivity ostávajú prioritné a nie všetky ciele je možné zrealizovať. Niektoré aktivity môžu vychádzať z momentálnej situácie v tej-ktorej obci, pričom s odstupom času sa môžu javiť ako málo významné. Plán rozvoja mikroregiónu nie je dogma a nie je to nemenný materiál, je to vytýčenie dlhodobých Priorít a Cieľov mikroregiónu a jednotlivých obcí z pohľadu väčšinových záujmov a poradia financovania. Zhromaždenie združenia môže tento materiál dopĺňať a aktualizovať.

Priebežné hodnotenie je séria hodnotení, ktorých cieľom je kontinuálne počas implementácie Plánu rozvoja skúmať rozsah, do akého sa využili prostriedky, skúmať efektívnosť a účinnosť plánovania a sociálno-ekonomický dopad. Zároveň identifikuje faktory, ktoré prispeli k úspechu alebo neúspechu implementácie Plánu rozvoja vrátane udržateľnosti a identifikovania vhodných postupov. Hodnotenie sa vykonáva systematicky a priebežne počas celého trvania Plánu až po predloženie Záverečnej správy Plánu. Priebežné hodnotenia sa odporúča vykonávať raz ročne, minimálne raz za dva roky. Hodnotiace obdobie je obdobie od 1. januára do 31. decembra príslušného roka. Správu z hodnotenia predkladá Stála riadiaca skupina Zhromaždeniu združenia najneskôr do 6 mesiacov po uplynutí príslušného hodnotiaceho obdobia. Základnými podkladmi pre prípravu hodnotenia sú monitorovacie správy Priorít a Cieľov aj monitorovacie správy projektov realizovaných v rámci príslušného Plánu rozvoja. Výsledky hodnotenia sú podkladom pre rozhodnutie Zhromaždenia združenia pri ďalšom riadení realizácie Plánu rozvoja za účelom dosiahnuť žiaduci pokrok smerom k naplneniu hlavných priorít a cieľov. Výstupom priebežného hodnotenia je **Hodnotiaca správa**.

Následné hodnotenie Plánu rozvoja skúma rozsah, v akom sa využili zdroje, účinnosť a efektívnosť programovania a sociálno-ekonomický vplyv na rozvoj mikroregiónu. Následné hodnotenie určí faktory, ktoré prispeli k úspechu alebo neúspechu vykonávania Plánu rozvoja ako celku a identifikuje osvedčené postupy. Výstupom následného hodnotenia je **Záverečná správa o hodnotení Plánu rozvoja mikroregiónu Stredná Topľa**. Hodnotiace obdobie pri následnom hodnotení predstavuje obdobie celej realizácie Plánu rozvoja. Vypracovanie Záverečnej správy zabezpečí Stála riadiaca skupina, ktorá ju do 6 mesiacov od ukončenia platnosti Plánu rozvoja predkladá Zhromaždeniu združenia na vedomie.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

Hodnotiacia správa a Záverečná správa o hodnotení nemajú predpísanú presnú formu, k náležitosti správy patrí: aké obdobie hodnotí, akú úroveň Plánu hodnotí (Ciele, Opatrenia, Aktivity), aký bol očakávaný, želaný výsledok, plánovaný termín realizácie, rozpočet vnútorných aj externých zdrojov a aký je skutočný výsledok. Správa by mala v závere analyzovať dôvody nesplnených očakávaní a navrhnúť efektívny spôsob nápravy – aktualizáciu Plánu rozvoja, v prípade ukončenia jeho platnosti navrhnúť pri ďalšom schvaľovaní iné priority a ciele. Zo správy má byť zrejmé kto ju pripravil, na základe akého monitorovania a ďalších vstupných informácií. Správu berie Zhromaždenie združenia na vedomie.

Tabuľka Časový harmonogram monitorovania a hodnotenia Plánu rozvoja

HODNOTENIE	ČASOVÝ PLÁN	PERIODICITA/DŮVODY
PRIEBEŽNÝ MONITORING	2016, 2017, 2019, 2021	z dôvodu aktualizácie Plánu rozvoja
OPERATÍVNY MONITORING	podľa realizácie projektov	
PRIEBEŽNÉ HODNOTENIE ČASTI PLÁNU ROZVOJA	2016, 2017, 2019, 2021	
AD HOC MIMORIADNE HODNOTENIE	podľa potreby	pri značnom odklone od stanovených priorít a potreby iných cieľov
ZÁVEREČNÉ HODNOTENIE	v závere platnosti Plánu rozvoja	

Zdroj: vlastné spracovanie

26. KOMUNKÁCIA PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU

Starostovia ako reprezentanti mikroregiónu budú vo svojich obecných zastupiteľstvách priebežne, minimálne raz ročne informovať poslancov o realizácii Plánu rozvoja mikroregiónu. Prostredníctvom verejných zasadnutí obecných zastupiteľstiev ako aj prostredníctvom web stránok jednotlivých obcí budú mať občania všetkých dotknutých obcí pravidelné informácie o stave implementácie Plánu rozvoja, o realizácii prebiehajúcich projektov ako aj informácie o možnostiach získania nenávratných finančných prostriedkov v rámci partnerstva s obcou či obcami mikroregiónu. Publikované budú zároveň aj monitorovacie a priebežné hodnotiace správy schválené Zhromaždením združenia. Za poskytovanie pravidelných informácií sú zodpovední starostovia jednotlivých obcí.

27. AKČNÝ PLÁN NA ROKY 2016 - 2017

Tabuľka Akčný plán 2016 - 2017

OPATRENIE, AKTIVITA	TERMÍN (ROK)	ZODPOVEDNÝ	FINANCOVANIE
PRIORITA 1			
OPATRENIE 1.3.1 Budovanie sociálneho zázemia v mikroregióne			
Aktivita Vybudovanie, materiálne zabezpečenie a modernizácia centra a poskytovanie kvalitných sociálnych a zdravotníckych služieb pre starších ľudí, odkázaných na stálu starostlivosť v súlade s reálnymi potrebami	2017	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%
Aktivita Vybudovanie, materiálne zabezpečenie a modernizácia primerane diverzifikovaných centier poskytovania sociálnych a zdravotníckych služieb s dennou starostlivosťou	2016	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%
PRIORITA 2			
OPATRENIE 2.1.1 Zlepšovanie dopravnej infraštruktúry obcí mikroregiónu			
Aktivita Výstavba, oprava a rekonštrukcia	2017	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

miestnych komunikácií a chodníkov, mostov a lávok			finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%
Aktivita Odstránenie bariér pre imobilných a starších občanov	2017	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%
OPATRENIE 2.1.3 Zlepšenie vzhľadu obcí a zvyšovanie atraktivity verejných priestranstiev			
Aktivita Rekonštrukcia centier obcí	2017	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%
Aktivita Výsadba a údržba zelene v obciach	2016	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%
Aktivita Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia oddychových zón v obciach	2016	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%
OPATRENIE 2.2.2 Podpora ekologického nakladania s odpadom			
Aktivita Vybudovanie a modernizácia zberných dvorov	2017	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%
OPATRENIE 2.3.1 Podpora úsporného nakladania s energiami a využívanie obnoviteľných zdrojov energie			
Aktivita Znižovanie spotreby energie v obecných objektoch, budovách a súkromných domoch	2016, 2017	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%
PRIORITA 3			
OPATRENIE 3.1.3 Modernizácia technického a technologického zázemia obecných úradov a online dostupnosť služieb a portálov verejnej správy občanom a podnikateľom			
Aktivita Nákup a modernizácia technického vybavenia a notebookov na obecných úradoch	2016, 2017	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%
Aktivita Nákup a tvorba softwaru pre komunikáciu občan – samospráva – podnikateľské subjekty	2016, 2017	obce mikroregiónu	s využitím podpory grantov a nenávratných finančných prostriedkov; finančná účasť obce max 5%

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPLA

E. FINANČNÁ ČASŤ

Zdroje financovania cieľov, opatrení a aktivít, definovaných v Pláne rozvoja mikroregiónu tvoria dôležitú časť dokumentu. Finančný plán je reálnym odrazom schopnosti obcí mikroregiónu realizovať konkrétne aktivity a tým aj životaschopnosti celého dokumentu. Náročnosť viacerých plánovaných aktivít predpokladá viaczdrojové financovanie.

Aktuálna legislatíva umožňuje pre regionálny rozvoj využívať okrem vlastných zdrojov (rozpočet jednotlivých obcí, rozpočet združenia mikroregiónu) aj zdroje zo štátneho rozpočtu vrátane finančných prostriedkov z rozpočtových kapitol ministerstiev, zo štátnych účelových fondov, z prostriedkov fyzických osôb, z prostriedkov právnických osôb, z úverov a príspevkov medzinárodných organizácií i ďalších subjektov. Doplnkovým zdrojom sú finančné prostriedky z Európskej únie.

Plán rozvoja obcí mikroregiónu Stredná Topľa je rozvojovým dokumentom jednotlivých obcí ako aj mikroregiónu ako celku. Táto skutočnosť - čo do rozsahu - výrazne ovplyvnila celú strategickú aj programovú časť dokumentu, kde sú identifikované potreby všetkých jednotlivých obcí. Finančné manažovanie aktivít budú zabezpečovať spravidla individuálne tie obce, ktoré konkrétnou aktivitou naplnia svoje potreby. Aktivity sú definované tak, že realizovať ich môže jedna obec, viaceré obce ale aj združenie obcí ako celok. Finančné manažovanie aktivít tak závisí od subjektu, ktorý ich bude realizovať. Každá aktivita tak individuálne pripraví finančný manažment a finančný rozpočet ad hoc v čase krátko pred realizáciou.

Zodpovedný prístup s ambíciou naplniť očakávané Ciele Plánu rozvoja deklarujú obce mikroregiónu Stredná Topľa rámcovým rozpočtom k jednotlivým Opatreniam. Predpokladané vlastné zdroje sú zdroje jednotlivých obcí celkom. Jednotlivé obce pri tvorbe a schvaľovaní svojich obecných rozpočtov každý rok vytvoria kapitolu plánovaných výdavkov na realizáciu aktivít Plánu rozvoja mikroregiónu.

OPATRENIE	TERMIN REALIZÁCIE	CELKOVÝ OBJEM (€)	VLASTNÉ ZDROJE (€)	VEREJNÉ ZDROJE (€)	ÚVEROVÉ ZDROJE (€)	SÚKROMNÉ ZDROJE (€)
1.1.1 Využívanie ekonomických a legislatívnych nástrojov a podpora výhodných podmienok pre priamych investorov	2019	30 000 000	max. 5%	29 000 000	50 000	0
1.1.2 Zvyšovanie kvality života obyvateľov a dostupnosti bývania v mikroregióne	2018	50 000 000	max. 5%	48 000 000	20 000	0
1.1.3 Vytvorenie podmienok bezpečného života obyvateľov obcí, ochrany ich majetku aj ochrany majetku obcí	2018	475 000	max. 5%	452 000	20 000	0
1.1.4 Podpora aktívnej činnosti mimovládnych organizácií, spolkov a združení	2019	60 000	max. 5%	57 000	0	0
1.2.1 Rozvoj aktívnej politiky trhu práce, posilnenie sociálnej inklúzie a rovnosti príležitosti na trhu práce	2022	1 080 000	max. 5%	1 026 000	0	0
1.2.2 Zvýšenie kvalifikácie pracovnej sily vstupujúcej na trh práce	2022	500 000	max. 5%	475 000	0	0
1.3.1 Budovanie sociálneho zázemia v mikroregióne	2017	100 000 000	max. 5%	95 000 000	50 000	0
1.3.2 Modernizácia a rozvoj základnej infraštruktúry služieb	2019	100 000	max. 5%	95 000	10 000	0
1.3.3 Stabilizácia siete škôl v mikroregióne	2019	300 000	max. 5%	285 000	5 000	0

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNŮ STREDNÁ TOPLA

1.3.4 Zlepšovanie vybavenosti a podporovanie využiteľnosti škôl, zavádzanie progresívnych foriem výučby a praktických zručností	2018	250 000	max. 5%	240 000	0	0
1.3.5 Rozvoj záujmovej činnosti, športových aktivít a kultúrnych podujatí	2020, 2021	100 000 000	max. 5%	95 000 000	50 000	0
1.3.6 Podpora miestnych kultúrnych, spoločenských a folklórnych tradícií	2019	300 000	max. 5%	285 000	5 000	0
2.1.1 Zlepšovanie dopravnej infraštruktúry obcí mikroregiónu	2017	4 000 000	max. 5%	3 800 000	20 000	0
2.1.2 Rozvoj dopravnej obslužnosti obcí mikroregiónu	2020	50 000	max. 5%	48 000	0	0
2.1.3 Zlepšenie vzhľadu obcí a zvyšovanie atraktivity verejných priestranstiev	2016, 2017	6 000 000	max. 5%	5 700 000	0	0
2.2.1 Výstavba, rozvoj a modernizácia technickej infraštruktúry	2018	18 000 000	max. 5%	17 100 000	50 000	0
2.2.2 Podpora ekologického nakladania s odpadom	2017	10 000 000	max. 5%	9 500 000	0	0
2.3.1 Podpora úsporného nakladania s energiami a využívanie obnoviteľných zdrojov energie	2016, 2017	8 000 000	max. 5%	7 600 000	50 000	0
2.3.2 Ochrana podzemných a povrchových vôd	2021, 2022	200 000 000	max. 5%	190 000 000	100 000	0
2.3.3 Zapojenie obcí do riešenia protipovodňových opatrení a ochrany pred následkami klimatických zmien	2020	1 000 000	max. 5%	950 000	0	0
2.3.4 Revitalizácia pôdy a riečnych systémov v obciach	2019	18 000 000	max. 5%	17 100 000	0	0
2.3.5 Obnova a údržba poľných ciest a zelene v krajine	2020	5 000 000	max. 5%	4 750 000	0	0
2.3.6 Obnova a údržba historických a kultúrnych pamiatok, budov a pamätníkov	2020	18 000 000	max. 5%	17 100 000	50 000	0
3.1.1 Stabilizácia existujúcich podnikateľov, podpora ich rozvoja a motivácia prílivu nových investorov	2019	500 000	max. 5%	475 000	0	0
3.1.2 Zvyšovanie informovanosti a využívanie programov rozvoja malého a stredného podnikania	2019	50 000	max. 5%	47 500	0	0
3.1.3 Modernizácia technického a technologického zázemia obecných úradov a online dostupnosť služieb a portálov verejnej správy občanom a podnikateľom	2016, 2017	36 000 000	max. 5%	34 200 000	50 000	0
3.2.1 Stabilizácia a rozvoj poľnohospodárskej produkcie a výroby v obciach	2019	50 000	max. 5%	47 500	0	0
3.2.2 Podpora rozvoja rybného	2022	3 000 000	max. 5%	2 850 000	35 000	0

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNŮ STREDNÁ TOPLA

hospodárstva						
3.2.3 Stabilizácia odbytu poľnohospodárskych výrobkov, rozvoj odbytu rybných výrobkov a podpora remeselných dvorov a služieb	2019	900 000	max. 5%	855 000	0	0
3.3.1 Rekonštrukcia infraštruktúry cestovného ruchu	2020,2021	36 000 000	max. 5%	34 200 000	0	0
3.3.2 Propagácia mikroregiónu	2018	360 000	max. 5%	342 000	0	0
3.3.3 Podpora podnikateľských aktivít a služieb v cestovnom ruchu	2019	50 000	max. 5%	47 500	0	0

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

Finančná náročnosť Plánu rozvoja mikroregiónu Stredná Topľa počas jeho platnosti a predpokladaný objem vlastných zdrojov počas jednotlivých rokov deklaruje ambície obcí a ich predstaviteľov zabezpečiť rozvoj a zlepšiť podmienky života svojich občanov.

Tabuľka Indikatívny rozpočet - sumarizácia Mikroregiónu Stredná Topľa

	ROK							SPOLU
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
L'UDIA A KVALITA ŽIVOTA *	0,5	4,5	2,043	1,038	2,5	2,5	0,059	13,14
TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE *	0,7	0,7	0,9	0,9	1,2	5	5	14,4
EKONOMICKÝ ROZVOJ A RIADENIE OBCÍ *	0,9	0,9	0,018	0,08	0,9	0,9	0,15	3,848

*uvádzané v mil. €

Zdroj: Obce Združenia mikroregiónu Stredná Topľa, 2015

ZÁVER

Schválená aktualizácia Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Mikroregiónu Stredná Topľa je otvorený dokument, ktorý sa môže dopĺňať o nové Aktivity a Opatrenia, respektíve, môžu sa niektoré Aktivity a Opatrenia zrušiť. Slúži ako rozvojový dokument pre celý Mikroregión, ale zároveň tak isto slúži ako rozvojový dokument pre všetky obce jednotlivo. Vykonateľnosť jednotlivých Aktivít, Opatrení a dosiahnutie stanovených Cieľov bude závisieť od mnohých faktorov. Najkritickejším prvkom je finančná náročnosť jednotlivých priorít. Dôležitým faktorom sú aj komplikované vlastnícke vzťahy v jednotlivých obciach. Pridanou hodnotou pri realizácii jednotlivých Aktivít je aktívne zapojenie obyvateľov do rozvoja obce. Realizátorom Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Mikroregiónu Stredná Topľa nie sú len samotné obce, ale aj obyvatelia, miestni podnikatelia, záujmové skupiny a aj štátna správa, preto popri financovaní z rozpočtu obcí sa pri jednotlivých opatreniach počíta s viaczdvojovým financovaním.

Realizáciu Plánu rozvoja riadi manažment mikroregiónu aj reprezentanti jednotlivých obcí. Riadenie realizácie je založené na orgánoch obcí aj mikroregiónu. Raz ročne reprezentanti mikroregiónu priebežne vyhodnotia realizáciu Plánu rozvoja a Akčných plánov na daný rok. Zároveň dohodnú Akčné plány na najbližší rok.

Plán rozvoja mikroregiónu – ako strednodobý dokument – je možné kedykoľvek aktualizovať. Cieľom aktualizácie je identifikovanie vývojových tendencií a udalostí v obciach a v mikroregióne a ich využitie k aktualizácii tak, aby nedošlo k zásadnej zmene vízie, priorít a cieľov. Z dôvodu stability je doporučené prípadnú aktualizáciu prevádzať v určitých časových intervaloch v nadväznosti na ročné hodnotenie. Komplexná aktualizácia Plánu rozvoja sa bude realizovať pred ukončením platnosti súčasného dokumentu.

Plán rozvoja mikroregiónu je uverejnený na webových stránkach jednotlivých obcí a je tak prístupný obyvateľom, podnikateľom aj širokej verejnosti.

Plán rozvoja mikroregiónu Stredná Topľa nerieši a ani neovplyvňuje na územia NATURA 2000.

PLÁN ROZVOJA OBCÍ MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A

SCHVÁLENIE PLÁNU ROZVOJA MIKROREGIÓNU

DOKUMENT	PLÁN ROZVOJA MIKROREGIÓNU STREDNÁ TOPL'A ŠTRUKTÚRA DOKUMENTU: ÚVOD: táto časť dokumentu obsahuje obsah dokumentu podľa jednotlivých kapitol, stručný popis kontextu vzniku a chronológie prípravy PHSR, stručné zhrnutie východiskových koncepcných dokumentov týkajúcich sa vymedzeného územia a stručný popis inštitucionálneho a časového zabezpečenia spracovania PHSR; ANALYTICKÁ ČASŤ: táto časť dokumentu obsahuje komplexnú analýzu súčasného stavu územia; je členená na ANALÝZU VNÚTORNEHO PROSTREDIA, ANALÝZU VONKAJŠIEHO PROSTREDIA, hodnotenie realizácie existujúceho PHSR vrátane vyhodnotenia rozpracovaných investičných a neinvestičných projektov a zhodnotenie súčasného stavu územia (SWOT); STRATEGICKÁ ČASŤ: táto časť dokumentu obsahuje víziu územia, formuláciu a návrh stratégie, a výber a popis strategických cieľov v jednotlivých oblastiach rozvoja; PROGRAMOVÁ ČASŤ: táto časť dokumentu obsahuje konkrétne opatrenia a aktivity vrátane ich priradenia k jednotlivým cieľom a prioritám a súbor ukazovateľov výsledkov a dosahov vrátane východiskových a cieľových hodnôt; REALIZAČNÁ ČASŤ: je zameraná na popis postupov inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia realizácie programu rozvoja mikroregiónu, systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu rozvoja s ustanovením merateľných ukazovateľov, vecný a časový harmonogram realizácie programu rozvoja formou akčných plánov; FINANČNÁ ČASŤ: obsahuje finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnu a organizačnú stránku realizácie programu rozvoja mikroregiónu; ZÁVER: obsahuje finalizáciu dokumentu a jeho predloženie na schválenie; PRÍLOHY
SPRACOVANIE	FORMA SPRACOVANIA: Plán rozvoja obcí mikroregiónu je spracovaný „na kľúč“ s podporou reprezentantov obcí združených v mikroregióne. Pri spracovaní Plánu rozvoja je použitá kombinácia expertnej a komunitnej metódy, kde návrhy častí Plánu rozvoja boli doplňované, pripomienkované starostami s cieľom dosiahnuť maximálnu dohodu o rozvoji obcí. Zdrojom informácií boli obecné úrady, Štatistický úrad, Katastrálny úrad a ďalšie. Spracovatelia vychádzali z poznatkov od manažmentu obcí, využili získané iniciatívne návrhy zo stretnutí s riadiacou skupinou a s pracovnou skupinou. Plán rozvoja obcí je v súlade s koncepcnými dokumentmi vyšších územných celkov aj v súlade s aktuálnou legislatívou. OBDOBIE SPRACOVANIA: Plán rozvoja obcí bol spracovaný v období február 2015 – september 2015 RIADIACA SKUPINA: Pozostáva z 9 členov a k príprave Plánu rozvoja sa členovia riadiaceho tímu stretli 5x. PRACOVNÁ SKUPINA: Pozostáva z 20 členov a k príprave Plánu rozvoja sa členovia pracovnej skupiny stretli 9x. NÁKLADY NA SPRACOVANIE: Plán rozvoja obcí mikroregiónu bol spracovaný v nadväznosti na Zmluvu o dielo medzi občianskym združením mikroregiónu a spracovateľom za dohodnutú cenu za dielo.
PREROKOVANIE	Plán rozvoja mikroregiónu Stredná Topľa bol prerokovaný a pripomienkovaný na zhromaždení združenia starostov obcí mikroregiónu dňa: 22. 9. 2015
SCHVÁLENIE	Plán rozvoja mikroregiónu Stredná Topľa bol schválený na zhromaždení združenia starostov obcí mikroregiónu dňa: 22. 9. 2015

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

PHSR – Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja